

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • NOVEMBER • LISTOPAD • LISTOPAD • 1994 • Č. 11(438) CENA 5000 ZŁ

Typický obrázok našej súčasnosti – obchodu sa, kde sa dá a čím sa dá. Podrobnejšie o jablonskom jarmoku na str. 16-17. Foto: E.M.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 33-09-41

ORGAN TOWARZYSTWA
SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SŁOWAKÓW W POLSCE
(ORGÁN KULTÚRNO-SOCIÁLNEJ
SPOLOČNOSTI ČECHOV A
SLOVÁKOV V POŁSKU)
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/4
tel. 34-11-27

Wydawca

Zarząd Główny TSKCiS

Sponsor

Ministerstwo Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny
JÁN ŠPERNOGA

Zespół

Vlasta Juchniewiczová,
Beata Klimkiewiczová, Eugen Mišinec,
Jozef Pivovarčík

Społeczne kolegium doradcze
Augustín Andrašík, Žofia Bogačíková, Jozef
Čongva, František Harkabuz, Žofia
Chalupková, Zenon Jersák, Bronislav
Knapčík, Lýdia Mšalová, Anton Pivovalčík

Skład i łamanie
"IKTUS"

Druk
Drukarnia TSKCiS
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny TSKCiS w Krakowie w
terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego.

Cena prenumeraty:

jeden numer - 5000 zł, kwartalnie - 15000 zł,
rocznie - 60000 zł.

Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa
o 100%

Nie zamówionych tekstów, rysunków i
fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów
nadanych tekstów.

V ČÍSLE:

Z našej cesty do Bratislavы	2
Starosti jablonských farníkov	2
Túžby a realita	3
Vzácná návštěva v Zelově	4
Zo spomienok odbojára	5
Nové zvony, staré stromy	6
Škôlky pomaly miznú	7
Sokolia skala v tieni Fridmana	8
Zabudnutý Falštín	9
Máme svojho Chalupku	10
Volá sa chlieb	11
Premeny jablonského lýcea	12
Tatry bez hraníc	13
Z české literatúry	14-15
Na jablonskom jarmoku	16-17
Zo slovenskej literatúry	18-19
Čitatelia-redakcia * Redakce-čtenáři	20-22
Poľnohospodárstvo	23
Mladým – mladším – najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava – humor	30-31
Stáva sa – stalo se	32

Veľvyslanec SR M. Serváčka počas prejavu na slávnosti

Varšavskí povstalci počas sv. omše

NÁMESTIE SLOVENSKÉHO VELITEĽA

Keď sme v septembrovom čísle Života písali o účasti Slovákov vo Varšavskom povstani, uviedli sme výpoved účastnícky povstania J. Podrygallovej, ktorá o.i. povedala, že "Varšava na nich nikdy nezabudne". Od 25. septembra bude ich obyvateľom hlavného mesta pripomínať aj nevelké námestie pri Czerniakowskej ulici, ktoré bolo pomenované podľa veliteľa slovenskej čaty Miroslava Iringha.

Slávnosť sa začala sv. omšou vo farskom kostole sv. Trojice na Czerniakowe, ktorej sa zúčastnili desiatky bývalých povstalcov so svojimi bojovými zástavami, predstaviteľia odbojárskych organizácií a početní obyvatelia Varšavy. Prišli aj pracovníci slovenského veľvyslanectva s rodinami na čele s veľvyslancem SR Mariánom Servátkom.

Po sv. omši sa účastníci slávnosti pobrali v dlhom sprívode k námestiu. Cestou sa

zastavili a položili kvety pri pamätníku kňaza Józefa Staneka z Nižných Lápk, ktorý zahynul v povstani a pri pomníku czerniakowských povstalcov. Slávostný akt pomenovania námestia začal prečítaním uznesenia Rady Varšavy z 18. júla tr., v ktorom sa o.i. zdôrazňuje, že je to prejav vdakys za významný povstalecký čin Čate 535 Slovákov a jej veliteľovi Miroslavovi Iringhovi.

Po posvätení tabule s názvom námestia odznelo niekoľko priležitostných prejavov. Medziňm podpredseda Hlavného výboru Zväzu varšavských povstalcov Bronislaw Troński (Jastrząb) a člen zoskupenia mjr. Krysku Jerzy Szmalc vyzdvihli význam a hrdinstvo vojakov slovenskej čaty, ktorí neváhali položiť svoj život v obrane hlavného mesta svojej druhej vlasti. Príslušník čaty plk. Jerzy Grudziński predstavil profil svojho veliteľa Miroslava

Iringha ako vynikajúceho človeka, udatného vojaka a veľkého vlastenca.

Prehovoril aj veľvyslanec SR Marián Serváčka, ktorý o.i. zdôraznil, že v dejinách Slovenska a Poľska je veľa stýčných bodov, ktoré spájajú naše národy. Jedným z nich je aj účasť Slovákov vo Varšavskom povstani, ktorá bola až teraz odhalená širšej verejnosti. Pomenovanie námestia podľa slovenského povstalca je prejavom uznania slovenského príspevku k heroickému boju varšavského obyvateľstva.

Po slávosti sa v rezidencii veľvyslance SR uskutočnilo stretnutie, na ktorom si príslušníci čaty 535 Slovákov a predstaviteľia Zväzu odbojárov zaspomínali na dramatické povstalecké dni spred päťdesiatich rokov.

Poznamenajme ešte, že volba námestia pomenovaného podľa Miroslava Iringha nie je náhodná. Práve v jeho okolí slovenská čata zvádzala najväčšie boje.

J.Š.

Sprievod účastníkov slávnosti cestou k námestiu M. Iringha

Posvätenie tabule. V strede veľvyslanec M. Serváčka s manželkou

VOLBY NA SLOVENSKU

V dňoch 30.9.-1.10. tr. sa uskutočnili predčasné volby do Národnej rady Slovenskej republiky. Mali pomerne vysokú frekvenciu – zúčastnilo sa ich vyše

2.932 mil. voličov, čiže 75,65 percent, ktorí mali zvoliť 150 poslancov NR. Na rozdiel od predošlých volieb, tentoraz v nich štartovalo len 18 politických strán a koalící.

Podľa očakávania najväčšiu podporu voličov malo aj teraz Hnutie za demokratické Slovensko Vladimíra Mečiara v koalícii s Roľníckou stranou Slovenska, ktoré získali až 34,96% hlasov. Na ďalších

miestach sú: 2. Spoločná volba (SDĽ, SDSS, SZS a HP SR) – 10,41 perc., 3. Maďarská koalícia (MDH, Spolužitie, MOS) – 10,18 perc., 4. Kresťanskodemokratické hnutie – 10,08 perc., 5. Demokratická únia Slovenska – 8,57 perc., 6. Združenie robotníkov Slovenska – 7,34 perc., 7. Slovenská národná strana – 5,4 perc.

Z NAŠEJ CESTY DO BRATISLAVY

Spomedzi mnohých záležitostí, ktorými sa v poslednom období zaoberala naša krajanská organizácia, prvoradou úlohou bolo zaistiť štipendiá pre všetkých krajanských uchádzačov na stredné a vysoké školy na Slovensko. Vzhľadom na to, že tento rok sa do slovenských škôl prihlásilo až 20 kandidátov (5 z Oravy a 15 zo Spiša), malo vedenie Spoločnosti veľmi ťažkú úlohu. Slovenská vláda stanovila totiž prísny limit štipendií udelených Slovákom zo zahraničia: po 10 pre krajanské deti z Maďarska, Rumunska, Juhoslávie a Polska a o niečo menej z Chorvátska a Podkarpatskej Rusi.

Práve otázka dodatočných štipendií bola hlavnou tému rozborov našej delegácie v dňoch 4.-5. augusta tr. v Martine a Bratislave. Spolu s tajomníkom ÚV KSSČaS sme navštívili tie najvyššie vládne úrady, ktoré majú vo svojej náplni krajanské záležitosti. Stretnutie s ministrom školstva, mládeže a športu SR a najmä pracovná porada so št. tajomníkom tohto rezortu Emílom Komárikom nepriniesli – napriek nášmu očakávaniu – žiaduce výsledky. Zástupcovia MŠMŠ SR potvrdili spomínaných 10 štipendií a slúbili nanajvýš jedno dodatočné, ak sa nejaké uvoľní. Slovo dodržali a neskôr na tzv. vyberovom konaní to aj vybavili.

Na úrade vlády nás prijal podpredseda vlády SR Román Kováč, ktorému sme prednesli nielen požiadavku týkajúcu sa zvýšenia počtu štipendií pre našich uchádzačov, ale aj ďalšie otázky, v tom o. i. dvojitého občianstva pre krajánov na Orave a Spiši. Z rozboru vysvetlo, že vláda SR nemá záujem na udelení svojho

občianstva krajanom žijúcim mimo Slovensko. Uvažuje sa vraj o akejko zelenej či krajanskej karte, ktorá by v istom zmysle zvýhodňovala Slovákov zo zahraničia v porovnaní s ostatnými cudzincami. Malo by sa to týkať o. i. turistiky, čo našich krajánov nemôže uspokojiť. Keď ide o dodatočné štipendiá, podpredseda vlády prejavil pochopenie a slúbil, že vyvinie úsilie pre získanie chýbajúcich peňazí. Či úspešne, onedlho sa dozvieme.

Spoluprácu so Slovákmami vo svete má vo svojej kompetencii aj Ministerstvo zahraničných vecí SR a navyše je pri ňom zriadená Nadácia pre pomoc krajanom. Naše rokovanie so štátnym tajomníkom MZV Luborom Bystrickým nebolo, žiaľ, optimistické. Ukázalo sa, že spomenutá nadácia sice existuje už od roku 1992 a má značné prostriedky, lenže nie je – ako nám to povedali a neskôr aj napísali – plne funkčná, tzn., že za dva roky od jej vzniku nebola zvolená o. i. správna rada, ktorá môže rozhodnúť o využití prostriedkov. Sú aj ďalšie nejasnosti, ktoré znemožňujú činnosť nadácie.

Tie isté otázky boli tému rozboru našej delegácie v sídle SNR v Bratislave s podpredsedom slovenského parlamentu Augustínom Mariánom Huskom, ktorého sme sa snažili upozorniť i na problém slovenskej menšiny v Poľsku v Širších súvislostiach. A.M. Huska slúbil interpelovať MŠMŠ SR vo veci štipendií a ubezpečil nás, že Slovensko sa bude snažiť podporovať všetkých svojich rodákov, ktorí žijú mimo vlasti. Kiežby úspešne!

Krátky rozbor s ministrom kultúry SR Ľubom Romanom a šéfom pre regionálnu

Naša delegácia počas stretnutia s podpredsedom vlády SR R. Kováčom

politiku tohto rezortu Jozefom Langom sa už týkal iných záležitostí. Ešlo najmä o získanie finančných prostriedkov na nákup falcovacieho stroja pre našu tlačiareň, ktoré nám už skôr pridielilo toto ministerstvo prostredníctvom Matice slovenskej. Opäť sa ukázalo, tak ako pred pár rokmi, že peniaze určené pre náš krajanský spolok zmizli niekde na úseku Bratislava – Martin. Zatiaľ, do momentu odovzdania tohto príspevku do tlače, sa nenašli.

Dňa 28.09.1994 bola na základe uznesenia vlády Slovenskej republiky zriadená Komisia pre krajanskú problematiku. Je to medzirezortný orgán, ktorého úlohou bude sledovať a analyzovať krajanské problémy a pripravovať návrhy na ich riešenie. Komisia nemá však žiadnu konkrétnu právomoc, a preto sa obávam, že to bude len ďalší medzičlánok v úradníckej mašinérii, ktorý nám nedokáže pomôcť.

EUGEN MIŠINEC

STAROSTI JABLONSKÝCH FARNÍKOV

Už vyše troch rokov sa v Jablonke odbavuje slovenská sv. omša. Viacročné úsilie tamojších krajánov o túto najhlavnejšiu bohoslužbu v rodnom jazyku bolo konečne úspešne 18. augusta 1991, keď po desaťročiach krakovský pomocný biskup Jan Szkođo slúžil prvú sv. omšu po slovensky. Avšak nestáčilo len vybavenie súhlasu, Jablončania sa museli aktívne zapojiť aj do riešenia záležitostí, ktoré spravidla vybavuje farský úrad. Tak je to aj dnes. O. i. si sami hľadali náhradu v prípade onemocnenia budovolenky kňaza J. Soltysa. Vtedy im vychádzali v ústrety farári zo Slovenska, prevažne z Lieska a Trstenej.

Tohto roku v lete bola v Jablonke výnimcočná situácia. Doterajší kaplán Janusz Soltyš, ktorý tu odbavoval slovenské sv. omše, odišiel a na jeho miesto prišiel kňaz Paweł Kubani, absolvent krakovského seminára. Kňaz P. Kubani pôsobil

doteraz v Novom Targu a navyše má za sebou pastoračnú prax na Slovensku. Kým však na miesto predošlého kňaza prišiel jeho nástupca, uplynul mesiac, počas ktorého boli jablonskí farníci nútenci zaobiť sa bez slovenských omší. Nepomohli intervencie u miestneho farára, ani

Nová organistka M. Fukášová na stretnutí s jablonskými farníkmi

orodovanie krajanov, či dokonca vedenia Spoločnosti. Slovenská sv. omša bola odbavovaná po poľsky. K svojim fariskom sa znova vrátila 28. augusta, keď ju prvýkrát odslúžil kňaz P. Kubani. Krajania dôsfajú, že práve tento dušpastier sa odhodlal aj na kázeň v slovenčine. Boli by mu za to nesmerne vďační.

Vlani sa v Jablonke neočakávane objavil problém času slovenskej sv. omše. Od samého začiatku určil tamojší farský úrad 9.th hodinu ako jediný voľný termín, v ktorom sa nekonali žiadne bohoslužby. Krajania s touto hodinou súhlasili. Zrazu, nevedno prečo, padol návrh, aby sa slovenská sv. omša presunula na skorú rannú alebo až popoludňajšiu hodinu, čo rolníkom nijak nevyhovuje. Celé roky sa v jablonskom farskom kostole o 9.th hod. neslúžila žiadna omša a odrazu sa tento termín najlepšie hodil pre jednu z viacerých poľských bohoslužieb. Do tohto ničím neopodstatneného sporu sa zapojil aj tlačový orgán jablonskej gminy, Fujok Babigórski, ktorého šéfredaktor Antoni Wontorczyk, predsedu Gminnej rady v 18. čísle 1993 o.i. napísal: "Pretože vo farskom kostole Premenenia Pána niet vhodnej sv. omše, zvlášt

predpoludním (o 9. hod. slovenská a až o 11th poľská), musia obyvatelia zdolávať značné vzdialenosť, aby sa mohli zúčastiť nedesňajších bohoslužieb". Je to naozaj čudné konštatovanie o.i. preto, že v Jablonke sa v dvoch kostoloch odbavujú až 4 dopoludňajšie sv. omše a jedna večer, takže veriaci majú skutočne možnosť si vybrať časove najvhodnejšiu. Zavedením slovenskej sv. omše sa predsa nezváčšila vzdialenosť obyvateľov Jablonky od kostola – ako to napovedá článok – práve naopak, vznik nového kostola v Boroch tento problém celkom vyriešil. V dôsledku jednoznačného stanoviska krajanov dožadujúcich sa vhodného dopoludňajšieho času slovenskej sv. omše, bola vyhradená 10. hodina. Farníci pevne veria, že sa už nebude meniť.

Jedným z ďalších problémov bolo zabezpečenie organistu. Krajania ho museli sami nájsť, ale aj platiť. Určitou čiastkou im v tom pomáha aj naša organizácia. Nie žeby jablonská farosť nemala organistu. Má – rádovú sestru, ktorá však bezpodmienečne odmietla hrať na slovenskej sv. omši. Krajania vyriešili aj tento problém, avšak ich organista vycestoval tento

rok do USA a otázka jeho náhrady sa stala veľmi pálčivá. Opäť bolo treba hľadať niekoho, a to na blízku. Ako v mnohých iných prípadoch, pomoc našli na Slovensku. Cez leto hral v jablonskom kostole bohoslovec Martin Koleják z Lieska, poslucháč rímsko-katolíckeho seminára v Spišskej Kapitule. Po prázdninách však začal študovať v ďalšom ročníku a vycestoval z Oravy. Jablonskí krajania našli východisko aj z tejto zložitej situácie. Ich novú, aj keď zatiaľ len dočasné organistku, žiačku Ľudovej školy umenia v Trstenej, 13-ročnú Martu Fukášovú dováža do Jablonky jej otec. Možno je to vôbec najmladšia organistka v Poľsku.

Dňa 11. septembra t.r. sa v klubovni MS v Jablonke uskutočnilo stretnutie, na ktorom krajania podávali za hru klerikovi M. Kolejákövi a privítali mladučkú Martu. Súbila im hrať do Vianoc. Čo však potom? Vedľa vianočného bohoslužby si bez organovej hudby nemožno ani predstaviť. Ale Jablončania si určite nejak poradia. Pre nich právom platí porekadlo: Pomôž si človeče a Boh ti pomôže.

Text a foto: EUGEN MIŠINEC

TÚŽBY A REALITA

U každého z nás dôjde aspoň raz v živote k súboju týchto dvoch svetov. Je ideálne, ak sa ten vysnívaný zhoduje s tým skutočným. Ale až sa verí, nechce, že by tak mohlo byť aj v súčasnosti.

Jednu životnú etapu uzavrela aj Gražina Sáczeková, ktorá v lete ukončila štúdium na Pedagogickej fakulte UPJŠ v Prešove a v tomto školskom roku začala pracovať na Základnej škole č. 2 v Podvilku. Aj ju čakalo prekvapenie, s ktorým nepočítala. Bola presvedčená, že ako čerstvá absolventka využije svoje nadobudnuté vedomosti – hlavne pri vyučovaní slovenského jazyka. Priznáme sa, že situácia prekvapila aj nás.

Najmenej pol roka sa pripravovala pôda pre zavedenie slovenčiny na spomínamej ZŠ a zostalo len na krajanoch, aby zistili, ktorí rodičia a deti majú záujem o slovenský jazyk. Prišiel 1. september a Podvľčania nič! Keď píšem tieto riadky, kalendár ukazuje 1. október a v Podvliku zasa nič.

Gražinu teda zamestnali ako riadnu učiteľku pre ročníky 1.-4. Dodatočne vyučuje ešte telesnú výchovu.

Neprekvapila ťa táto náhla zmena? – kľadiem jej otázku.

– Vyučujem prakticky všetko, čo som sa naučila na Slovensku – len po poľsky. Dokonca mi veľa zostáva v zásobe, čo nevyužijem. Učím 23 detí v 1. triede, dve hodiny telesnej výchovy v 6. triede a mám ešte vyrovnávaciu hodinu pre

prvákov, ktorí nie sú dostatočne pripravení z nultej triedy.

Gražina stále verí, že raz bude učiť aj slovenčinu, všetko jedno akých žiakov a kde.

Lisia sa učebné osnovy pre prvákov s tými, s ktorými si pracovala na Slovensku?

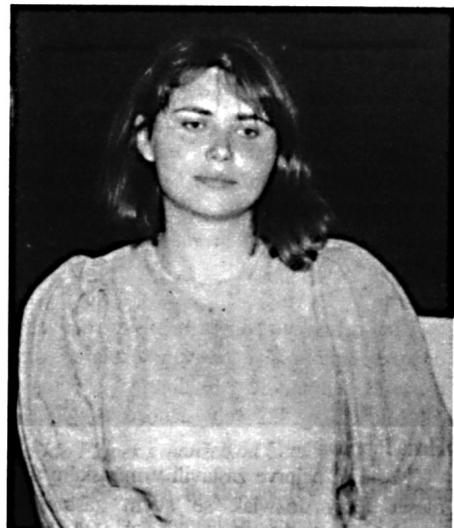
– Som teraz v úplne inom prostredí, než alternatívna škola v Prešove. Je to pre mňa skok, hoci som od začiatku predpokladala, že budem učiť na Orave. Podstatný rozdiel je v písaní písmen. Jazyk mi nerobí žiadne problémy, poctivo si píšem prípravy na hodiny.

Gražinu zaskočila len hudobná výchova – všetky detské pesničky vie po slovensky. Na Orave doteraz nenašla ani jedného učiteľa hudby, ktorý by ju kompetentne poinštruhoval – čo má učiť. Chodí na hodinu s gitarou alebo malým organom a všetko si zháňa sama.

Ved sú to vynikajúce základy pre odbornú činnosť s malými deťmi. Nemohla by si ich využiť pre krajanskú mládež?

– V Jablonke ani nie, tam majú deti svoje učiteľky, možné by to bolo v Podvliku.

Najprv by sa však mali deti zapísť na slovenčinu, aby získali základnú slovnú zásobu. Gražinu by okrem založenia súboru s rýdzou slovenským programom mohli Podvľčania využiť ako jazykovú poradkyňu pri nacvičovaní hier. Bola by pre túto prácu ochotná.

Gražina Sáczeková

Gražina Sáczeková pochádza zo slovenskej rodiny a sama sa tiež cítiť byť Slovenkou. A preto sa jej dotklo, že aj napriek preukazu ju v Jablonke uznajú za členku MS, len keď bude platiť členské.

Práve teraz však môže dokázať, že ako aktívna krajančica sa môže preukázať aj inak. S iniciatívou však musí vystúpiť sama. Oravčania neradi o čokoľvek žiadajú.

V Podvliku ju do učiteľského kolektívu prijali veľmi milo a pri zostavaní rozvrhu jej paní riaditeľka tiež vyšla v ústretu. To jej pomohlo bez väčších problémov preklenúť počiatocne sklamanie, že neučí slovenčinu. No ešte si neraz vzdychne pri spomienke na školu v Prešove.

Prvú zrážku dvoch svetov má už však za sebou. Ďalšie budú ľahšie.

Text a foto:
VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

Hosté na faře. Zleva: náměstek ministra M. Jagielo, ministr I. Němec, překladatelka a velvyslanec ČR K. Šindl

Výměna symbolických dárků v městském úřadě

VZÁCNÁ NÁVŠTĚVA V ZELOVĚ

Koncem září byl v Polsku na třídenní návštěvě vedoucí Úřadu vlády České republiky a předseda Rady pro národností vlády ČR ministr Igor Němec. Se šéfem Úřadu rady ministrů Michalem Strátkem a představitelem polského ministerstva kultury a umění jednal o některých aspektech polsko-české spolupráce, fungování administrativy a samosprávného systému, mj. i o problematice národnostních menšin. Právě proto ministra Igora Němce doprovázeli v Polsku i představitelé Rady pro národností – jejíž místopředseda Petr Mužák, tajemník Andrej Sulitka a vedoucí sekretariátu Hana Fričenská.

Jak řekl ministr Němec na setkání s novináři, česká republika věnuje národnostním menšinám mimořádnou pozornost, rovněž zajištění finančních prostředků, které se v posledním období zvýšily téměř o 50 procent. Podle něho má polská menšina zaručené dostatečné dotace na všechny své akce a plánovaná předsevzetí.

* * *

Třetí den svého pobytu v Polsku věnoval ministr Igor Němec se svým doprovodem návštěvě Zelova a setkání s českými krajany žijícími v tomto městě. Během návštěvy ho doprovázela náměstek ministra kultury a umění PR Michal Jagielo, velvyslanec ČR v Polsku Karel Šindl a konzulka Hana Pippová.

Hosté se nejprve zastavili v městském úřadě, kde je přivítal primátor města Jerzy Józwiak se svým zástupcem Krzysztofem Chmurou, předsedou městské rady Jerzym Tarkou a dalšími představiteli městských úřadů a místní samosprávy. Vzácného hosta přivítala i zástupkyně Vojvodského úřadu v Piotrkowě Trybuńském, ředitelka oddělení kultury a sportu Elżbieta Gniewaszewska, a místopředseda místního výboru naší Společnosti v Zelově Zenon Jersák, který připomnul mj. 200-leté dějiny Čechů v tomto městě.

Na setkání s krajany. Zleva: M. Kimmer, L. Molitoris a E. Mišinec

Během setkání primátor seznámil ministra I. Němce se současnou situací města, s jeho úspěchy v restrukturizaci a reformování ekonomiky, ale i se všemi problémy, zejména s rostoucí nezaměstnaností, která zde dosahuje téměř 20 procent. Pokud jde o výhledy do budoucnosti, zdůraznil, že pro prospečnost města by byla žádoucí hospodářská a kulturní spolupráce s Českou republikou.

Ministr I. Němec zdůraznil, že jeho příchod do Zelova je vlastně první návštěvou představitele české vlády v tomto městě. V současnosti se Česká republika hospodářsky stabilizovala a může se svobodně a náležitě zabývat i problematikou menšin. Dodal též, že rád uvítá navázání pevnějších hospodářských vztahů mezi Zelovem a českými podniky a institucemi.

Z městského úřadu se vzácní hosté odebrali na setkání s příslušníky české krajanské obce v Zelově, členy naší společnosti. Nejprve se zastavili u Husova kamene, postaveném na památku příchodu Čechů do Zelova. Pak navštívili nedaleký kostel tamní evangelicko-reformované církve. Provázel je místní farář Miroslav Jelínek s manželkou, který seznámil hosty s dějinami české farnosti v Zelově od příchodu Čechů do tohoto města a s nejvzácnějšími památkami v kostele. V současnosti – jak jsme se dozvěděli – se české bohoslužby v tomto českém chrámu konají bohužel už jen každou druhou neděli. Během prohlídky kostela hostům zapíval několik starých cirkevních písni místní krajanský sbor, působící už několik desítek let. Zpíval jako vždy krásně, jen by se měl podle mého názoru trochu omladit.

Mezitím se v nedaleké nové faře sešli početní zelovští krajané a čekali na příchod hostů. Ty ještě jednou uvítal pastor M. Jelínek, který hovořil mj. o využití tohoto pěkného velkého objektu. Je v něm n.j. experimentální školka (bude se jmenovat podle J.A. Komenského) a v budoucnosti tam bude zřízeno muzeum českých bratří.

V krátkém pozdravení šéf úřadu české vlády vyjádřil radost ze setkání, poděkoval za milé přijetí, rovněž sboru za krásný zpěv, a zdůraznil, že jeho návštěva není náhodná, podobně jako složení delegace, jejíž členové se všichni zabývají problematikou menšin. Přišel se seznámit s jejich životem, činností a problémy, čili spíše poslouchat než radit nebo poučovat. Je to projev zájmu české vlády o krajany v cizině.

Zpívá sbor zelovských krajanů

Pastor M. Jelínek ukazuje hostům kostel

Rozpravidla se diskuse, v něž zelovští krajané hovořili o svých radostech a starostech, úspěších a neúspěších, o vcelku svorném spolužití s ostatním obyvatelstvem, nejen v posledních desetiletích, ale i v dávnější minulosti. Pronásledovaní ve staré vlasti, právě zde našli náboženskou a národní snášenlivost. Poukazovali však i na projevy nesnášenlivosti, zejména v posledních letech, a na těžkosti, které jim působí městské úřady při pokusech o rozvíjení hospodářské činnosti. Uslyšel jsem i stížnost, že vedení farnosti opomíjí ve své činnosti místní skupinu naší Společnosti,

ačkoliv právě ona tvoří členskou základnu zelovské evangelicko-reformované církve. Místní skupina KSSČaS po vyhoření staré klubovny nedostala místo v nové faře. Krajanům se také nelibí, že jejich pastor neumí česky, pročež český jazyk mizí postupně i z bohoslužeb.

Zelovského setkání se zúčastnili i předseda Společnosti Eugen Mišinec, tajemník ÚV Ludomír Molitoris a šéfredaktor Života Ján Špernoga. Hovořili mj. o dosavadní součinnosti Čechů a Slováků v naší Společnosti a navrhovali vypracovat formuli další spolupráce v budoucnosti, což by měl schválit blížící se IX. sjezd Společnosti. Podotkl rovněž, že v uplynulých desetiletích se nepodařilo zařídit ani jedno místo na českých vysokých nebo středních školách pro krajanské uchazeče ze Zelova a jiných českých středisek. Měla by se o to postarat dnešní česká vláda. S oběma návrhy zelovští krajané plně souhlasili.

Milým momentem zelovského setkání byla promoce nové publikace naší Společnosti – monografie Z. Tobjašského Češi v Polsku, kterou předseda ÚV E. Mišinec předal hostům a zelovským krajanům.

Beseda pokračovala i během milého pohoření, které pro účastníky setkání připravily zelovské krajanky. Po něm k přítomným promluvil náměstek ministra kultury a umění M. Jagielo, který vyjádřil radost, že slovenská a česká menšina dobré spolupracují a jako symbol takových dobrých vztahů v minulosti uvedl Juraje Tranovského, autora kancionálu Cithara sanctorum, který působil ve Slezsku, v Čechách a na Slovensku.

Setkání v Zelově zakončil krátký kulturní program, v němž si účastníci poslechli pěkné kytarové sólo a několik českých lidových písniček v provedení nejmladších zelovských krajanek.

J.Š.

ZO SPOMIENOK ODBOJÁRA

Druhej sv. vojny sa chtiac-nechtiac zúčastnili viacerí Oravčania. Niektorí sa nikdy nevrátili, niektorých knutosť vojny navždy poznačila – fyzičky, alebo psychicky – a niektorých osud ušetril. Ale aj po vojne mnohí nemali pokoj. Boli väznení, bití, prenasledovaní..., ako napr. Ján Filipek z Jablonky.

Narodil sa 4. apríla 1917 v Jablonke. Bol synom jednoduchých oravských rolníkov, ktorí ho od útlych rokov učili pracovitosti a pobožnosti, láske k rodnému kraju a rodinnej súdržnosti. Prvoradou činnosťou dospevajúceho mladíka bola samozrejme práca na roli – ťažká a nevýnosná. Aby si privyrobil, našiel si dodatočné zamestnanie zememeráčského pomocníka. Nosil tyčky a iné meračské zariadenia a celé mesiace trávil na jablonských poliach spolu s geodetmi, ktorí v medzivojnovom období pripravovali podklady pre katastrálne mapy. Bola to pre neho zaujímavá, ľahká a predovšetkým poučná práca. Za niekoľko rokov a presnejšie letných mesiacov strávených so zememeráčským inžinierom Kazimierom Balcarom, ktorý sa neskôr usadil trvale v Hornej Zubrici, sa vela naučil.

Narukovali dvaja – slúžil jeden

Vznik Slovenského štátu zastihol bratov Jána a Alojza Filipkovcov, ktorí boli dvojčatá, ako dospelých mužov, súcich na vojenčinu. A tak na jar 1940 museli opustiť už starých rodičov, polia a vôbec gázdovstvo a narukovali. Obidvoch zaradili do 4. pluku v Ružomberku, kde sa Ján stal neskôr prvým guľometčíkom. Nebyť matky a generála F. Čáloša boli by obaja zostali v armáde.

– Krátko po nastúpení vojenskej služby – spomína Ján Filipek – *navštívil Jablonku slovenský minister národnej obrany gen. Ferdinand Čáloš, ktorý si na stretnutí s obyvateľmi všimol našu starú pláču matku a prihovoril sa jej. Vypočul si jej nariekanie a slúbil, že jedného syna z vojenčiny uvoľní. Onedlho sa brat vrátil domov, zato ja som nastúpil do ešalonu smerujúceho do Ruska. Za 18 mesiacov služby na frontovej línií som videl a zažil veľa hrôzy a utrpenia. Mal som šťastie, domov som sa vrátil živý a celý a to ešte pred koncom vojny. Vyslúžil som si aj zopár vyznamenaní a medailí, ktoré obozretne maťka zručila, keď na Oravu prišli Rusi.*

Ani doma nebolo bezpečne

Pri konci vojny a tesne po nej dom Filipkovcov viackrát prepadli akési ozbrojené skupiny, ktoré sa vydávali raz za partizánov a inokedy za poľskú miliciu. Hlavou zármienkom prepadov bola skutočnosť, že obaja synovia boli vojakmi slovenskej armády a neskrývali svoje národné presvedčenie.

– Raz prišli hľadať zbraň – hovorí J. Filipek. *– Postavili celú rodinu tvárou k stene, zakázali sa obrátiť a hrabali sa v našich skriňach. Nie v hunne, mašťali či na pôjde, ale v tzv. bielej izbe, v rodičovských Šíponéroch, kde sme mali sviatočné šatstvo a nejaké cennejšie veci. Ked odišli otec zistil, že nám ukradli topánky, deku, strihač strojček a iné veci.*

O všetkých príkoriach, ktoré musel znieť by sa dalo veľa napísať. Na jedno určite nikdy nezabudne, keď ho milícia zbilá do krvi len za to, že sa odvážil žiadať, aby vrátili ukradnutý

Kr. Ján Filipek s manželkou Ceciliou

bicykel. Stalo sa to dokonca v ich vlastnom dome, kde si tí falóšní strážcovia práva zriadili akúsi policajnú stanicu. Za všetky tie krivdy sa ani jemu, ani iným obyvateľom Oravy dodnes nikto neospravedlňil. Ešte žijú viacerí, čo boli po vojne prenasledovaní, prevažne zásluhou miestnych "dobroprajníkov" snažiacich sa udavačstvom a vymýšľaním neopodstatnených obvinení podlizovať novej moci. Pre nich boli viacerí Oravci odvlečení až do táborov v Rusku, odkiaľ sa, žiaľ, nie všetci vrátili.

Ján Filipek si založil rodinu v roku 1945. S Ceciliou Andrašákovou z Jablonky ho zosobášil slovenský kňaz Vojtašák, a to – čo rád prízvukuje – zadarmo. Majú tri deti (dnes už každé na svojom) a niekoľko vnukov, ktorým sa s láskou venujú. Ján sa po vojne chytal rôznych zamestnaní. O. i. bol dlhé roky tesárom a pracoval aj pri výstavbe oravského skanzenu v Hornej Zubrici. Predovšetkým bol však gázdom na 11-tich hektároch, ktoré poctivo obrábal až kým neprešiel do dôchodku.

Text a foto: EUGEN MIŠINEC

NOVÉ ZVONY, STARÉ STROMY

Tribš je jednou z tých spišských obcí, kde sa snúbi staré s novým trochu zvláštnym spôsobom. Akoby v plynulom vývoji tejto dediny nastalo zopár skokov a vedla sa náhle ocitlo niekoľko kontrastov. Až do medzivojnových rokov tu panovalo cirkevné poddanstvo, dedičania museli odpracovať 80 dní ročne. Vzácný drevený kostol z r. 1567 zasvätený, podobne ako celá obec svätej Alžbete, matke Jána Krstiteľa, Tribšania používali až do konca 19. storočia. Potom sa náhle rozhodli postaviť priestrannejší, murovaný. Staručká pamäti hodnosť mala pôvodne splňať úlohu spišského múzea, bohoslužby sa totiž začali odbavovať v novšom svätostánku.

Miesto okuliarov nový vynález

Miestny farár začiatkom osemdesiatych rokov zaviedol nový vynález, ktorý sa zapáčil najmä starším farníkom – premietanie textov cirkevných piesní. Tribš sa stal jednou z prvých obcí na Spiši, kde domáci nemuseli do kostola nosiť ani modlitebné knižky, ani okuliare. – *Je to dobrý nápad – pochvaluje tribšskú novotu kraján Andrej Vaksmanský. – Drobne písmeňa ľudia nevidia čítať, a takto sa ovela ľahšie spieva...*

Lenže premietačka nebola žiadnym perpetum mobile a po niekoľkých rokoch ustanovenému používaniu sa načisto pokazila. Tribšania sa pred dvomi rokmi museli zbierať na novú. A tak sa medzi piesňami našli aj slovenské – Tu skrúšení, Ó Ježišu nás najmilší...

– *Nebránia nám hovorí – tvrdí Andrej Vaksmanský – ale nebolo tomu tak vždy.*

Slovenčina z Talianška

A predsa bol tribšský kostol jeden z pr-vých, kde zazneli slovenské piesne. Zvláštne, že ku krajanom sa nedostali zo Slovenska, ale až z horúceho Talianška. Totiž krátko po tom, ako v Poľsku vypukol výnimočný stav sa predseda tribšskej MS KSSČaS Andrej Vaksmanský vďaka starému priateľovi Jozefovi Brijovi z Novej Belej zoznámil s kňazom Lukáčom, mimochodom rodákom zo Slovenska, ktorý sa v období prenasledovania cirkvi prestáhal do Tribš – starý a nový zároveň

Ríma. Slovenskí Jezuiti vypočuli prosbu krajanov z Tribša a poslali im novučké, túžobne očakávané modlitebne knižky. V každom zo štyroch balíkov bolo 16 kusov. Pred dvomi rokmi zabezpečil spišský biskup František Tondra ďalšie knihy: Príbehy Starého a Nového zákona od Antonia Fattoriho a Misijný kalendár, ktoré sú k dispozícii v klubovni MS KSSČaS.

Zvonenie po novom

V novom kostole sa nachádza starý, historický vzácny zvon z r. 1629. Už štyri roky sa vedú búrlivé dišputy o výstavbe novej zvonice. Tohto roku bol vypracovaný jej projekt. Podľa neho by v nej mali zaznieť aj nové zvony, nie však obyčajné, ale elektrické! Nejeden čitateľ sa iste zamyslí nad výdavkami. Tribšania už stihli založiť zbierku, a to najmä vďaka pomoci krajanov z Ameriky. Margita Kačmarčíková a Jozef Gogola darovali na nové zvony po 500 amerických dolárov, Mária Surmová, František Kovalčík, Alexander Hrabianský a rodina Pavlicovcov po 100 amerických dolárov. A tak sa v blízkosti jedného z najstarších kostolov na Spiši nájdú najnovšie zvony.

Tradičný kroj, moderné domy

Etnografi vyznačujú v spišskom kroji tribšský typ. Rázovité prvky odevu však nejdú ruka v ruke s architektúrou obce. Tribšské gázdovstvá nie sú voľne roztratené po okolitých poliach, tesne zomknuté domy vytvárajú podobu ulicovky. Čažko je najst staré malebné drevenice. Možno preto, že začiatkom 50-ych rokov veľkú časť dediny pohltil náhly požiar. Pri záchrane domov pomáhali dokonca požiarnici z Krakova! Nepomohol ani gravitačný vodovod, ktorý Tribšania zaviedol už v r. 1937. Teraz má celá dedina 9 vodojemov. V jednej vodovodnej spoločnosti sa združuje okolo 20 gázdov.

Medzi typické novostavby patrí aj priestraná zbrojnice, ktorú dedičania stavali svojpopomocne 8 rokov od r. 1982. Uprostred obce žiarí jej snehobiela omietka a svetlé drevo, ktorým je obložený hlavný vchod. Práve v tejto budove sa nachádza klubovňa MS KSSČaS.

Predsedca MS Andrej Vaksmanský

Mladí zvlášť, starí zvlášť

– *Na nič nie sú peniaze – stáva sa Andrej Vaksmanský. – Mali sme televízor, ale bolo ho treba dať do opravy. Kedysi v klubovni nacičovala dychovka, ale rozpadla sa.*

Teraz sa medzi bielymi, čerstvo vymaľovanými stenami ozývajú hlučné diskotékove a svadobné tóny. Do roka sa v hasičskej remíze uskutoční asi 5 svadieb a 7 diskoték. Na svadby sa používa väčšia tanecná sála, ale ani klubovňou Tribšania neohrdnú.

– *Mladí sa so starými nevedia spolu zabaviť. Jedni tancujú v klubovni, druhí v sále – vysvetluje A. Vaksmanský. – Mládež si obľúbila najmä kežmarskú skupinu Efekt, ktorá už v Tribši niekolkokrát zahrála. Po slovensky sa tancuje ľahko, ale učí ľažko. – V Tribši nieslovenčiny, nebolo záujemcov.*

Starší tiež otáľajú s vypísaním 12 prihlášok do Spolku Sväteho Vojtecha a Matice slovenskej. Žeby im v tom bránilo zápisné vo výške 150 slovenských korún?

Vzácné stromy

Vráťme sa ešte k starému tribšskému kostolíku. Obklopuje ho mlčanlivý cintorín s niekoľkými starými náhrobkami, ktoré svojimi košatými korunami ochraňuje statná lípa a javor. Málokto iste tuší, že tieto urastené dreviny boli už v r. 1936 uznané za chránené prírodné pamiatky. Naposledy ich konzervovali v minulom roku. Ale oba pamätné stromy nie sú ojedineľnými prírodnými vzácnosťami v Tribši. Pri kaplnke vedľa domu č. 38 rastú štyri mohutné smrekovce s výškou okolo 20 m, ktorých vek presahuje 100 rokov! Obvod najširšieho z nich zaberá práve 3 metre! Niet divu, že si ich všimli pamiatkári, a napriek tomu, že sa nachádzajú na súkromnom pozemku Pavla Plutu, označili ich za chránené prírodné pamiatky.

Taky je teda Tribš, najstarší a najmladší zároveň, tradičný i moderný, plný protirečení a zaujímavých kontrastov. Pociťujú to aj obyvatelia tejto obce?

Text a foto: B. KLIMKIEWICZOVÁ

ŠKÔLKY POMALY MIZNÚ

V meste sú predškolské zariadenia natol'ko nevyhnutné, že aj závratná cena, ktorú treba za dieťa zaplatiť, rodičov neodradí. Rodiny bývajú samostatne a spoľahlivá stará mama je častokrát desiatky kilometrov vzdialenosť. Čažnosti sa začínajú vo chvíli, keď jeden z rodičov stratí zamestnanie. Škôlku alebo jasle si už nemôžu dovoliť.

A ako je to na našich dedinách? Veľmi zle! Na Orave som našla len dve predškolské zariadenia, kde sú deti od 3 do 6 rokov. Ostatné fungujú ako nulté triedy, alebo ich jednoducho pre nedostatok zatvorili.

Škôlku v pravom slova zmysle možno vidieť len v Podvliku. Je tu otvorená sice len jedna miešaná skupina, ale početná – až 33 detí. Sú rôzneho veku a pri činnosti ich treba deliť na menšie skupiny. Všetko sa deti učia postupne.

– Na začiatku je ľažké takúto skupinu zvládnuť – hovorí riaditeľka škôlky z Podvlik Cecylia Bohaczyková. – Nie sú zvyknuté na kolektív, nevedia nadvážovať kontakty. Ale som rada, že máme dokonca aj 3 deti navyše.

Majú samostatnú budovu a nie sú umiestnené v škole, ako väčšina iných. Rodičia platia mesačne 130 tisíc zlých stáleho poplatku + 8 tisíc za každý obed. A práve preto tento poplatok, ktorý je v každom zariadení iný, rodičov odraduje. V Jablonke je to až 250 tisíc a závisí od veľkosti priestorov, zamestnancov a počtu jedál, ktoré deti dostanú. Ak sa podáva aj desiata, alebo olovrant – treba mať kuchárku na celý uvázok, ak je tried niekoľko – aj upratovačku. A tak poplatok úmerne rastie.

Za obedy sa platí všade rovnako – 8 tisíc zlých, ktoré určila gmina. Nie je to veľa, a preto niektorým škôlkam "prilepšujú" sami rodičia. C. Bohaczyková dala rodičom návrh: ak prispejú zemiakmi, zeleninou alebo mliečnymi výrobkami, dešom zostanú peniaze na výlet, alebo slávnosť.

Zmiešaná trieda škôlkárov z Jablonky

"Nultáci" z Oravy pri dobrom obedu

Je čím kresliť a maľovať

Na vybavenie predškolských zariadení sa učitelky nestážujú. Už si za dlhé roky zvykli, že didaktické pomôcky si musia vyrábať samé. Kupujú len to najdôležitejšie. Majú tu rádiá, magnetofóny, dokonca aj televízory. Učebne pôsobia veľmi pestro, sú vyzdobené vlastnými prácami.

Všetci si chvália spoluprácu s gminou, hlavne s paní riaditeľkou Emiliou Rutkowskou, ktorá má na starosti predškolské zariadenia. Vychádza riaditeľkám v ústrety, pomáha, poučuje, snaží sa vyhovieť každej prosbe.

6-ročné deti, ktoré navštievujú nultú triedu, si podľa predpisov do škôlky nosia základné vybavenie (plný peračník a zošit), ale ostatné deti všetko dostávajú na mieste. Nie je núdza o farbičky, farby ani výkresy. Tým sa nemôže pochváliť skoro ani jedna škôlka v Krakove. Okrem toho si nosia cvičné úbory, prezuvky a svoje uteráky. Popoluďajší odpočinok na ležadlach zaviedli len v Jablonke, kde sú deti dlhšie.

Zostali len nulté triedy

Po väčších škôlkach s dvoma, troma triedami zostali len spomienky. V Podvliku museli žiadosti o prijatie kvôli kapacite priestorov častokrát zámitnuť. Situácia sa rafidne zmenila asi pred dvoma rokmi, keď začali na okolí prepútať zo závodov, hlavne v Novom Targu. Dnes je väčšina matiek nezamestnaná. Na gazdovstve sa nedári a mesačné poplatky nie sú maličkou. Aj napriek tomu, že si rodičia uvedomujú pozitívny vplyv predškolského zariadenia na psychiku a rozvoj ich dieťaťa, posielajú tam len 6-ročné deti. Aby boli pripravené do školy. Učitelia majú v tomto prípade na začiatku problémy už len so samotnou adaptáciou dieťaťa. No onedlho sa už jeho horizonty rozšíria a na slávnostiah – ako Deň matky, Mikuláš, Vianoce, dokážu predviesť celý rad donedávna nepoznaných činností.

Text a foto:

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

Falštínske zájazdia

SOKOLIA SKALA V TIENI FRIDMANA

Zomknutá obec

Cesta do Falštína pripomína húsenkovú dráhu. Ostre zákruty, strmé stúpanie, náhle klesanie. Dedina sa však vrtošivému terénu neprispôsobila, zomkla sa do tesného, pravidelného valca. Pôvodne sa vraj nachádzala na pravom brehu Falštínskeho potoka. V r. 1962 tu archeológovia našli zvyšky stredovekej stavby. Priprúšajú, že išlo o kláštor, ktorý v r. 1431 zničili husiti. Zvláštny názov obce pochádza z nemeckého Falkenstein - Sokolia skala. Zámok s takýmto menom začal stavať v r. 1535 známy dobrodruh a alchymista Hieronim Laski, rýchle sa však svojich zámerov vzdal, predovšetkým kvôli nedostatku vody.

– Vlastnúme malé gazdovstvá, 3 až 4-hektárové polia a 5 až 10 oviec – vysvetľuje Andrej Klimčák, predseda miestnej skupiny KSSČaS. – Les naokolo je štátny, tu vždy páni z Uhorska vládli!

Teraz všetkých najviac stráší nezamestnanosť. Tí, ktorých ešte neprepustili, pracujú za nízku mzdu v novotargskom obuvníckom závode.

– Dlhú som robila v Spišskej Starej Vsi – zdôveruje sa krajanka Jozefina Horničáková, ktorá sa do Falštína privydala z Kacviny – ale tie časy sa nendávrate skončili!

Vladislav Pieronek s manželkou (zľava) a jej sestrou Irenou Czechowskou

Útlm a rezignácia

Tí odvážnejší to vraj skúšajú s podnikaním. Za maďarských pánov obchody a krčmy v dedine držali v rukách dve židovské rodiny. Ostali po nich len mohutné gaštany, pod ktorými s oblúbou vysedáva mládež. Márne tu hľadám Jozefa Gielatu, ktorý vraj organizuje diskotéky v klubovni MS KSSČaS.

– Na jednej strane je v klubovni tesno – vysvetľuje J. Horničáková – mladí sa nemajú kde poriadne vytancovať a na druhej si nevedia zábavu poriadne zorganizovať. Za mojich mladých čias sa všetci do ľudových súborov len tak hrnuli! U nás v Kacvine sme krvopotre nacvičovali celú zimu, aby sme mohli v lete výcestovať. Dodnes v skrini opatrujem kacvínsky kroj, teraz ho nosí dcéra.

Andrej Klimčák ma informuje, že z 50-ich falštínskych gazdov si 28 predpláca Život. Nad cestou sa pri kopci krčí menšia kaplnka, v ktorej sa pravidelne odbavujú bohoslužby. Starší by si vraj ešte po slovensky zanôtili, ale keď ani vo Fridmane nespievajú...

– Niektorí ľudia sa chovajú ako keby mali troch bohov miesto jedného – ťažká si J. Horničáková. – Slovenčina mnogým vadí, neviem prečo. Ja rozumiem tak aj tak...

Panské sa vracia

Nad Falštínom sa z jednej strany vypína pôsobivé zoskupenie skál, ktoré domáci nazývajú Zelenými skalkami. Málokto zrejme tuší, že toto meno sa nachádza v gotickom nápisu levočského kostola sv. Jakuba. Pri úpäti skalných stien ma prekvapuje malé jazierko zahradené niečinnimi okruhliakmi, v ktorom sa udomácnilo asi 20 divokých kačíc. Kedysi sa vraj v tunajších húštinach trblielo iné jazierko, ktoré usadlisci nazývali "Žilou morského oka". Jeho zákerne prepadiľny údajne ohrozovali voľne sa pasúci dobytok, a preto ho museli zasypať.

– Na tú najvyššiu skalu sme aj my radi chodili – spomína si Andrej Klimčák – vidno z nej Czorszínsky hrad. Iste hovorí o 120-metrovej, vznešenej, ale zákerne sa zvažujúcej Rybárke.

– Teraz sa mládež vyberá len nad Dunajec – dodáva trochu smutne. Na otázkou ako sa

Jozefina Horničáková so svojimi dcérmi

falštínci pozerajú na napúštanie priehrady, vysvetľuje: – *K nám sem hore voda nevyjde, polia nám nezaleje. A bude lepšie, keď sa približne k rieke.*

Jozefina Horničáková zas tvrdí: – *Voda stípne až o dva roky, ale ľudia už svoje polia predali. Páni z mesta si chaty stavajú, bude ich pomaly 30. Predtým to bolo panské, a teraz sa znova do pánov vracia. Prichádzajú sem sami cudzí, u nás v Kacvine nikto nepredá gazdovstvo, ktoré zdedil po predkoch.*

Do Fridmana, do školy

Falštínske deti sa vo vlastnej škole môžu učiť iba do štvrtej triedy, potom musia každý deň absolvovať "húsenkovú dráhu" do Fridmania, aby zasadli do školských lavíc v tamnejšej škole. A nebyť obetavých falštínskych učiteľov, žiaci by (vraj kvôli nízkemu počtu) stratili možnosť učiť sa v prvých štyroch triedach. Za slovenského štátu fungovalo v škole až sedem tried, starší Falštínci to dodnes pochvalujú.

– Chodiť do fridmanskej školy nie je ako chodiť do vlastnej – uvažuje J. Horničáková. – Tam sú deti ponúžané, rodičia na rodičovskom združení nemajú žiadnen hlas. Často prostne učiteľov, aby deti uvoľnili skôr, nemajú totiž vhodný autobusový spoj, a potom musia mrznuť na zastávkach celé hodiny...

Patálie so slovenčinou

Vo fridmanskej škole sa deti doteraz učili ruštinu, nemčina sa má v učebných osnovách objaviť až v tomto školskom roku.

– Trápi nás, že deti sa nemôžu učiť po slovensky – ťažká si Jozefina Horničáková. Jej 13-ročná dcéra Beata čaká posledný rok na základnej škole, potom by chcela pokračovať v štúdiu na niektorom zo slovenských gymnázií. – Budeme musieť nájsť nejaké východisko – zamýšľa sa J. Horničáková. – Ale aké? Ostávajú len súkromné hodiny, alebo zmena školy...

Beata odvážne uvažuje o tom druhom. – *Nahovárala som aj iné kamarátky, ale nechceli so mnou ísť. Bár sa nebojím, ale trochu sa hanbím... Budú tam nové tváre...*

– Nás bolo doma 5 – dodáva J. Horničáková – ale všetci sme sa do škôl hrnuli. A dnes sa nájdú mnohí, čo hovoria "Načo im tie školy budú?". Deti, ktoré vyštudujú, niečo v sebe majú, celkom inak uvažujú o svete.

Beata Horničákovej vyšla v ústrety nedecká riaditeľka školy Mária Szlegerová. Slúbila, že POKRAČOVANIE NA STR.10

VEĽA SA ZMENILO

Spiš je poprečkávaný veľkými a malými obcami, ktoré vhodne komponujú malebnú scéneriu tohto regiónu. Ich rázovitosťou sa nadchýna nejeden návštěvník. K najzaujímavejším patrí nepochybne Falšín, o ktorom dnes píšeme.

V čarovnom kruhu

Posledné, mimoriadne teplé septembrové dni vylákali z príbytkov aj tých najpohodnejších. Mnohí obyvatelia obce spod Sokolej skaly trávili voľné nedele ľahšie predpoludnie na zbieraní húb, ktoré napriek veľkému suchu koncom leta bohatko obrodili. Veď podľa starého zvyku na Štredovečernom stole nesmie chýbať hubová polievka. Ďalší išli na návštevy, medziiným do susednej osady Nedece-Zámku, kde sa práve konala – snáď po prvý raz – odpustová slávnosť na počesť tamojšieho patróna sv. Michala. Obyvatelia tejto osady majú totiž odnedávna vlastnú svätú omšu, ktorú odbavuje nedecký farár v kaplnke sv. Michala. Vráťme sa však do Falšína...

V poslednom období sa tu veľa zmenilo, a hádam na lepšie. V obci, tvoriacej pri pohľade spod Sokolej skaly akoby čarovný kruh, sa začalo niečo diať. Takmer pred 10 rokmi Falšínčania získali istú správnu samostatnosť a to podnietilo ich iniciatívu. Medziiným pekne opravili bývalé barónske skladište a adaptovali ho na ... kostol, alebo skôr kaplnku, kde sa každú nedeľu o 9. ráno odbavuje poľská svätá omša. Slúži ju fridmanský farár Ludwik Wengryn. Pre takmer 290 obyvateľov je to veľká výhoda, lebo už nemusia na bohoslužbu dochádzať do Fridmana. Prednedávnom vykúpili vhodný pozemok a zriadili si vlastný cintorín.

K spokojnosti je ďaleko

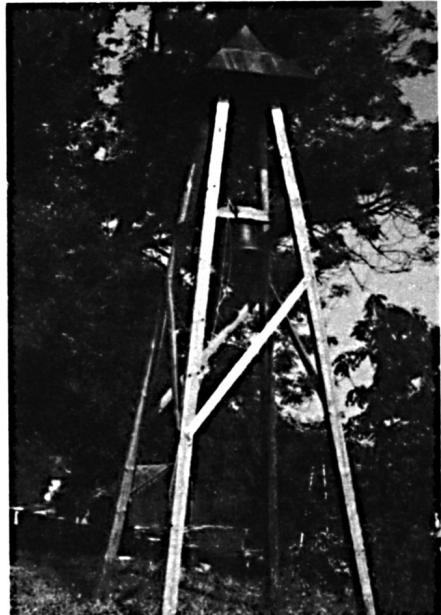
Asi niet obce na Spiši a Orave, ktorá by mala všetky problémy úplne vyriešené. Keď ubudne jeden, po určitom čase sa "vynori" ďalší, a vždy

V tejto budove – kaplnke sa odbavujú nedele sv. omše

je čo robiť. Záujmy Falšína obhajujú poslanec gminnej samosprávy Jozef Milaniak a richtár obce Štefan Dudas. Nielenže reprezentujú obec navonok, ale radia, vystríhajú a pomáhajú obyvateľom. Počas pobytu v tejto obci sme na ich prácu nepočuli ani jedinú stáňosť. K prvoradým úloham richtár zaraduje asfaltovanie krátkeho, asi štvrtkilometrového úseku cesty k cintorínu. Vraj zatiaľ na to nie sú peniaze. Ďalšou, pre Falšínčanov dosť nejasnou otázkou, je riešenie obecnej kanalizácie. Keďže Falšín sa nachádza na kopci, priamo nad budúcou nádržou nedeckej priehrady, hovorí sa o zavedení tzv. filtrovej kanalizácie. Podľa richtára Štefana Dudasa znamenalo by to spájanie dvoch-troch usadlostí pre inštalovanie jedného čistiaceho filtra. Falšínčania však majú pochybnosti, či si neskôr výmenné filtre nebudú musieť hradiať sami. Takáto alternatíva – ako nám povedali – je neprijateľná.

Požiarnikom zdar

Vari najväčšej popularite v obci sa tešia tamojši požiarnici. Je to jedna z najmladších jednotiek na Spiši, združuje len 16 členov a jej veliteľom je Zbyněk Klimčák. Na tohoročných požiarnických pretekoch v Sromowciach Wyżnych Falšínčania nečakane získali až 108 bodov a obsadili zaslúžene tretie miesto za Fridmanom a Kacvínom. Je to úctyhodný výkon dosiahnutý v mimoriadne ťažkých podmienkach fungovania jednotky. Už niekoľko rokov sa nám jej členovia stažujú, že sú vari jedinou jednotkou na Spiši, ktorá nemá vlastný požiarnický automobil. Na všetky záchranné akcie, cvičenia, či preteky chodia súkromným autom veliteľ jednotky. Podľa miestnych funkcionárov by bolo potrebné rozšíriť hasičskú zbrojnicu, v ktorej sa v súčasnosti nachádza aj slovenská klubovňa. Prístavba by mohla slúžiť ako spoločenská miestnosť, kde by sa mohli ľudia stretnávať, budú usporadúvať svadby a ľudové veselice. Bude to ťažký oriešok, tým viac, že v obci sa nachádzajú dva prázdne schátralé objekty, s ktorými

Falšínska zvonica

Falšínčania zatiaľ nevedia čo robiť. Prvý im zostal po prestáhovaní základnej školy do bývalej kúrie baróna Jungensfelda a druhý po bývalom obchode a výkupnom stredisku jatočného dobytka. Majiteľom toho druhého je štát a spravuje ho nižnolapšanská gmina.

Dva neporovnatelné svety

Falšín, ako sme už uviedli, sa nachádza na kopci nedaleko budúcej nedeckej priehrady. Podnikaví a predvídatí návštěvníci tejto spišskej obce asi rátajú s veľkým rozvojom turistiky v tomto regióne. Preto nečudo, že v časti chotára nazývanej Na rovine vznikla už nová ulička, pozdĺž ktorej – ako huby po daždi – vyrásli drevené štylizované chalúpky. Spolu tvoria akési možno pekné, ale nezriedka veľmi hlučné rekreačné stredisko. Ich majiteľmi sú kadejakí podnikatelia, lekári, právniči či inžinieri z Nového Targu a Krakova. Posledný septembrový víkend tak vystrájali, že vystrašili viacerých Falšínčanov, ktorí nevedeli, čo sa vlastne deje. Ako neskôr vysvetlilo, ktorísi z podnikateľov usporiadal "malú" súkromnú slávnosť. Nuž, dva neporovnatelné svety.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

"Chalúpky" podnikateľov vo Falšíne

MÁME SVOJHO CHALUPKU

Meno Chalupka si mnohí z nás spájajú so slávnymi osobnosťami slovenskej literatúry Jánom a Samom Chalupkovicmi, ktorí sa významne zaslúžili o povznesenie slovenského národa. Máme aj my svojho Chalupku, Františka, ktorý sice nepôsobil na literárnom poli a nie je tak slávny, ale sa významne zaslúžil o rozvoj nášho krajanského hnutia.

Narodil sa 25. mája 1920 ako štvrté, najmladšie dieťa v roľníckej rodine Tekly a Hieronyma Chalupkovicov v Novej Belej. Boli to rušné časy. Sám o tom hovorí: – *Prišiel som na svet práve vtedy, keď sa severný Spiš a Orava dostali k Poľsku. Na prvé roky v novom štáte sa neveľmi pamäťam, bol som príliš mladý. Matne si však spomínam, keď k nám kdesi v polovici dvadsiatych rokov prišiel na birmovku krakovský metropolita, neskôr kar-dindl, knieža Adam Sapieha, ktorého pred obcou vítal sprievod Belanov na koňoch.*

V roku 1926 malý František začal chodiť do ľudovej školy, v tom čase už poľskej. Mal však styk aj so slovenčinou. Počul ju od rodičov, ktorí svoje deti vychovávali v národnom duchu, no a v kostole, kde sa vtedy spievalo po slovensky. Veľkou pomocou v udržaní slovenského slova u Chalupkovic bola rodina v Spojených štátach, ktorá im pravidelne posielala slovenské noviny a kalendáre.

– *Školská dochádzka sa prelínala s prácou na gázdovstve – spomína kraján Chalupka. – Ako každý iný chlapec, aj ja som sa od najmladších rokov musel zaúčať do roľníckeho povolania, teda orať, siať, kosiť, mlátiť a pod. Zase dievčatá sa učili priať, tkať, variť, spracúvať vlnu, z ktorej sa val-kalo súkno, aby na vianočné sviatky každý chlap v rodine dostal nové "portky".*

Takto vo vire každodenných povinností ubehlo Chalupkovcom medzivojnove obdobie a prišiel pamätný rok 1939, keď sa Spiš a Orava na šesť rokov vrátili k Slovensku. František vyrástol na mládenca a v roku 1940 dostal povolávací lístok do slovenskej armády. Naštastie lekárska komisia ho zo zdravotných dôvodov zaradila do zálohy, vďaka čomu sa vyhol hrôzam vojny. Síce nie úplne, lebo keď v januári 1945 prechádzal front cez Spiš, došlo k prudkému ostreľovaniu a tak sa Belania a obyvatelia iných obcí museli skrývať v pivničiach. Boli aj obeťe na životoch.

Po vojne – ako je známe – sa Spiš a Orava opäť dostali k Poľsku. Pre Novú Belú nastali podľa Františka Chalupku vari najhoršie časy. Opäť sa bolo treba skrývať, tentoraz pred bandou Józefa Kuraša "Ogňa", ktorá šarapatiela v okolí, rabaovala a prenasledovala bezbranné slovenské obyvateľstvo. V Novej Belej zavraždila 4 krajánov.

Keď v roku 1948 vznikla v Novej Belej miestna skupina Spoločnosti, František Chalupka patril k jej zakladateľom. Zúčastňoval sa aj obvodných schôdzí, kde bol veľmi iniciačny. Zvlášť sa angažoval vo folklórnom hnutí a v päťdesiatych rokoch bol vedúcim miestneho krajanského folklórneho súboru. Ešte pred párom rokmi sme ho videli vystupovať v niektorých divadelných predstaveniach.

Kraján František Chalupka so svojimi úlmi

Medzičasom sa kraján F. Chalupka oženil. Vzal si za manželku mladú krajanku Máriu Rajčiakovú. Vychovali spolu 4 deti, dnes už všetky osamostatnené. Najstaršia dcéra Anna učí vo Veľkej Lipnici na Orave, ďalšia Mária zostala v Novej Belej a pracuje v novotargskom obuvníckom kombináte, Žofka absolvovala Filozofickú fakultu UK v Bratislave a učí v susedných Krempachoch a najmladší syn Ján zostal gázdovať. Kraján František Chalupka sa dočkal už 9 vnukov.

Napriek rastúcim rodinným povinnostiam František Chalupka sa nikdy nevyhýbal krajanskej práci. Nechýbal na žiadnej spoločensko-kultúrnej akcii našej Spoločnosti. Novobelskí krajania mu natolko dôverovali, že ho vždy volili do výboru a v rokoch 1966-1973 mu zverili dokonca funkciu predsedu miestnej skupiny, a neskôr, do roku 1979 – predsedu revíznej komisie. Bol viackrát členom Obvodného výboru na Spiši a delegátom na všetky celoštátné zjazdy KSSČaS. Za obetavú krajanskú prácu získal viac diplomov a medailu Spoločnosti Za zásluhy pre KSSČaS. Na tohoročnej volebnej schôdzi mu novobelskí krajania udelenili doživotný titul Čestného predsedu MS.

Popri krajanskej práci vyvýjal František Chalupka aj ďalšiu spoločenskú činnosť, medzi ďalším v urbárskom spolku a požiarnekom zbere, v ktorom už takmer 20 rokov plní funkciu predsedu. Získal za túto činnosť niekoľko medailí a iných vyznamenaní. Veľa spoločenskej práce vložil i v prospech rozvoja družstva GS v Krempachoch, v ktorom bol dlhé roky o. i. predsedom dozornej rady.

Podľa Františka Chalupku naše krajanské hnutie si vyžaduje viac aktivity. Dnešný demokratický systém prospieva rozvoju Spoločnosti, len to treba vedieť umne využiť. Za najdôležitejšie považuje zapájanie do krajanskej práce mladých členov a študentov. Ich vedomosti a mladícky elán treba rozhodne využiť v prospech krajanského hnutia.

Na záver spomeňme ešte zaujímavú záľubu Františka Chalupku – včelárstvo. Včely chová už od roku 1947. Až sa nechce veriť, že má na to čas. On však hovoríva, že pri včelách oddychuje a že bez práce by život bol nudný.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

SOKOLIA SKALA V TIENI FRIDMANA

DOKONČENIE ZO STR.8

zariadi presun žiačky, zameškané učivo však musí dobrať sama.

Nečakané stretnutie

Vo Falštíne učí Krystyna Staneková z Czorsztyna, Eugeniusz Brzyzek z Fridmana a Irena Czechowska, ktorá sa na Spiši vrazil presťahovala odniekial z Poľska. Na výzvedy sa vyberám práve k tej poslednej. Jediná zo

všetkých totiž býva vo Falštíne. Dvere nového domu mi otvára veselá, útla žena. Energickým gestom ma pozýva ďalej. Aké je moje prekvapenie, keď v kuchyni zazrieiem šéfa podvŕšianskeho divadla, Vladislava Pieronka s manželkou a synom! Na môj zmätiený pohľad V. Pieronek odpovedá úsmevom a neskrývanou pohodou ducha. Až po chvíli sa dozvedám, že p. Genovéva Pieronková je sestrou I. Czechowskej. Dodatočne si uvedomujem podobné črty v tvárách oboch žien. Pri stole prúdi živá debata o tom, ako odvrhnúť kliatbu "zlého" pohľadu. Najlepšie vraj vypíš vodu do ktorej sa ponoria 3 žeravé uhlíky, alebo 3 zápalky. Na stole stojí kôš s červenými ružami. Rodinné jubileum? V družnej atmosfére sa pokúšam odpútať pozornosť

pani Ireny a pýtam sa ako vidí perspektívou slovenčiny vo Falštíne. – *Rada ju ako predmet žiakom navrhnuem, ale rodičia musia sami napísat žiadosti adresované fridmanskému riaditeľovi školy, pod ktorého patríme.*

Podľa Ireny Czechowskej sa slovenčina vo Falštíne zíde, veď aj táto malá obec patrí do pohraničného regiónu, z polohy ktorého môžu obyvatelia v budúcnosti čerpať výhody, napr. nové možnosti zamestnania. Tohto roku žiaľ na zavedenie slovenčiny vo Falštíne môže byť už neskoro, ale do ďalšieho budú mať rodičia čas dosť, aby nezaváhali a umožnili deťom využiť to, čo im právom patrí.

Text a foto: B. KLIMKIEWICZOVÁ

VOLÁ SA CHLIEB

Prvým dotykom človeka s chlebom je jeho korenistá vôňa. Stačí sa prejsť po dedine v sobotňajšie popoludnie, aby sme zacítili a zistili, v ktorej spišskej domácnosti obratná gazdinka peče chlieb a snáď aj iné sladké dobrôtky. V tom neviditeľnom závoji vône najstaršieho zázraku, akým je chlieb, sa v pamäti každého z nás vynorí pekná spomienka na tohočné ostrenie kôs, hukot kombajnov a mlátačiek. Zrno z novej úrody putuje najprv do riadneho súseka. Potom, keď je trošku času nazvyš, je vyberané a odvážané do mlyna vo Fridmane, Tribši a Nedeci, kde sa melie múka – základ budúceho chleba. Okruh sa užatvára. Pohľad na dobre vypečený domáci bochník chleba nám poskytuje kód o večnom spojení človeka s prácou na roli. Kedysi, ešte nie tak dávno, gazdinky na Spiši a Orave venovali oveľa viacého času práve pečeniu chleba, tým viac, že na Spiši nebolo ozajstného pekára. Chlieb sa piekol raz týždenne, v sobotu, a musel vystačiť na celý týždeň. Dnes by sa mohlo zdáť, že pečenie chleba doma vymizlo z kultúry rolnického zamestnania. Nie je tomu tak, práve naopak sledujeme jeho renesanciu. Dodnes sa zachoval na Spiši aj zvyk, najmä v prípade nedostatku chleba, pečenia na sporáku jednoduchých placiek z nekysnutého cesta zvaných "moskole".

V lapšanskej pekárni

Nižnolapšanská pekárňa zásobuje viac ako polovicu Spiša (okrem Durština, Novej Belej, Krempáčov, Jurgova a Repíšk). Tento malý pekárenský podnik má za sebou dlhé a zaujímavé dejiny. Pamäťári si ho ešte ako malú pekárničku, ktorá piekla chlieb na drevnom uhlí. V súvislosti s tým mnohí rolníci zo Spiša dovážali do Lápsk tzv. "šongovinu" – metrové

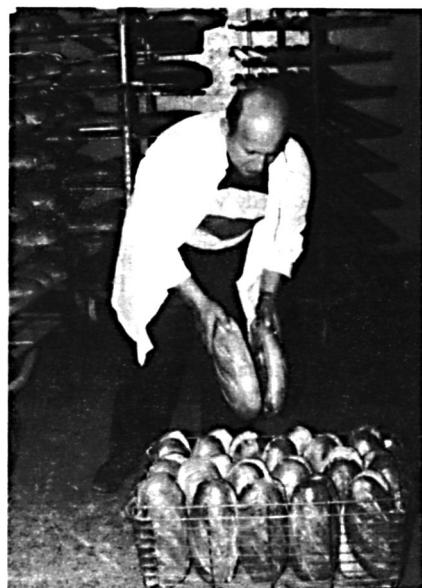
štiepané drevené kláty. Dnes je táto pekárňa viac zmodernizovaná. Je v prevádzke 24 hodín a zamestnáva 7 pekárov pracujúcich na troch smenách.

Pekári, pekári dajteže nám chleba!

Lapšanská pekárňa, ako ju volajú domáci, sa nachádza v strede obce a patrí pod správu Gminného družstva (GS-u) v Nižných Lapšoch. Denne vypeká – ako nám povedal šef tejto pekárne Ludwik Kowalczyk – okolo 1700 kusov chleba, na víkend viac, do troch tisíc. Lapšanský chlieb je podľa turistov navštievujúcich Spiš výborný a predovšetkým chutný. Pekári pečú chlieb pšenično-žitný v bochníkoch majúcich hmotnosť 0,7 kilograma. Ako nám ďalej uviedol L. Kowalczyk, na pečenie používajú len múku Wroclawskú T-500 a T-850, ktorá je vraj na pečenie najlepšia. Na kysnutie používajú kvass. Ako sme sa dozvedeli, pekárňa nepoužíva žiadne umelé kvasidlá, ktoré by boli zdraviu človeka škodlivé.

Popri chlebe lapšanská pekárňa ponúka bohatý sortiment iného pečiva. Špecializuje sa na pečenie francúzskych pochúťok, chutných žemľí s makom, ako aj rožkov s marmeládovou náplňou. Pekárňa chcela v minulosti pečť aj zákusky a iné lahôdky pre najmladších. Žiaľ pre vysoké náklady a priam minimálny zisk sa tohto zámeru musela vzdáť. Snáď sa to podarí v budúcnosti.

Predtým, ako sa lapšanské pečivo dostane na stôl, musí prejsť dlhou výrobnou cestou. Vo velkom koľle sa najprv pripraví cesto, ktoré potom zruční pekári vyvalkajú, odvážia a sformujú do tvaru chleba. Pripravený bochník leží v košíčkoch na dlhom regáli, z ktorého už

Vedúci pekárne L. Kowalczyk pripravuje zásielku chleba

jeho cesta smeruje do dobre vyhriatej pece. Baculaté cesto sa chvíliku bráni pred horúčavou. Bezvýsledne. Po istom čase pribiera pevný korytnačí pancier. Z pece ešte teplé bochníky vyberajú na špeciálne regálové vozíky, nakladajú do áut a odvážajú do obchodov.

Ide pekár dolinou

Pekárňa vlastní tri dodávky, ktorými rozváža chlieb. Dve autá chodia každé ráno do Nedeca, odťať do Kacyvína a Fridmana. Tretie smerom na Lapšanku a Čiernu Horu (od Tribša). Nákupná cena chleba, na ktorú sa nám často stážujú naši čitatelia, je pomerne vysoká – takmer 7 tisíc zlottedých za 0,7-kilogramový bochník. Ako nám povedal šef pekárne, cenu chleba podmieňujú tržné podmienky našej ekonomiky. Teda priamo závisí od rastu cien múky a pohonných hmot. Pekárňa je platiteľkou dane z pridanej hodnoty (VAT). Obchody, zohľadňujúc to všetko plus vlastný zisk, si samy určujú cenu chleba.

Zdravá konkurencia

Pomerne vysoká cena chleba spôsobuje, že mnohé spišské gazdinky opäť začinajú doma vypekať chlieb. Je to úspornejšie. V súvislosti s tým mnohí rolníci na Spiši začali pestovať pšenici. Kto však doma nepeče, najmä v prihraničných obciach, kupuje chlieb na Slovensku, o.i. v Spišskej Starej Vsi. Takmer dvojkilogramový chlieb stojí necelých 16 korún, a ten – ako nám mnohí povedali – vystačí na niekoľko dní pre viacčlennú rodinu. Ďalším konkurentom nižnolapšanskej pekárne sú súkromné pekárne v Novom Targu. V minulom roku niektoré obchody prestali na istý čas odoberať chlieb z lapšanskej pekárne. Dnes sa však situácia normalizovala. Prispela k tomu akiste aj kvalita chleba z tejto spišskej pekárne.

M. Sierdzínska pred vsádzaním žemľí do pece

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

PREMENY JABLONSKÉHO LÝCEA

Z historického hľadiska sú to premeny obrovské a pre nás nie veľmi príaznivé. Z voľakedy výlučne slovenskej strednej školy, postavenej pre potreby slovenskej národnostnej menšiny na Orave a Spiši, sa stalo lycium, kde si žiak môže zvolať slovenčinu eventuálne ako cudzí jazyk.

Sú však aj pozitívne premeny. Po posledných rokoch, keď sa zdalo, že tu slovenčina úplne vymizne, začali pribúdať záujemci o vyučovanie slovenského jazyka. V tomto školskom roku je ich v 1. ročníku až 17. A nie sú to len krajanské deti. Záujem prejavili žiaci z Nového Targu, Myšlenic, Spytkowic, Zubrce a Jablonky. Po minulom roku, keď sa na slovenčinu neprihlásil nikto, je to veľké prekvapenie. A tak o premenách v jablonskom lyciu môžeme hovoriť každý rok.

Zaujímavá symbióza

Nie každý vie, že útrobou starej školskej budovy v Jablonke skrývajú dve školy – lycium a základnú školu. Riaditeľka obidvoch Aniela Stopková hovorí, že aj rodičia detí zo ZŠ boli donedávna zvyknutí na to, že sú pritullení k lyciu, a teda aj finančné výdavky znášajú len tí "starší".

– Máme naozaj výnimočnú situáciu, – pokračuje A. Stopková. – Základná škola je pod gmininou samosprávou a lycium pod kuratériom. Obidve organizácie podpisali dohodu o spravovaní budovy.

Zdalo by sa, že škola sa má vynikajúco. Ved dvoch gázdom nemá hocikto. Dohodu však dodržuje iba gmina, ktorá sa žiaľ podieľa len na 1/8 výdavkov. Také sú totiž proporcie žiakov v obidvoch školách.

Základná škola, v ktorej je v súčasnosti 47 žiakov, nesie vo svojom názve významný doplnok – so slovenským vyučovacím jazykom. Sú to však veľmi zradné slová a uvedomuje si to aj riaditeľka A. Stopková. Sama hovorí, že z právej interpretácie by vyplývalo, že všetky predmety sú vyučované v slovenčine.

Čo pre to robí, aby sa situácia zmenila? Okrem toho, že sa deti učia slovenčinu už od 1. triedy, zaviedla v tomto šk. roku od 5. triedy 1 vyučovaci hodinu dejepisu a zemepisu po slovensky. Pani riaditeľka významne podotýka: – Týmto deťom to patrí!

S iniciatívou však vyšli učitelky M. Pakošová a A. Capiaková-Lenčowska, ktoré tieto predmety aj vyučujú. Aj keď im pribudli nové starosti, sú rady, že deťom môžu priblížiť história aj súčasnosť Slovenska. Tak si totiž zostavili učebný plán, aby sa zhodoval s poľskými učebnými osnovami, ale bol doplnený o slovenskú realitu. Pri jeho zostavovaní vychádzali výlučne z vlastných skúseností a predstáv, a preto by rady privítali pomoc našej metodičky – krajanky Žofky Bogačkovej.

Špecifické učebné osnovy

by mali byť zostavené aj pre vyučovanie slovenského jazyka v lyciu, pretože sa v jednotlivých ročníkoch stretávajú žiaci s rôznymi vedomosťami.

– Zišiel by sa univerzálny plán – hovorí učitelka A. Capiaková. – Máme miešaných žiakov, ktorí sa slovenčinu učili 8, 5 či 2 roky, alebo sa ju vôbec neučili. Pre učiteľa je veľmi ľahké viesť takúto hodinu. Problém máme aj s učebnicami – chýbajú skriptá, slovníky... Okrem toho nemáme materiál pre Maturanti (4.C) na hodine slovenčiny.

Učiteľky zo ZŠ so svojimi žiakmi

vyučovanie súčasnej slovenskej literatúry. Ja stle postupujem podľa toho, aké mám deti, ale keby prišiel iný učiteľ, nevedel by, z čoho má vychádzať a na čo nadviazať.

Učiteľka aj žiaci si chvália prácu s časopismi. O tie nádzru nemajú – prichádza im Život (krajanský aj bratislavský), Slniečko, Ohník, Slovensko a z dennej tlače čítajú Katolícke noviny a Slovenské národné noviny.

A čo sa im páči v našom Živote?

– Sme spokojní s tým, čo v nám je. Snáď by mohla byť ešte krížovka pre starších – hovorí J. Greláková. – Okrem toho rada číam rubriku Čitatelia-redakcia, do ktorej môže prispiť každý. Zaujímavé sú aj reportáže o dedinách a gminách.

Maturita zo slovenčiny

Využívaním láskavost slovenčinárky A. Capiakovej a otázkami provokujem 9 štvrtákov – slovenčinárov, aby sa rozrečnili. Nie všetci však vedia prelomiť psychickú bariéru a uvoľne odpovedať. Pohotové sú len tie dievčatá, ktoré majú za seba Rozprávkové vretienko v Bratislave, alebo čitateľský tábor. Toto zaujímavé podujatie, ktoré organizuje docent Maša pre krajanské deti z okolitých štátov na Slovensku, si všetci veľmi chvália. Okrem toho, že si žiaci cibria svoju slovenčinu, prinášajú si aj nemálo kníh.

Máte rádi slovenskú literatúru?

– Áno, ale viac sa nám páči staršia slovenská literatúra – odpovedá Jadwiga. – Súčasní autori pôsobia ľahko, nie vždy rozumieeme o čo ide.

Pani učiteľka dodáva, že sa žiakom páči romantizmus. Teraz sú pri katolíckej moderne, ku ktorej tiež nie sú ľahostajní.

Budeťe maturovať zo slovenčiny?

Všetci odpovedajú kladne. Pre slovenčinu sa rozhodli už v 3. ročníku a teraz majú dodatočnú hodinu – tzv. fakultatívnu. Študovať na Slovensko sa chystajú dve žiačky. V súvislosti s tým však podotýkajú, že nie sú dostatočne informovaní o slovenských vysokých školách. Uvítali by medzi sebou predstaviteľov ÚV KSSČAS, ktorých by radi zasypali otázkami.

Prečo ste sa rozhodli pre štúdium slovenského jazyka?

Jadwiga: – Učila som sa 8 rokov na ZŠ. Slovenčina sa mi páči, je mi potrebná. Okrem toho mám na Slovensku rodinu.

Gražina: – Bývam blízko hraníc a často chodím na Slovensko.

Helena: – Slovenčinu potrebujem pri kontaktoch so Slovákm.

Čo by sa všetkým zišlo – je učebňa slovenského jazyka. Nemuseli by sa neustále stáhať po triedach, mohli by využívať stále učebné pomôcky. Zatial sa zdá, že to nie je reálne.

Výmena skúseností

Takýto bol pôvodný cieľ nadviazania spolupráce jablonského lycia s gymnáziom v Trstenej. Najprv sa stretli riaditelia a potom prišli na rad žiaci. Schádzajú sa dva razy v roku – 1. júna v Jablonke na Dni športu a v októbri v Trstenej. Škoda len, že cestujú iba športovci, ostatným je lúto.

– Je to čisto športovo-spoločenská výmena, – podotýka pani riaditeľka Stopková. – Som hrdá na svojich žiakov, obsadzujú väčšinu popredných miest v súťažach. A nie len v Trstenej, ale aj v našom vojvodstve. Aj napriek tomu, že máme len malú telocvičňu.

Nebolo by užitočné zapojiť do výmeny aj slovenčinárov z lycia? Určite by sa zvýšila úroveň ich vedomostí. V minulom šk. roku sa o niečo

podobné pokúsila jedna trieda zo ZŠ, ktorá strávila na pozvanie rovnomennej triedy z Trstenej 3 dni na Slovensku. V tomto roku sa im budú revanžovať Jablončania.

Deň otvorených dverí

Tak ako na vysokých školách, zaviedli ho aj v jablonskom lýceu. Na jar, pred prijímacími skúškami, otvárajú svoje brány pre všetkých absolventov okolitých základných škôl, ktorým napred pošli pozvánky. Budúci lycealisti sa tu oboznámia s formou vyučovania, s novými predmetmi a získajú celkovú informáciu o škole. Na svojich prihláškach už preto uvádzajú konkrétné jazyky, ktoré by sa chceli učiť. Vo výbere im pomáha informátor, vypracovaný pre tieto účely.

Rovnako dobrovoľne, ale už bez "náboru", sa pre základnú školu s vyučovacím jazykom slovenským rozhodujú aj rodičia budúcich prvňákov. Jablonská ZŠ č.2 je bez obvodu, môže sa do nej zapísť kto chce. Väčšinou sú to deti, ktoré slovenčinu počujú v škole prvýkrát. Kým im v druhom ročníku pribudne poština, ovládajú ju natolko, že sa môžu súčasne učiť dva jazyky.

Pribudnú im v budúcnosti aj ďalšie predmety vyučované po slovensky? Čiastočne to závisí od dobrého srdca paní riaditeľky, ale vo veľkej mieri od gminnej samosprávy, či škole uvoľní dodatočné finančné prostriedky. Keďže boli takí ochotní, ako rodičia, ktorí obom školám čoraz viac pomáhajú. Aj ich príinením školské priestory pôsobia veľmi výdne.

Text a foto: VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

ROZHовор ŽIVOTA

s Ing. IVANOM VOLOŠČUKOM CSc.,
riaditeľom Tatranského národného parku

Ivan Vološčuk je držiteľom Zlatej medaily Svetového fondu ochrany prírody (WWF), ktorý každoročne udelenie anglický princ Phillip. Založil Asociáciu karpatských národných parkov, kde splňa funkciu prezidenta. Pripravil dve vedecké expedície, vďaka ktorým priblížil západným vedcom a novinárom prírodu a kultúru Karpát. Dvakrát do roka vydáva bulletin Karpaty. Je čestným členom Rady Tatranského Parku Narodowego.

TATRY BEZ HRANÍC

Vo vašom národnom parku pracujú krajania z Poľska. Ale táto spolupráca má dávnejšie korene...

– Áno. História sa začala ešte v období, keď človek prvýkrát osídloval toto územie. Bolo to v 13.-14. storočí. Javorina a Ždiar sa však založili až počas Valašskej kolonizácie, teda v 16.-17. storočí. Etnikum, ktoré si našlo domov v týchto horách, tvorili ľudia spoločného kmeňa – Slovania. Konkrénejšia spolupráca sa začala rozvíjať až v r. 1924, keď na Krakovskom rokování predstaviteľa Ministerstva zahraničných vecí bývalej Československej a Poľskej republiky podpisali dohodu o utvorení spoločného národného parku.

Prečo v súčasnosti zamestnávate krajanov z Poľska?

– Je to dané niekolkými faktormi. Začнем od reliéfu, teda od polohy našich dvoch ochranných obvodov – Javoriny a Podspádov. Bialka pramení na našom území a prechádza do Poľska. Ďalším dôvodom je väzba na ľudí, ktorí tu žili už oddávna. Ich otcovia a dedovia pracovali na panstve rakúskeho kniežaťa Hohenloheho do r. 1936. Chceme im umožniť zamestnanie. Vyznačujú sa totiž nesmiernou pracovitosťou, väžia si prácu v lese a k drevu majú hlboký vzťah. Sú to odborníci, majú všetky potrebné skúšky, ovládajú bezpečnostné predpisy. A napokon aj ekonomicky je výhodnejšie dovážať ľudí na vzdialenosť 5, 10 km než 50.

Neozývajú sa protesty zo strany nezamestnaných na Slovensku?

– Svoje stanovisko skôr musíme zdôvodňovať na úradoch práce. Predpisy sú také, že každoročne treba obnovovať žiadosti o robotníkov z Poľska. A samozrejme, musíme ich vždy podoprieť vysvetlením, prečo nezamestnávame ľudí od nás. Jedným z našich argumentov sú šikovní jurgovskí rezbári, ktorí dar práce s drejom zdedili po svojich otcoch. Pri píle máme tiež pridruženú drevársku výrobu, ktorej súčasťou sú aj rezbárske práce.

Budeťte aj v budúcnosti používať tento systém zamestnávania?

– Ja som rozhodnutý každý rok, znova a znova, požadovať robotníkov z Poľska. Najradšej by som s nimi uzavrel zmluvu na dlhšiu dobu, aby mali pracovní istotu na 5, či 10 rokov. Tí, ktorí u nás odrobili istú časť života, majú morálne právo na dôchodok. Nerád by som bol, keby stratili nárok aj na deputát. To je jedna z výhod, ktoré prináša práca v Tanape.

S kolkými pracovníkmi počítate v budúcnosti?

– Pôvodný zámer, ešte zo 60-ych rokov, predpokladal 280, až 300 ľudí. Nezamestnávali sa len na pohraničí, ale napr. aj v Liptove, teda v iných

oblastiach, kde nedostatok pracovných sôl. Po roku 1989 sme museli toto územie zúžiť na Javorinu a Podspády. Z tých pôvodných 300 pracovníkov sa postupne odkrajovalo a odkrajovalo, až sme sa s úradmi práce dohodli na stálom počte – asi 100 ľudí. Je len pochopiteľné, že prvenstvo budú mať tí pracovníci, ktorí už do dôchodu nezostalo veľa rokov.

Ako dnes vyzerá spolupráca so slovenskými urbariátmi a Tanapom?

– Po realizácii zákona 229 v r. 1991 sme na liptovskej strane 34 urbariátom vrátili ich lesy a pozemky. Musia však rešpektovať naše rozhodnutia. Tatranský národný park vyhlásila SNR zákonom. Les má význam pre všetkých ľudí, nielen pre vlastníka, ktorý ho vidí ako drevo. Jedna vec je teda potvrdiť vlastníctvo a druhá využiť ho v čo najširšom zábere. Mnohí vlastníci nám lesy prenajímajú, alebo využívajú našu profesionálnu pomoc – odvoz, plnenie dreva. Máme približne 80 koní a niekoľko traktorov.

Ako sa pozeráte na vznik euroregiónu Tatry?

– Po páde železnej opony je tento druh spolupráce objektívnu nevyhnutnosťou. Na úrovni ochrany prírody sa už isté kroky podnikli skôr. V roku 1991 sme založili Asociáciu karpatských národných parkov, kde je zdržených 5 poľských, 2 maďarské, 3 ukrajinské, 1 rumunský a 5 slovenských národných parkov. Vydávame bulletin Karpaty. Minulého roku v marci bola v Paríži vyhlásená spoločná biosférická rezervácia Tatry. Priama spolupráca úspešne funguje aj medzi jednotlivými vedeckými pracoviskami oboch národných parkov. My, tatraci sme v každom prípade za to, aby bol v rámci euroregiónu umožnený voľný pohyb návštevníkov medzi Slovenskom a Poľskom. Boli by sme veľmi radi, keby aj ľudia zo Slovenska mohli uvidieť tú krásnu krajinu na druhej strane hranice, to typické rázovité rozmiestnenie jednotlivých domčekov, polí a skupín lesov. Krajinársky je to veľmi atraktívne územie.

Ako budú vyzeráť konkrétné zmeny vo vašom parku po podpísaní euroregiónu Tatry?

– Sme pripravení na zvýšený záujem turistov, zriadili sme informačné centrá. Jedno pracuje sezónne v Javorine a druhé plánujeme otvoriť na Podspádoch. Pripravujeme už dvojjazyčné poľsko-slovenské materiály, ktoré sú celkom bežné napríklad v Pieninskom národnom parku. Naštastie nechybajú špecialisti. Jedným z nich je poľská zoologička Barbara Chovancová, ktorá pracuje v našom parku. Okrem dvojjazyčných tabúľ a nápisov pripravujeme odborne vyškolených sprievodcov, ktorí poskytnú turistom alternatívne trasy, napr. počúvanie vtáčieho spevu a pod. Prehľbuje sa aj spolupráca s horskými službami. Viem, že so zvýšenou návštevnosťou sa vyskytnú aj problémy v lese. Ale východisko treba hľadať v rozumnom usmerňovaní a nie absolútnych zákazoch.

Aký je váš názor na otvorenie hraničného priechodu Jurgov – Podspády?

– Oficiálne som sa vyjadril pozitívne. Je to kratší táh a automobilová preprava bude jednoduchšia na rovnej ceste než na mnohých zákrutách okolo Lysej Poľany. Viem, že to bude mať vplyv na okolitú prírodu, ale zlepší sa situácia v lesoch pri Lysej Poľane. Vývoj by mal ísť tým smerom, že do oboch našich parkov budú mať prístup iba vozidlá s katalyzátormi. My sme už pripravili istú koncepciu – do niektorých časťí Tanapu nepúšťame autá bez katalyzátorov.

– Otvorenie priechodu prinesie so sebou aj veľa pozitívnych čŕt, napríklad oživenie spolupráce medzi jurgovskou a podspádskou oblasťou, a to vo všetkých smeroch.

Dakujem za rozhovor.

Zhovárala sa: BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

KAREL POLÁČEK

HRÁČI

DOKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

- Zadrž! - zvolal pan Ulián mocným hlasem.
- Nepříšel jsem, abych zde cosi... Nechť odpočívají ony historie pod příkrovem zapomenutí. Já vlastně... Víš dobře, že nejsem žárliv. Pohnutý život naučil mne rozvážné shovívavosti. Můj hněv nebyl obrácen k tobě, ale týká se tohoto mladého muže. Neboť je-li vděk a úcta k dobrodincům vydána vepsí, co máme ještě na světě očekávat?

A obrácen ku mně, pokračoval: - Mladíku, hrál jste nepočítou hru. Jaký jste hráč, jenž dává přednost pochybným slastem v náruči stárnoucích žen před rozkoší, kterou poskytuje spravedlivý boj? Dnes jste opustil svého mistra a vydal jste jej v ruce nejapného hráče, jehož hra mu neposkytla ničeho jiného, než řetěz trpkostí. Je dobré, pane... Žádám, abyste okamžitě opustil můj dům. Poplenil jste své štěstí, pane. Přejí vám mnoho zdaru ve hře, ačkoliv jsem zachvácen obavou, že ve vás roste falešný hráč...

Pobouřen jsem se ozval: - Pane Uliáne, dovolte...

- Mlčte pane! - přerušil mne principál ostře, - já vím, co mluvím. Hráči mariáše jsou veskrze počestní občané, kteří nežádají ničeho, než co získají ve spravedlivém boji. Opusťte mne, pane. Nechci vás už vidět...

Tak jsem odešel z tohoto domu, abych kráčel vstříc neznámé budoucnosti.

17 Do Prahy! * Červená stovka + sedma = moravské maso + sklenice smíchovského * Udag se!

Vlak unáší mne ku Praze. Vesnice s červenými střechami. Borové lesky, vyschlé žárem. Na obzoru dýmá vysoký komín továrny. Zástupy žen pracují v polích. Hřebety se narovnávají a ruce kynou vlaku na pozdrav. Krajina, podobná zaplátenému šatu žebrákovu, se zvolna otáčí do kruhu. Olejnaty kouř šímrá v nozdřích a činí ruce lepkavými. Lokomotiva dunivě přejíždí železný most. Nahá mládež na břehu vítá vlak nezřízeným pokřikem. Svahy, zelené dlouhou, hebkou trávou. Ba, nebylo by nepříjemno zaměnit někdy pažit se zeleným suknem hráčského stolku. Karty se hbitě zamíchají, měkký zefyr ovívá naše lice; svěžím vzduchem nesou se hráčské výkřiky do modravých dálav. Zamíchám a hráči snímají -

Průvodčí cvaká kleštičkami: - Lístek, prosím, pánové.

Mechanicky sahám do kapsy u vesty a podávám průvodčímu jízdní lístek.

- Malá dává!

- Jak, prosím? - podivil se konduktér.

Probral jsem se ze zádumčivosti a rozpačitě zasmál svým pošetilým vidinám.

- Nic, nic, - pravil jsem chvatně.

Průvodčí odešel a já se rozhlédl po kupé. U okna seděl pán; rudá líc byla porostlá krátkým a huňatým plnovousem, takže připomínala povohu, ježíž prasklý povlak propoušť koudel. Unaveně a rozmrzele přebíral se v novinách.

Druhý seděl naproti mně. Měl na klíně kus mastněho papíru. Kráj zavírákem chléb a jeho čelisti žvýkají se zoufalou umírněností. Až sna salám, načež řízek. Mezi salámem a řízkem urazí se několik kilometrů. Další kilometry pozíří se zároveň s vajíčky. Potom několik doušků piva přivede jej blíže k cíli. A tak ta cesta uteče.

Pozoroval jsem, že moje slova - malá dává - učinila na pána u okna dojem. Složil noviny a se zájmem pátral v mé tváři. Nepokojně vrtěl se na místě; bylo zřejmo, že se mu k mozku prodírá nějaká myšlenka. Rozhodl se a smekl svůj panamský klobouk směrem ke mně.

- Fikejz!

- Moje jméno je Fikejz, pane.

A pronesl několik obecných sentencí o nepříjemnosti cestování v tom horku.

Způsobně, jak káže mrav, jsem mu odpověděl. Rozvinula se čilá zábava. Dozvěděl jsem se, že pan Fikejz je obchodník rukodlným a krátkým zbožím. Je ženat, kromě toho postížen dnou, daněmi, obecními přírůžkami a špatnými obchody. Byl u rodiny na letním bytě a nyní jede do Prahy, aby se opět přesvědčil, že na personál není spolehnut.

Odkašlal a otázal se: - Hrajete, pane?

- Co tím míníte, pane? - opáčil jsem s předstíranou lhostejností.

- Nic, nic... já jen... jestli někdy v kartičky si hodíte. Já také jen někdy... to víte, člověk má jiných starostí...

- Rád si zahráji, - odvětil jsem.

- Tak, tak. To rád slyším. Potřeba se někde rozptýlit. A co ráte hrát? Dardu, bulku, francus, ferbla, komando, čapáry, rami, boží požehnání nebo zelenou louku, mariáš, ambo-jamo, očko, aplitán, poker, skat, bridž, duraka, whist...?

- Rozumím mnohým hrám, - odpověděl jsem, - ale příznávám se, že nejradiji hráji licitovaný mariáš. Můj zvěčnělý tatíček ovládal všechny druhy her stejně dobře. Ale já se rozhodol, že se soustředím pouze na jednu. Duch nynější doby žádá specializaci.

- Výtečně. Vaše řeč je rozumná.

Vytáhl k kapsy balíček karet.

- Že bychom si hodili?

- Možno. Ale, kde vezmeme třetího? - A můj zrak spočinul na žvýkavém cestujícím.

Žvýkavý cestující spolkl poslední sousto chleba, sbalil papír a hodil jej oknem. Pak pravil žalostně:

- Z domova až do Hradce jsem snědl sardinky a ementálský sýr. Mezi Hradcem a Chlumcem pozrel jsem bábovku a několik buchet. Myslel jsem, že mi salám a řízek vystačí do Poděbrad. Mýlil jsem se. Musel jsem přidat několik vajíček. A nyní nejsem ještě v Nymburce a nemám čo jíst. Zlorečený život! Jak já tu cestu do Prahy přetravám?

- Proti nudě dlouhého cestování, - poučil pan Fikejz žvýkajícího cestujícího, - je zahrát si v karty. Čas libezeně uteče. Umíte hrát?

- Inu, hrával jsem, hrával. Nevím, jestli bych obstál. A potom, hráješ-li, můžeš prohrát. A to já jsem opatrný.

- Ale také můžete vyhrát.

- Myslíte? No tak, já bych to zkousil. Ale musíte na mne pornal. Já musím teprve do toho přijít. A kdybyste nějakou chybu učinil, račte mne omluvit. Všichni lidé jsme chybující.

Počali jsme hrát.

První hru jsme panu Myclíkovi - (tak se nazýval nás spoluhráč) schválili. Očka mu radostí zazářila, když jsme mu vypláceli dvacetihalef.

- Tak, hořčici bych měl, - pochvaloval si, - ještě páreček k tomu.

I to mu bylo dopřáno. V příští hře jsme mu schválili červenou sedmu.

- Dobré je to. Tak páreček je doma. A kdybyste mi dali flet, byly by dva párečky. Já bych se ani neotočil, což by byla chyba, neboť bych tak mohl získat čtyři párečky.

A pan Myclík proměňoval tak po celou hru všecky výhry v představu různých pokrmů.

Povýšeného betla nazýval prorostlým bůčkem s novou okurkou.

Durch zaměnil v deset deka debrecínské pečínky. V obyčejné schválené sedmě viděl svazek ředkviček.

Červená stovka se sedmou dala mu v duchu okoušeti lahodu moravského masa, kterou lze zalévat sklenicí smíchovského ležáku.

A když bral poplatek za dvě vyhrané sedmy, tu se jeho fantazie rozechrála vidinou špekových knedlíků nebo krabičky olejovek a porce ementálského sýra.

Ve Vysočanech vystupoval a pravil: - Díky vám pánové. A díky osudu. Neboť kdyby mně štěstí nebylo bývalo příznivo, tehdy bych po mnohé dny musel strádat o chlebě a vodě. Ale takto vám oznamuji, že jste mi zaplatili menu v prvořadní restauraci. Hle, jaké požitky mi umožnila vaše munificence.

Šálek bujónu anebo drůbkové polévky.

Předkrm: buď malou švédskou misu, nebo ilustrovanou okurku, omeletu a haše nebo mozečkové krokety s omáčkou à la Tartare.

Jako hlavní jídlo si možno dát: šťavnatou pečinku a spaghetti nebo srnčí s brusinkami, nadívané holoubě či mladou husičku s okurkovým salátem. Ale já také nepohrdnu kachnou s opečenými bramborami, aniž skopovou kýtou s kaprlaty. Ryby se v této době nepožívají. Jinak by by mi milý candát na másle. Ale aby nebylo nedorozumění, netvrď, že bych nebyl přítel ritza s parmezánem.

Konečně: tyto chody budlez uzavřeny zmrzlinou se šlehanou smetanou nebo čokoládovým krémem nebo žlutkovým dortem. Také je dobrý linecký dort nebo tvarohový závin.

A pak mi přineste šálek horké, černé kávy. Já si zapálím vonný doutník a sledovat budu snivě modrý dým. Zatímco vnitřnosti pracují, myšlenky létaří nízko při zemi; jsou neurčité a sladké. Dobré je, pánové, na světě!

Shledal svoje zavazadla a vystupoval. Ale na stupáku se ještě obrátil a pravil: A co pit? Jak možno zapomenout na nápoje? Co se mne týče, já miluji pivo, neboť jsem synem této země. Česká vlast mne zrodila a kdo by se odrodil, čepelem v tu zrádnou hrud. Pivo nemusí být pouze plzeňské. Dobré je i smíchovské, ba i branické a velkopopovické. Jen když je dobré

uleželé a řízné. Dávám pivu přednost před cizákými víny, ačkoli takové rýnské nebo italská vína, jako je Lacrimae Christi či Est-est-est... já také miluju šampaňské a přede všemi dávám přednost značce G. H. Mumm.

Pánové, na shledanou! Oznamuji vám, že výhra mi stačí, abych mohl svým dětičkám přinést po všech útratach, spojených s obědem, dvě kila broskví, kilogram banánů a nějaké třešně. Nebo mám raději své nejstarší dceři přinést potpourri z "Libuše", neboť hraje krásně na klavír? A svému synáčkovi barvičky, aby maloval krajinky? Nutno přece také nějaký groš věnovat výchově dětí. Mládí jest doba učení a v práci a vědění je naše spasení. Ale já jím raději přinesu něco k snědku. Neboť co sníš a vypiješ, nikdo ti nevezme...

Tak mluvil pan Myčík a odešel.

Pan Fikejz chvíli tupě pohlížel ke dveřím, za nimiž zmizel náš šťastný sok; pak vyhrkl zlostně:

- Udal se! -

18 I podvodným hráčům náleží dovolená * Praha a její pamětihodnosti * O smutném muži

Avšak pan Fikejz nedovedl dlouho chovati hněv. Přimhouřil oko, usmál se a pravil: - Ten nás dosta! - Tvářil se, jako kdyby hru neovládal a zatím...

- Můj nebožtík tatíček, - podoíkal jsem v odpověď, - mne vždycky varoval, abych nehrál s neznámymi... Ne snad, že bychom v každém cizinci měli tušit podvodného hráče; avšak cizinec odnes výhru a již ti nedá přešložit k utkání. Zejména jest se varovati hry ve vlaku. Vlakoví hráči staví se nechápavými; lehkověrným předstírají, že jsou snadnou kořistí, ale obyčejně seznájejich protivník ke své škodě, že se krutě mýlí.

- Máte pravdu. Leč bývají i jiné povahy. Já například jsem poznal ve vlaku pána, který, vyzván, aby se zúčastnil hry, dlouho odmítl. - Pánové, - říkal, - hrát se mnou nemá cenu; já jsem podvodný hráč. Parlamentářina je moje životní. Nyní ale nechci o hře ani vědět. Jedu na dovolenou. Každý člověk má nárok na odpocínek.

Usmívali jsme se jeho řeči jako podařenému žertu. Ale onen pán tvrdil, že mu nic není vzdálenější, než žertovať o tak vážné věci, jako je zaměstnání.

- Trvám na tom, co jsem řekl, - pravil. - Město i životní zanechal jsem za zády a nyní hledám v lůně přírody oddech. Chcete, abych hrál. Já vím, že byste se neodvážili žádat učitele, aby vás v době prázdnin ve vlaku vyučoval čtení a psání; ani poštovního úředníka na dovolené, aby vám expedoval doporučivo. A parlamentáře nutíte ke hře? To není hezké, pánové. To je, abych tak řekl, protisociální. Kromě toho jste mi tak sympatičtí, že nechci ve vás zanechatí špatné vzpomínky. Pohledle na můj malíček. To je moje jméno. Tímto malíčkem dovedu si namíchat jakoukoli hru. Nenaléhejte na mne. Rozmlouvejme o umění, písemnictví nebo o národním hospodářství; jsme ve vlaku - možno láti vládě. Vyměňujme si názory. Tak čas uteče -

- A co vy? - tázal jsem se.

Pan Fikejz vypustil zádumčivě kouř ze své viržinky.

- My? Hráli jsme -

- A vyhráli jste?

Pan Fikejz mávl rukou.

- Stálo nás to hodně peněz, - vzdychl.

- A onen parlamentář?

- Vyhrál, - řekl pan Fikejz po chvilce. - O všecko nás obral. Úplně nás zničil. Sebral výhru, pěstí hrozil a zlořečil: - Ani o dovolené nemá člověk pokoj! Stydte se, pánové! Varoval jsem vás a vy jste neposlechli. Pykáte za svoji lehkomyšlnost. Uf, nadřel jsem se...

Pan Fikejz se odmlčel. A já myslil na to, že neznámý pán obral mne o poslední krejcar. Z čeho budu nyní v Praze žít? Starost brázdila mě celo.

Pan Fikejz pozoroval, že jsem skleslé myslí a tázal se, co mne souží. Povíděl jsem. Tu uchopil mne za ruku, pohlížel na mne svýma upřímnýma očima a pravil: - Netrudě se. Já vás nedám. Mám velký závod, ve kterém se zdatná síla uplatní. Nechtěl byste vstoupiti ke mně? Potřebuji číleho místního zástupce. Nebude to těžká práce, neboť jsem zavedený.

Dojat, uchopil jsem jej za ruku.

Ale dobrý pan Fikejz odmítal mé díky.

- Neděkujte mi, - pravil, - není zač. Jsme přece lidé a karbaníci. Karbaník karbaníkovi má pomáhat. Podívejte se... Praví se, že je karban neřest. Možná Ale neřest lidi sdružuje. Mravně dokonalí lidé mají smysl pouze pro ideály; ale člověka nevidí. Nám však, neřestníkům, je člověk bližší než idea. Nemohu odepřít pomocí strádajícímu karbaníkovi.

Firma pana Fikejze byla v místě dobře zavedena. Byl to starý, solidní závod, který teprve loňského roku si zavedl zážnamní pokladnu a telefon. Dlouho se vzpíral těmito novotám.

Moje zaměstnání pozůstávalo v tom, že jsem navštěvoval zákazníky a zaznamenával si objednávky. Nernusil jsem vybranými řečmi podněcovat kupěčitvost svých klientů. Sami učinili včas objednávku. Žádali pouze, abych s nimi rozprávěl o předmětu jejich zájmu. S jedním musil jsem si popovídат o půvabech rybolovu a musil jsem vyslechnouti teorie o tom, jak se chytají štíky, jak kapři a jak možno ulovit karase. Jiný zajímal se o živé události na fotbalovém hřišti. V sobotu odpoledne zavíral krám a s rodinou spěchal na ohrazený zelený trávník. A následující týden bylo mi vyslechnouti líčení o napínavých zápasech, o skrumážích před branou, o tom, kterak levá spojka nízkou přízemní ranou zahájila skóre a jak back jen s námahou odvrátil nebezpečí. Poprvé za mého života bylo mi se zajímati o dribbling, o chytání míčů robinzonádou a střelení pod břevno. Tento sport byl mně, karbaníkovi, cizí; a jen zájem o obchod vedl mne k tomu, abych navštěvoval hřiště. A musím říci, že jsem záhy získal pro tuto hru živý zájem. Poznal jsem, že do fotbalu musejí hráči vložit neméně důvtipu než do karbanu.

Večer pak, jak je přirozeno, věnovali jsme se hře. V průvodu pana Fikejze navštívil jsem několik kaváren, abych se v Praze orientoval. I žasl jsem nad krásou a úpravností zdejších lokálů a poznal jsem, že stověžatá matička kráčí v čele pokroku.

Tak jsem poznal kaváru Pařž a velkolepý Obecní dům, jenž svojí secesní krásou vévodí náměstí Republiky.

Vstoupil jsem do Unionky, která láká drobné umělce a spisovatele svojí počestnou ošumělostí. A kaváru Arco, ve které izraelští obchodní cestující dávají najevo svýj překupující temperament, jsem též poznal; i do Bohuslavky, jejíž skromné půvaby jsou tisněny masívem Národního muzea. Odpusť, milý čtenář, že nemohu všem pražským živnostem kavárenským vzdát chválu, jež jim náleží. K tomu mi nezbývá ani čas, ani místa.

Kaváru Bohuslavku jsme navštěvovali každou středu. Zde zasedal pan Lebeda, majitel závodu železným zbožím. Tady jsem poznal pana Hroneše, hráče váhavého a přemýšlivého. A sem dojížděl z Kladna důstojný P. Ignác Burda a čile účastnil se hry. Jmenuji kaváru Bohuslavku na prvním místě proto, poněvadž mne zde potkal osud, jenž měl pronikavý vliv na můj budoucí život.

Za židí P. Burdy němě trčel suchý, dlouhý muž, jménem Kalous. Rázem 8. hodiny večerní se dostavoval a v pozdních hodinách nočních opouštěl s hráči lokál. Nikdo jej neslyšel promluvit slova; jen smutnýma očima sledoval hru. Ale hráči si nař zvykli tak, že bez něj nemohli zahájit utkání. Sám se pamatuji, že jednou vynechal a tím uvedl partii v nepokoju. Zvláště P. Burda byl rozčilen a pln starostí. Když se dověděl, že pan Kalous dosti vážně onemocněl, tu ještě před zahájením hry velel svým spoluhráčům, aby se pomodlili za brzké uzdravení tichého muže.

Vrchní číšník, jenž znal soukromý život svých hostů velmi podrobně, dal se jednou pohnouti, aby vypravoval o jeho minulosti.

Náš smutný přítel býval ve svém mládí nezřízený píjan a karbaník. Měl však velmi přísnou manželku, která dovedla jeho neblahé vášně krotit. Za každý přestupek býval doma trestán a doma vězněn. Chovali se po celý týden vzorně, pak mohl na jeden večer mezi přátele.

Tehdy vstupoval do své oblíbené hospody s plamínky v očích, mnul si radostně ruce a zpíval:

- Dneska maminka dovolila Karloušičkovi do hospody, protože se slušně choval a svůj plat rádně přinesl. - Nikdy nemluvil, ale své řeči prozpěvoval v operních melodiích. Když se přiblížila jeho hodina, tu povstal a zapěl zastřeným tenorem: - Sbohem budě, přátele, smutně se s vámi loučím, více s vámi nemohu přebývat, protože by maminka Karloušičkovi nabacala...

Avšak jednou se stala neblahá událost, která zamžila rozum našeho přítele a učinila z něho nalomeného člověka.

Veselé přátele pana Kalouse pojali jednou při pitce zámrz vysvobodit Karloušička ze zajetí přísné manželky. V noci připlížili se k jeho domu, přistavili žebřík, vlezli do ložnice a Karloušička unesli. Zavezli jej do Plzně a tam ho drželi po celý týden uprostřed bujných pitek. Když se Karloušiček vrátil domů, tu nalezl svoji manželku mrtvou. Zemřela následkem rozčilení a z nevýslovného zoufalství, že se jí ztratil Karloušiček.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍŠTÍM ČÍSLE

Na jablonskom jarmoku je ľudí ako na odpuste

Oštiepky sa predávajú spolu s obuvou, šatstvom a pod.

NA JABLONSKOM JARMOKU

"Nanuky do ruky, veľmi lacné, po niekoľko korún" (alebo zlotých) – takouto nahlas vykrikovanou ponukou víta návštěvníkov jablonského jarmoku človek v bielom plášti s krabicou plnou zmrzliny. Vzápäť svoju ponuku opakuje po poľsky. Provizórne obchodné stánky a niekedy veľmi čudné šiatre stojia stlačené v dlhých radoch tiahnúcich sa priamo od medzinárodnej cesty T-7. Napriek zákazu obchodu sa aj na gminnej asfaltovej ceste spájajúcej tzv. Suvalovku a Guzovku s centrom Jablonky, čo tamojším obyvateľom stláčuje slobodný prechod. Zvlášť počas súrnych poľných prác si musia dávať pozor, aby nezrazili vozom buď traktorom nejakého zamysleného zákazníka buď nenarazili do stánku.

Jarmok v Jablonke sa koná každú stredu. Zavčas rána a nezriedka už po polnoci na niekoľkohektárovom priestranstve stavajú svoje obchodné stánky obchodníci skoro z celého Poľska, ba aj z cudziny. Pridávajú sa k nim so

svojimi tovarmi i miestni podnikatelia. Každý má vyhradené svoje miesto, ktoré si musí strážiť, aby ho neobsadili konkurenční.

– Veľmi dôležité je miesto – presvedčuje ma skúsene sa tváriaca predavačka asi z Čenstochovej. – Každý vám to povie. Taktiež je dôležité, akého máte suseda, s čím obchoduje, kolko pyta a ako vie prilákať zákazníkov. A obchod? Nechcem sa staťovať, ale nie je to bohvie čo. Neprespané noci, stále v behu, no a tie dane úplne zničia človeka. Avšak drahé zahraničné auto za stánkom svedčí o niečom inom.

Donedávna tu obchodovalo veľa ľudí z krajín bývalého Sovietskeho zväzu, lenže miestne úrady ich vyhostili. Ostalo ich len niekoľko. Každú stredu je na jarmoku v Jablonke naozaj pestrofarebne. Stánky sa priam prehýbajú pod obrovským množstvom rozličného tovaru, ktorý obchodníci ponúkajú vraj lacnejšie ako inde. Vzhľadom na mnohých kupujúcich zo Slovenska, v obchodných "transakciách" dominuje

popri poľských zlotých slovenská koruna. Nikto sa však nevyhýba ani tvrdšej valute. Aj názvy ponúkaných tovarov sú často napísané po slovensky. Stáva sa, že niekedy je to slovenčina podľa poľského pravopisu, napr.: ponoszky – miesto ponožky.

Obchod potrebuje priestor

Oravský jarmok sa v posledných rokoch niekoľkonásobne rozrástol. Pomerne veľké trhovisko patriace miestnemu urbárskemu spolku už vlani nastačilo, preto súkromní rolníci prenajímajú svoje pozemky pod obchodné stánky. Taktiež okolité polia jablonských rolníkov slúžia ako dočasné parkoviská, na ktorých však majú automobily veľmi stážený pohyb, najmä počas daždivého počasia. Nikto si tým neláme hlavu, veď zárobok je najdôležitejší. Až sa nechce veriť, kolko Jablončanov má dnes novú, dodatočnú profesiu – predavačov, dozorcov a predovšetkým inkasantov na parkoviskách.

KRÁTKO Z ORAVY

V dňoch 3.-4. septembra t.r. sa 40-ti krajania z Oravy zúčastnili púte do Starých Hôr na Slovensku. Zorganizoval ju Spolok sv. Vojtech na Orave, miestny odbor Matice slovenskej v Jablonke a oravský obvod našej Spoločnosti. Na púť prispela aj Matica slovenská v Martine, ktorá našim pútnikom zabezpečila nocľah v Liptovskom Mikuláši. Autobus a stravu si krajania hradili sami. Okrem púte do svätoštánku Navštívenia

Panny Márie v Starých Horách, krajania navštívili Banskú Bystricu, Liptovský Mikuláš a Demänovské jaskyne.

*
V blízkej budúcnosti Orava bude mať čističky odpadových vôd. Výstavba prvých dvoch – v Jablonke a Hornej Zubrici – by sa mala začať o dva roky. Zatiaľ na dedinách jablonskej a veľkopolipnickej gminy pracujú odborníci kartografických ústavov z Gorlíc, Tarnowa a Krakova, ktorí pripravujú podklady pre podrobnej polohopisné mapy, ne-

vyhnutne pre vyhotovenie technického projektu odpadovej kanalizácie. Hlavná mapa bude mať mierku 1:1000.

*
V Jablonskej gmine sa v poslednom čase veľa asfaltuje. Popri viacerých lokálnych cestách vyasfaltovali o.i. väčšie priestranstvo za kultúrnym domom v Oravke, ktoré sa tým stalo parkoviskom pre farníkov prichádzajúcich do kostola na autách. V Hornej Zubrici položili asfaltový koberec na školskom ihrisku pri základnej škole č. 2, čím

Škoda, že tieto uhorky a zemiaky nepredávajú Oravci, ale priekupníci

Obchodusie sa skoro všetkým. Prevažne šatstvom a spotrebňom tovarom, ale aj potravinami, zeleninou, ovocím, nábytkom, automobilovými súčiastkami, teľacími a ovčími kožami atď. Predáva sa aj priamo z batohu budú nákladného auta. Medzi obchodnými stánkami sa údia a varia klobásky, aby sa kupujúci mohli posilniť. Všade počuť neprestajné vychvalovanie ponúkaného tovaru, dojednávanie ceny a preratúvanie peňazí. Sem-tam niekto vykrískne, že mu zmizla peňaženka, alebo nejaký tovar, lenže dnes to už nevyvoláva väčšie pobúrenie, skôr poľutovanie nad neštastníkom, že si nedával pozor. Jednoducho táto nerest patrí už k jarmočnému folklóru.

V súčasnosti sa podstatne zmenil charakter jablonského jarmoku. Kým v minulosti sa obchodovalo prevažne dobytkom, ošípanými a rôznymi roľníckymi produktami, dnes je to len okrajová záležitosť. Už nevidno roľníkov fahajúcich zavčas rána svoje na prasknutie napasené kravičky, ani vozy s kvíkajúcimi prasátkami alebo vykŕmenými bravami. Nastala éra priemyselných výrobkov, ktoré dnes neobmedzene vládnú na oravskom jarmoku.

Text a foto: EUGEN MIŠINEC

urobili veľkú radosť žiakom, ktorí už mali dosť zablateného športoviska.

*

Oravské zábavné podniky sú v poslednom čase dejiskom častých ruvačiek, ktoré vyvolávajú prevažne mladí ľudia v podnapitom stave. Dochádza pritom k demolovaniu týchto zariadení, ublíženiu na zdraví a nezriedka k priamemu útoku na príslušníkov polície. Tak napr. v Podvku rozsúrená mládež zaútočila na policajnú hliadku, ktorá sa pokúšala zaviesť poriadok na diskotéke. Problém vyriešila

Takto vyložený tovar si iste každý všimne

Zákaz obchodovať na ceste pre nikoho neplatí

dodatočná posila policajtov spoza Oravy, ktorá mládencov "ukľudnila" a najagresívnejších zaťkla. Podobne v Malej Lipnici a Hornej Zubriči zničili bitkári skoro všetko, čo im prišlo pod ruky. Počas takýchto šarvátok neraz utrpeli náhodní návštevníci, majitelia kaviarní, policajti, ba dokonca aj policajné autá. Tento staronový spôsob správania sa mládeži nie je určite optimistický. Pre návštevníkov oravských diskoték nech bude potešením, že sa tieto výtržnosti nekončia tak, ako v susednej Sidzine, kde vrah počas bitky došlo k streľbe a musela zasiahnuť speciálna antiteroristická skupina.

*
Donedávna najväčší kultúrny dom na Orave a dnes drinckbar s diskotékou v Dolnej Zubriči opäť zmenil majiteľa. Je to za posledných päť rokov už piaty majiteľ, ktorý bude spravovať tento objekt. Zmenil sa aj vzhľad budovy, ktorú nový majiteľ obnovil nielen zvonku ale aj vnútri. Po niekoľkotýždňovej prestávke je kultúrny dom (drinckbar) v Dolnej Zubriči opäť prístupný návštevníkom. Uvedli ho do prevádzky v nedeľu 25.09. '94 a hlavnou zaujímavosťou večierka bola, akože ináč, riadna bitka!

EUGEN MIŠINEC

EMO BOHÚŇ

DIEVČA Z TOKAJA

Medzi Ostrihomom a Komárom, na pravom brehu Dunaja, leží dedinka Neszmély, kde sa rodí výborné víno. Podla názvu tohto Bohom požehnaného kraja možno usudzovať, že tu bývali niekedy Slováci a nechápem, ba hneď sú sa na našich predkov, že sa tohto miesta zubami-nechtami nedržali, a že sa odtiaľto odstáhovali. Na miernom svahu, ktorý sa kloní k Dunaju, rastie réva, na ktorej sa smejú tučné strapce hrozná, z ktorých lisujú jedno z najlepších vín na svete. Slnečné žiare celé leto až do jesene ohrevajú tieto vinohradky a ich plody sajú do seba z matky zeme a zo slnka všetky ohne horúceho pekla a všetku čistú radosť vysokého neba.

Nám Slovákom ostaly vinohradky na druhom brehu Dunaja. Svätý Peter, Iža, Dunajská Radvaň a Dunajská Moča patria k vinnemu kraju na druhom brehu, len Dunaj ich pretáľ pred milionmi rokmi a oddelil ich od seba.

Pred nejakým časom náhodou a prvý raz v živote dostať som sa do Neszmélyu. Išli sme autom do Komára a pred jednou dedinkou vidím napísané: Neszmély.

Hovorím šoférovi:

– Počúvajte, toto je ten Neszmély, kde je dobré víno?

– Toto veru!

Zašli sme do krčmy pri ceste. Bolo to predpoludním a krčma v tomto čase bola prázdna. Malý, starší človek s velikánskymi fúzami stál za šenkorm a mokrou handrou utieral plechovú tabuľu na pulte. Pozdravili sme slušne a pýtali sme víno. Ponáhľali sme sa, tak sme si ani nesadli, len zastali pri šenku. Boli sme traja so šoférom. Krčmár priniesol liter vína a keď sme ho ochutnali, prekvapene sme pozreli na seba, lebo také víno sme nepili, len v Tokaji. Vypili sme ho za niekoľko minút a starý hostinský nás so záujmom pozoroval, lebo hovorili sme medzi sebou po slovensky.

– Chutí vám to víno? – opýtal sa nás.

– Je výborné. Také dobré víno sme ešte nepili.

– Tak ja vám dám ešte lepšieho!

Vzal lopov a o chvíľu sa vrátil s iným vínom. To bolo ešte lepšie.

– A toto vám tiež chutí? – opýtal sa nás zase.

– Toto je ešte lepšie.

– Tak si, páni, sadnite, prinesiem vám ešte lepšieho.

Hoci sme sa veľmi ponáhľali, predsa sme si sadli, ako to už býva u ľudí, ktorých niekoľko pohárikov dobrého vína vyrhne zo skutočnosti a priviedie ich do stavu, v ktorom všetky starosti sa rozplynú a všetky nepríjemné myšlienky zmiznú ako zlý sen. Veci a ľudia dostanú ružové zafarbenie a myšlienky dostávajú krídla.

Krčmár priniesol ešte liter vína, a to vína ešte lepšieho a položil na stôl biely chlieb, kus prerastenej slaninky a pol šunku do čiernej vyúdenej.

– Toto sa neplatí, len víno! – povedal, keď sme namieli, že nemáme hlad.

Ale veru sme skoro celý kus šunku zjedli. Nemám rád pražskú šunku, ktorá je bledá, ako

keby bola chorá. Sedliacka šunka je dobrá, ktorú vyúdia do čierna. Tá sa krája na hrubé kusy, je šťavnatá a láme sa. Trocha nastrúhaného ostrého chrenu, vajíčka na tvrdo, kus bieleho pšeničného chleba a na toto všetko dobrého vína, to je slast, ktorú vo svojej vševedúcnosti, neohraničenej múdrosti a v nesmiernej dobreto pre chatrného človeka vymysleli bohovia.

Medzitým do krčmy prišli maďarskí žandári a financi, ktorí nás pozorovali. O chvíľu jeden z nich sa ozval, a to vtedy, keď videl, že zase liter vína došiel na stôl:

– Páni sú z Bratislav? Áno? Len preto sa ozývam, lebo chcel by som vás upozorniť, že to nie je pezincké víno, toto víno sa musí piť opatrne a s rozvahou, lebo potvora, potom hádže s ďlovekom s jednej strany na druhú. To je silné víno!

A veru, pán žandár mal pravdu. Musel nás trocha podopierať, keď sme nastupovali do auta. Vtedy som sa v ramenách spravodlivosti cítil bezpečne. Ale, keď sme za krátku hodinku došli do Komára, víno sme už necítili, len slabé omámenie ostalo po čom a príjemná chut v ústach.

Tú chut a arómu neszmélyského vína cítil som ešte dlhé mesiace a raz, keď niekde u nás som pil zlé víno, rozhodol som sa, že poprosím pána ministra národnej obrany, aby s našim vojskom vrhol do Neszmélyu a zaujal tam všetky vinohradky, alebo keď to nejde, tak poprosím pekne pána ministra zahraničných vecí, aby uzavrel s Maďarmi smluvu o večnom priateľstve a aby prvý paragraf tejto smluvy vyspovedal, že môžeme nehatene člňkom prechádzať cez Dunaj na maďarskú stranu a kedykoľvek si sadnúť do neszmélyskej krčme. Verím, že pre túto geniálnu myšlienku a plán nájdeme veľmi mnoho nadšených stúpencov.

*

Víno je ako medicína a podľa fajty má rozličné účinky. Od niektorého vína človek by len spieval a objímať by chcel celý svet, iné víno zasa rozviaže jazyk a rozpúta myšlienky, že človek by rečnil do rána. Je také víno, od ktorého sme sentimentálni a romantickí, od iného zas pláčeme ako dieťa a urputne tvrdíme, že nemáme na šírom svete priateľa a nikto nás nemiluje, a je víno, ktoré nás privádzia do stavu zúravosti a najradšej by sme celú krčmu vyhnali na ulicu. No a potom je červené víno, o ktorom radšej ani nehovorí, lebo červené víno nie je víno, červené víno nemá pesničky v sebe, nemá elánu, nemá ducha a preto červené víno nech pijú ľudia chudobní duchom, alebo tí, čo majú svoj život zakončiť samovraždou. A keď už pijeme červené víno, tak vypime z neho pohárik-dva po tučnom a bohatom jedle, lebo toto víno je len na takéto striežlivé a prozaické funkcie stvorené.

Je pravdou, že červené víno nerobí žalúdočnú kyselinu a preto môžu ho piť i ti, ktorí na tento žalúdočný neporiadok trpia, lenže ten, kto vínom sa chce liečiť, nech to robí doma a nie v spoločnosti, ktorá pri víne chce zabudnúť na každú nepríjemnú vec života.

Toto sú teda slová múdreho rozjímania o víne, o tom víne, ktoré nadšene ospievali už tolkí básnici a ktoré sa zjavilo na stole hned po vzniku života na zemi a s ktorým si Noe pripíli na stvorenie sveta.

Zo všetkých vín na svete sa Bohu zapáčilo najviac víno tokajské, ktoré učinil vínom najlepším na celom svete a pre všetky časy. A preto sa hovorí, že tokajské víno je kráľom vín a víno kráľov. O tom tokajskom víne, ktorého révy zasadili a jeho vinohradu založili naši slovenskí predkovia, ako to tokajské slovenské mestopisné názvy dokazujú.

Teraz na Tokaji gazdujú Maďari, ale s uznaním musíme konštatovať, že gazdujú dobre a že dobrú fajtu a dobré meno tohto vína dobre zachovali.

*

Janko Malták narodil sa v Trenčianskej stolici a na maďarskú poslali ho rodičia do Egeru, kde končil práve štvrtú triedu gymnázia, keď sa dej tejto história začal. Ako všetky veľké veci, ktoré sa s človekom v živote môžu stať, i táto sa začala s veľkou láskou. V tanečnej škole sa soznámil s mladučkou slečinkou, Erikou Tollašovou, ktorej otec bol statkárom v stolici Boršodskej. Tanečnú školu viedol majster Václav Csuné, ktorý sa dával titulovať pánom profesorom tanca a spoločenskej výchovy. Bol to Čech, odniekať z Českých Budějovic, ako každý tanca majster v bývalých Uhrách a volal sa predtým aj doma Václav Čuně. Potom si meno pomaďarčil, ktoré s dlhým "é" na konci znelo tak trocha i po francúzsky a dodávalo mu veľkú väznosť.

Vyučoval najmodernejším tancom, ktoré vtedy boli: valčík, polka, čárdáš-palotáš, no a štvorilka.

Tanečná škola sa práve končila v tom čase, keď na tokajských úbočiach a na celom Podhorí - Hegyalja lístie na révach žltlo a sčerveno a voňavé strapce hrozná na ňom dozrely. Celý rozsiahly vinorodý kraj pripravoval sa na oberačku.

Vinobranie na Tokaji spojené je s veľkými slávnosťami a nespútanými veselými zábavami. Na všetkých svahoch zablúzia vatry, ozve sa spev a cigánska hudba. Prskajú ohňostroje, varí sa gulás a piye sa víno a mušt. Lisovne vinohradníkov a ich pivnice otvoria sa pre každého a kto príde známy alebo neznámy, je srdečne pohostený.

Celé tokajské pohorie je poprevŕtané dlhými pivnicami, ako katakombami, ktoré ešte vykopali Turci, ktorí v Uhrách boli stopäťdesiat rokov, a stane sa hocikedy, že niektorá stena pivnice sa preborí a odkryje sa nová pivnica z tureckých čias a v nej sa nájde víno v sudoch už spráchnivelých.

Na tomto vinobraní stretol sa Janko Malták prvý raz s vyvolenou svojho srdca, s Erikou Tollašovou osamote. Lebo v tanečnej škole bola Erika pod stálym dozorom, ako toho času všetky mladé dievčatá. Teatrica Antónia sedela v kúte ako gardedáma a odprevadila dievča až po bránu rodičovského domu.

Ale na vinobraní sa dozor nad deťmi uvoľnil. Starí sedeli pri dlhých stoloch, tety a ujkovia venovali sa zábave.

A bol veľmi teplý jesenný večer. Janko a Erika odpútali sa od spoločnosti a zachádzali ďaleko od nej. Kráčali po úzkom chodníčku hore svahom a ďaleko pod nimi ozýval sa spev a hrala cigánska hudba.

Nepovedali si ani slova. A toľko si toho chceli povedať! Ale nešlo to. Janko cítil, že hrdlo mu vyschlo a srdce mu prudko búcha. Keby teraz pokúsil sa o reč, možno, že by len zachrapotal.

Odvážil sa chytiť ju za ruku. Neodtiahla ju a tak kráčali ďalej až došli k starej, opustenej lisovne. Dvere na nej boli vyvalené a pod košatým starým orechom bola lavička. Sadli si. Jemný a teplý vetrik povieval a lístok na stromoch a na řevach šuštralo.

– Napísal som básničku o tebe, – povedal o chvíli a vybral malý kúsok pokrčeného papiera.

– Prečítaj mi ju, – zaprosila.

Bol sice jasný večer, ale nie natoliko, aby sa mohlo čítať. A Janko tú básničku predsa prečítal. Ved vedel ju nazpamäť.

– Aká je nádherná! – zašeckala a nevedomky stisla mu ruku. – Dáš mi ju?

– Dám – zadýchčal.

Schovala si ju za výstrih na šatočkách a na nahom tele cítila ju tak, ako by tam bola Jankova chladná ruka.

– Milujem Ťa – zadýchala.

Od týchto slov zachvela sa na celom tele a vstala. On vstal tiež a prikročil k nej celkom blízko, že dotýkal sa jej a cítil ako sa to celé mladučké telo trasie. Nemotorne ju objal jednou rukou a blížil sa k jej ústam. Akoby bola zmeravela, ani sa nepohyla, nemohla sa hnúť, očarovaná tou veľkou chvíľou, keď na svojich perách pocíti sa prvý bozk lásky.

Vtom z krovia vyletel vtáčik.

Poplašená sa strhla a odstúpila od neho. Jeho ruka, ktorá sa jej dotýkala, klesla.

Vráťme sa – povedala a pohla sa.

Nasledoval ju bez slova a prvý bozk, ktorý bol už tak blízko, stal sa nedokonanou túžbou. Ten vtáčik mal vyletieť o moment neskoršie.

Vrátili sa do hodujúcej spoločnosti a ich tváre bledly i červenely. Nikto nezbadal ich neprítomnosť a tento nevinný výlet do starej presovnej a niekoľko sladkých chvíľ pod košatým orechom navždy ostaly veľkým spoločným tajomstvom. Dívali sa celý večer na seba a verili obidvaja, že raz sa bozkajú a že ich už nič na svete nerozdvojí.

Zábava sa chýlila ku koncu, ohne na úbočiach posledný raz zablčala a potom pomaly hasly. Spev a hudba utichla a spoločnosť sa rozchádzala.

Janko ostal v Egeri ešte niekoľko mesiacov, do konca školského roka a potom sa vrátil do Trenčianskej. Nikdy viac sa im nenaskytla príležitosť ostať osamote. Stretávali sa na žúroch, v kostole, ale Erika bola stále pod prísnym dozorom. Obidvaja trpeli nevýslovne a ich pohľady hovorili len o tomto veľkom trápení. Milovali sa pravou a beznádejnou láskej obidvaja.

*

Potom prešlo dvadsať päť rokov. A prišly do Jankovho života iné ženy, iné lásky, veľké i malé, pestré dobrodružstvá, letné známosti, mnoho šepkaných slov, mnoho väšnivých bozkov, ale na ten jeden nedokonaný bozk nikdy nezabudol, i keď jeho pamiatka vybledla tak,

po tých mnohých rokoch zdal sa byť už len obrazom zo sna.

Mal štyridsať rokov, bol dobre situovaným človekom, ale ostával starým mládencom. Pretože mal v živote mnoho žien, nemohol si z nich ani jednu vybrať, s ktorou by sa oženil. Vyhladával stále veselé spoločnosti, dvoril krásnym ženám a cestoval po cudzine.

Jedného leta soznánil sa v Trenčianskych Tepliciach s istým stálkárom, ktorý mal vinohradu v Neszmélyi a býval v Rábe. Prišiel na leto so svojou devätnásťročnou dcérusňou Aničkou do Teplíc. Menoval sa Peter Kállay. Bol to vysoký a elegantný pán, o niekoľko rokov starší ako on a tiež rád mal veselú spoločnosť a dobré víno. Priviezol so sebou celý sud neszmélyského vína.

Pri jednej zábave povedal:

– Neszmélyské víno je najlepšie na svete!

Jeho dcéra Anička sa zasmiala a vysvetlovala Jankovi Maltákövi:

– Viete, môj otec je v tejto veci hrozne zaujatý. A myslím, že sa dokonale mylí. Ved tokajské víno je lepšie. Čo je vaša mienka?

– Pripojujem sa k vašej mienke slečna. Ja mám tokajské víno najradšej na svete, už i preto, že som v Egeri chodil do školy a i preto, lebo v Tokaji na vinobraní zažil som najmilšiu idylu svojho života.

– Bola to láska?

– Veľká láska – povedal vážne a jeho oči sa neprítomne zahľadely.

Malták bol rád v prítomnosti Aničkinej a jej otca, lebo sa mu páčil ten kamarátsky pomer medzi dcérou a otcom. A páčilo sa mu i toto nádherne urastené dievča, jej zvonivý smiech, jasný pohľad a noblesa, ktorá z tohto mladého dievča priam vyžarovala. Bol s ňou rád a chodieval s ňou na dlhé prechádzky, týkal sa s ňou po horách a zachádzal do malých hostincov, kde pri víne sa vyhovorili a srdečne pobavili.

Niekedy sa zadíval tak na ňu a pomyslel si, škoda, že nie je mladšia. A ona tieto pohľady pocitila a hned zdvihla zrak. On ho zas hned sklopil, ako by bol býval prichytený na nejakom zlom skutku. I s jej otcom sa skamarátil a stali sa z niekoľko dní srdečnými a dobrými priateľmi.

Stalo sa, že raz si zase vyšiel s ňou na prechádzku, po ktorej vkočili na Baračku do malej reštaurácie na ďalší hovor a trocha vína.

V miestnosti, kde sedeli, nebolo nikoho. Len vypchali vtáčik so sklenými očami a fúzaté figury

zo starých reprodukcii dívaly sa na nich. Na stôl im postavili tokajské aszú. Je to fažké víno, ktoré rozpaljuje hlavu, sútducha a hladká srdce.

– Spomenuli ste raz, že na Tokaji ste zažili svoju prvé velkú lásku. Chceli by ste mi o nej povedať viac. Máte pochopenie pre romantiku a rada počúvam takéto príhody. Bola iste veľmi pekná?

– Veľmi, ale bola to láska čistá ako oltárny obraz. Veď sme boli pätnásťroční, i ona i ja, a vtedy sa človek na ženu pozera s úctou a pokorou, ako na svätý obrázok. Nič sa nestalo, z čoho by sa dal napísať román. Bolo to na jednom vinobraní, že sme jediný raz boli spolu osamote. Vtedy som jej povedal, že ju milujem a chcel som ju bozkáť, ale ani k tomu nedošlo. Sedeli sme na lavičke pri jednej starej presovni pod košatým orechom. Potom nestalo sa nič viac.

Zamyslel sa a odmlčal. A ona mu vtedy chytila ruku, pozrela sa mu tak divne do očí a povedala:

– Chcela by som teraz, aby ste ma bozkali.

Prekvapene sa pozrel. A ona už zavrela oči, naklonila hlavu dozadu a trochu pootvorila svoje červené ústa. On ju objal, pritiahol k sebe a ústa sa im spojily v dlhom bozku.

Po ľom sa nežne usmiala, zadívala sa naňho s láskou a zašeckala:

– Dobre, že tento vtáčik na stene je vypchatý...

– Prečo? – opýtal sa nechápavo.

– Nemohol vyletieť a nemohol nás vyušiť práve vtedy, keď sme sa chceli bozkať.

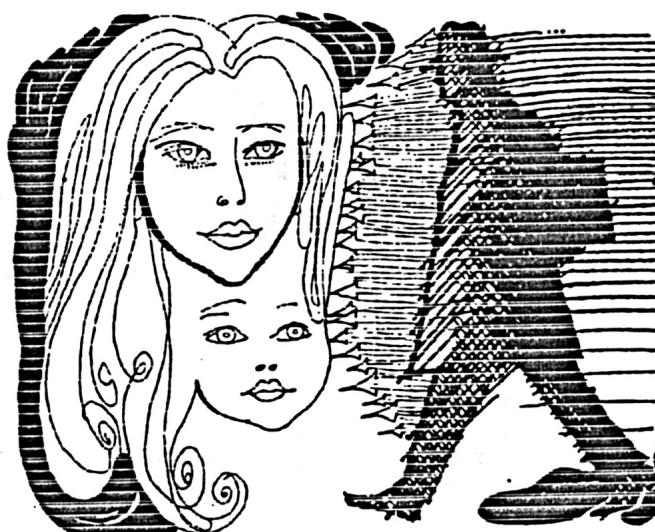
– Vy...?

– Áno, ja som dcérou Eriky Tollašovej, vydatej pred dvadsaťimi rokmi za pána Pavla Petra Kállayho z Neszmélyu, môjho otecka a vásšho priateľa.

– A mamička?

– Ďakujem, je zdravá a iste bude sa tešiť, keď jej zajtra zatelefonujeme, aby hned pricestovala na naše zasnúbenie, ak, pán Malták, nemáte nič proti tomu. Mamička sa mi tisíč ráz zdôverila s tou idylou pri starej presovni a ľahko mi bolo zistieť, že bol si to ty, ktorý vtedy moju mamičku nebozkal a som šťastná, že som to mohla urobiť teraz ja a tým dokončiť tú starú idylu a začať novú, ktorá potrvá večne.

Dopili tokajské aszú, vzali sa za ruky a tak išli domov, nehovoriac viac ani slova. Ked došli do Grandu, svetlá sa už zapalovala a hostia sa už schádzali a hudba práve začala hrať.

VÝZVA OV KSSČaS NA SPIŠI

Obvodný výbor KSSČaS na Spiši sa obracia na miestne skupiny, ako aj všetkých členov Spoločnosti s výzvou:

1. Sme pred IX. zjazdom našej Spoločnosti, a práve preto by sa mali miestne výbory aktívnejšie zaoberať riešením národnostných otázok, týkajúcich sa každodenného, ako aj cirkevného života. V poslednom čase dochádza k prípadom, ktoré narúšajú naše vzťahy s polskými spoluobčanmi.
2. Organizujte stretnutia a pohovory s krajanskou mládežou, aby sa zapojila do našej činnosti. Snažte sa o výmenu skúseností a poznatkov usporadúvaním kultúrnych podujatí nielen vo svojom regióne, ale aj mimo neho. Presadzujte vyučovanie slovenčiny na každej základnej škole, ako aj jej prinávratenie do cirkevných obradov.

Krajania – tí najlepší, ktorých sme spomedzi nás vybrali na delegátov IX. zjazdu Spoločnosti, by mali prísť už s konkrétnymi návrhmi alebo splnenými úlohami.

3. Aktivita by sa mala prejať vo všetkých zložkách našej Spoločnosti – u jednotlivcov, v miestnych výboroch aj miestnych skupinách.

Krajania – sústredíme celú našu pozornosť na riešenie našich krajanských otázok – častokrát životne dôležitých. Nemôžeme sklamáť našich otcov, ktorí pred necelými 50 rokmi založili našu Spoločnosť, aby ukázali, že sú Slováci.

OV KSSČaS Na SPIŠI

MLADÝM NA ZAMYSLENIE

Čas beží neúprosne napred a hoci by sme ako chceli – nedá sa zastaviť. A tak my obyčajní smreťníci sa často ani nenazdáme, že sme sa ocitli na sklonku našej pozemskej púte. Vtedy sa zamyslime, ako sme svoj život prežili, či sme sa na tejto púti riadili správnymi pravidlami, ako je láska k blížnym, čestnosť, ľudskosť, slušnosť, súcit s inými, spravodlivosť a pod. Uvažujeme, či sme si vybrali všetky, alebo len niektoré.

Žijeme v rušných časoch, na svete sa deje veľa, dobrého, ale aj zlého. Každý deň čítame bud počujeme v správach o rôznych nešťastiacach, prepadoch, lípežiach, či niečom ešte horšom, na čom sa často podielajú, žiaľ, mladí ľudia. Chcel by som sa preto opýtať dnešnej mladej dorastajúcej generácie, či sa už zamyslela, čím sa chce riadiť na ceste, ktorú práve nastupuje. Zaujíma ma jej postoj a rád by som si prečítať jej názor i na stránkach Života. Nájde sa niekto odvážny?

Každý rok školy vypúšťajú stovky, ba tisíce maturantov a vysokoškolákov, ktorí sa ocitajú pred otvorenými dverami svojho života. Aká budúcnosť ich čaká? Vieme, že pre mnohých sa nenájde práca, že rozšíria rady nezamestnaných. Nájdu východisko? Či ho hľadali? Kolkých tátó bezútečná situácia zvedie na zlú cestu, kolik zavrhnu rodičovské rady a ponaučenia a pustia sa hľadať ľahký život nie práve najčestnejším spôsobom? Otázok je veľa, životná cesta len jedna. Bude to tá správna?

Školské lavice opúšťa každý rok i naša krajanská mládež. Časť z nej sa podieľa na kultúrnej činnosti, pôsobí v súboroch a pod., ale značná časť akoby zaspala. Mala by sa aj ona zamyslieť, a to nielen nad tým, akými morálnymi pravidlami sa mieni riadiť na svojej životnej ceste, ale aj nad otázkami našej slovenskej národnosti a svojím postojom k tejto otázke. Platí to i pre rodičov, či nezabudli na národnú výchovu svojich detí.

Každý rok istý počet mladých krajanov končí stredné, odborné a vysoké školy na Slovensku. Niektorých vidíme v krajanskom hnutí, niektorí pôsobia na školách, kde vyučujú slovenčinu. Kde sú ostatní? Aj oni by sa mali zamyslieť, či náležite využívajú svoje vedomosti a pôsobia v prospech slovenskej národnostnej menšiny na Spiši a Orave. Či si uvedomujú, že naša menšina ich potrebuje, že ich morálou povinnosťou je aktívna účasť na kultúrnom povznamánaní krajanov a prostredia, z ktorého vyšli, pomoc v kultúrnej činnosti KSSČaS a pôsobenie pre jej ďalší rozvoj.

ANTON PIVOVARČÍK

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho slovenského divadelného a filmového herca. Narodil sa v Nedeci na Spiši. Pre čitateľov z Oravy a Spiša, ktorí odoberajú slovenský televízny program, nebude ľahko uhádnuť, o koho ide. Napíšte nam jeho meno a pošlite do redakcie. Spomedzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 9/94 sme uverejnili snímku Stephanie Beachamovej. Knihy vyžrebovali: Silvia Plučinská z Jurgova, Marta Kubáseková a Ivona Plókarzová z Kacviny, Sabina Vidová z Nedece a Katarína Gogolová z Vyšných Láps.

KONCERT SLOVENSKEJ HUDBY

M. Fischerová-Marčeková (zľava) v rozhovore s B. Volkovou z veľvyslanectva SR

Z príležitosti 50. výročia SNP Veľvyslanecovo Slovenskej republiky vo Varšave usporiadalo dva slávnostné koncerty slovenských piesní. Prvý sa uskutočnil 7. septembra tr. vo Varšave a predstavili sa na ňom umelkyne zo Slovenska Miroslava Fischerová-Marčeková – mezzosoprán a Viera Kunzová – klavírny doprovod.

Prednesli výber piesní súčasných slovenských hudobných skladateľov, čím publiku priblížili v Poľsku menej známu slovenskú tvorbu.

Druhý koncert sa uskutočnil v Mestskom kultúrnom stredisku v Krakove, kde v úvode prítomných pozdravil radca veľvyslance Ladislav Volko.

Piesne M. Schneidera-Trnavského, M. Moyzesa, B. Urbanca a ďalších našich skladateľov vyzneli v speváckom prednese M. Fischerovej-Marčekovej naozaj vynikajúco, čo potleskom a slovami uznania ocenili aj milovníci slovenskej kultúry, ktorí sa zišli na koncerte.

Nie často sa koncertné priestory v Krakove rozvozučia slovenskou hudobnou tvorbou, a preto sme nesmierne vďační Veľvyslanectvu SR a Slovenskému inštitútu vo Varšave, ktorý aj keď nemá ešte vlastné priestory, pripravuje podobné podujatia.

Po koncerte organizátori pozvali prítomných na malé pohostenie, ktoré umožnilo bezpostredný kontakt s umelkynami a vo všetkých zanechal milé dojmy.

V.J.

SACROSONG '94

Koncom septembra sa v Krakove uskutočnil už 18. festival náboženskej hudby – Sacrosong '94. Tak, ako po iné roky, bola to prehliadka rockovej a populárnej hudby v podaní mladziežníckych hudobných a speváckych skupín, ako aj hudobných telies, pôsobiacich pri mníšskych rádoch.

Na festivale sa predstavil aj zbor a symfónický orchester Sacrosongu, ktorý okrem iného prednesol Sv. polskú omšu J. Maklakiewicza.

Vystupuje Oravské kvinteto. Fot:L. Molitoris

Medzi najpopulárnejšie skupiny Sacrosongu '94 patrili Brązowi z Bronowic (františkáni), ktorí si vlastnými skladbami získali takmer celé obecenstvo. Svojim bezpostredným prejavom si podmanili pravdepodobne aj porotu, ktorej predsedal knaz Jan Palusínski, lebo im priznala 3. miesto. Strieborný zvon dostal prof. B. Grzybek za 25-ročnú plodnú spoluprácu so Sacrosongom. Zlatý zvon piesní nad piesňami si odnesla G. Pstrokońska-Navrátilová za celkovú tvorbu pre Sacrosong.

Samozrejme nechybalo ani naše Oravské kvinteto. Elán Jurka Božky zmobilizoval sily rodiny Capiakovcov a aj v tomto roku si na festival pripravili dve oázové piesne – My kráčame s radosťou a Znej pieseň Márii. V súťaži vystúpili s piesňou Moniky Žolkošovej a J. Božky Spievame cestou, ktorú skomponovali na oravské motívy. Slová napísala M. Józefacka.

Naše Kvinteto sa stalo v tomto roku sextetom, lebo Anke, Helene a Jánovi Capiakovcom pomáhal spievať Stanislaw Lenczowski (manžel Anky). Na husliach hrala M. Žolkošová a na klávesách J. Božky.

Organizátori festivalu medzi sebou veľmi radi vítajú predstaviteľov národnostných menšíns, ktorí svojou tvorbou a umeleckým prednesom predstavujú zvláštnosti svojej národnej kultúry.

A práve zato bolo "menším" Zvončekom ocenené aj naše Oravské kvinteto, ako aj rómsky súbor Kale Jakha.

Ku gratuláciám kardinála F. Macharského sa pripája aj naša redakcia a praje Kvintetu ďalšiu tvorivú prácu nielen pre Sacrosong.

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

EŠTE RAZ O KULTÚRE A NETOLERANCIÍ

Už viackrát som sa stretol s konštatáciou, že tam, kde žijú národnostné menšiny, musí dochádzať k sporom či konfliktom, nenávisti, osočovaniu a pod. Ale kdekoľvek som sa pokúšal pŕistaviť na koreň a žiadal som o vysvetlenie, prečo tak je, nikdy som nedostal racionálnu odpoveď. Argumentácia sa zakaždým operala buďto o nejaké drobné príhody, samozrejme negatívne, alebo o vybrané fakty z dôvnej minulosti, prípadne obyčajné klebety. Na to, že príčinou kon-

fliktu môže byť napr. aj netolerancia s čím sa strečavame aj my, nikto ani nepomyslel.

Svojho času som si prečítať rozhovor s istým profesorom, ktorý na otázku, čo v našej krajine chýba a čím by sme vôbec mali začať pri budovaní demokratického systému, odpovedal, že na prvom mieste by vymenoval kultúru a až potom zavádzanie nového poriadku, reformovanie ekonomiky a iných oblastí nášho života. Ide najmä o kultúru medziľudských vzťahov, teda jednu zo základných hodnôt každej spoločnosti. Stačí sa poobzerať okolo seba, aby sme postrehli túto nerest. O slovných výpovediach ani nehovorí, všelijaké nevyberané reči počujeme skoro na každom kroku, dokonca aj v parlamente. Mnoho ohováračiek, výhrad a osočovaní padlo i na adresu našej menšiny. Už sme si pomaly na to zvykli. Človek si nanajvýš povie: Bože odpust mi, lebo nevedia, čo robia.

Aby som ďaleko nehladal, uvediem len jeden príklad priam absurdnej argumentácie niektorých našich odporcov. A nielen našich, stretli sa s tým aj príslušníci iných národností. "Čo ste to za Slováci (Ukrajinci, Litovci, Nemci a pod.), keď jete poľský chlieb!" Keď som to prvýkrát počul, od prekvapenia som skoro odpadol. Akyž je poľský? Jeme vlastný chlieb, na ktorý sme si krvopote zapracovali!!!

Hovorí sa, že vo svete žije skoro 14 miliónov Poliakov – v Amerike, Kanade, vo Francúzsku, Nemecku, Anglicku a inde. Veľká väčšina z nich už ani nehovorí po poľsky. O nich by sme tak isto mohli povedať, že čo sú to za Poliaci, čo nielenže neovládajú poľštinu, ale jedia americký, kanadský, francúzsky, nemecký či anglický chlieb. Hned by sa našli tisíce argumentov proti, medzi nimi aj ten, že jedia vlastný chlieb... Viem Krajanská mládež počas prehliadky Bratislavu

to pochopiť, veď nenaďarmo sa hovorí, že bližšia košela ako kabát, lenže v tomto prípade to neplatí. Žiadom kultúrny a tolerantný človek by podobnú hlúpost nepovedal.

Viem, že Poľsko je mladým demokratickým štátom, že demokraciu sa vlastne musíme ešte len učiť. Ale nielen Poľsko je v tej situácii. V katolíckom denníku Słowo z 12.9.1994 som si prečítať rozhovor s lotyšským arcibiskupom Janisom Pujatsom z Rигy o náboženských a národnostných otázkach v tejto krajine. Z rozhovoru vysvitlo, že aj keď Lotyšsko je taktiež mladým demokratickým štátom, dokázalo si veľmi rýchlo vyriešiť tieto otázky. Arcibiskup o. i. zdôraznil, že v Lotyšsku prevládajú luteráni, ale k žiadnym konfliktom s menej početnou katolíckou cirkvou nedochádza. Dodal tiež, že vo viačierých katolíckych kostoloch sa popri lotyšských odbavujú aj poľské bohoslužby, prípadne v inom jazyku – závisle na tom, akej národnosti sú veriaci. Nikto sa neobáva, že občania, ktorí sa hlásia k poľskej národnosti, spolonizujú Lotyšsko, alebo niektorý región. Nikomu iný, nelotyšský jazyk neprekáža. A takto by malo byť všade. Aj u nás.

JÁN FRANKOVÍC

SPOMIENKY NA LETO

Milá redakcia, píšu vám a srdečne vás pozdravujú stále čitateľky Života z Oravy.

V tomto roku počas letných prázdnin sme sa zúčastnili veľmi zaujímavého Čitateľského tábora, ktorý sa konal od 1. do 10. augusta v Bratislave, Nitre a Martine. Od nás z Oravy boli naň pozvané štyri žiačky a jedna vedúca a to: Terézia Sačzeková, Božena Sačzeková, Beata Ryšová, Alžbeta Pavláková a Jadviga Greláková. Okrem nás sa tábora zúčastnila krajanská mládež z Bulharska, Česka, Juhoslávie, Maďarska, Rumunska, Slovenska a z Ukrajiny.

Vedúcim tábora a vôbec iniciátorom celého podujatia bol doc. Eugen Mešša.

Od prvého dňa bolo v tábore veľmi príjemne a veselo. Hoci prišlo viacero detí ako bolo pozvaných a museli sme na izby priať "tých dodatočných", vládlo nádherné ovzdušie. Ba, zo dňa na deň bolo ešte lepšie, nádhernejšie. Náš program bol mimoriadne bohatý. Tak teda:

Bratislave sme o.i. navštívili Univerzitu Komenského a Krajské múzeum, pozreli sme si mesto a plavili sme sa lodou až do Gabčíkova. Navštívili sme tiež Modru a v nej Múzeum Ľudovíta Štúra, Devínsku Novú Ves a Uhrovec s rodným domom L. Štúra a A. Dubčeka. Okrem toho sme mali spoločnú diskotéku s matičarskou mládežou.

V Martine sme navštívili Maticu slovenskú, pozreli sme si knižnicu a v skanzene sme sa stretli so slovenskou mládežou. Na martinškom cintoríne sme vzdali hold slovenským národnovcom a dejateľom. Na našej ceste nechybali ani Turčianske Teplice s Galériou Mikuláša Galandu, Blatnica s Múzeom Karola Plicku a Mošovce s pamätnou izbou Jána Kollára, Kremnica, Zvolen so slávnym zámkom, ba aj Gaderská dolina. V Banskej Bystrici sme samozrejme navštívili Múzeum SNP a okresnú knižnicu, v Nitre okresnú a diecéznu knižnicu a vyšli sme i na staroslávny vrch Zobor. Bolo ešte kúpanie a ďalšie podujatia. Veľkým zážitkom bolo pre nás stretnutie s bratislavskými a nitrianskymi spisovateľmi, o.i. s M. Čereškovou Gállovou a J. Melicherom.

Bolo by dobre, keby sa tohto tábora na budúci rok mohlo zúčastiť viac krajskej mládeže. Je to naozaj fantastická vec, umožňuje nielen lepšie spozať Slovensko, ale aj krajskú mládež z iných krajín. Spomienky na tábor a všetky zážitky nám nadľho zostanú v pamäti.

Na záver chceli by sme prostredníctvom Života podakovať p. doc. E. Meššovi za knihu a veľkú starostlivosť o nás, Matice slovenskej, ktorá nám hradila cestu, a vôbec všetkým, ktorí prispeli k tomu, že sme sa mohli zúčastiť tak krásneho a zaujímavého podujatia.

So srdečným pozdravom

Dievčatá z Jablonky

PODIVNÉ KRÁDEŽE

Krádeže, o ktorých dnes píšeme, snáď nemajú obdobu v dejinách Spiša a stretli sa s veľkým pobúrením verejnej mienky tamojšieho obyvateľstva. K prvej z nich došlo takmer pred ôsmimi rokmi v Lapšanke, kde neznámi páchatelia odcudzili obraz Najsvätejšej Trojice z tamnej prícestnej kaplnky. Ako dnes Lapšančania spomínajú – krádež sa uskutočnila v podvečerných hodinách, takmer v "biely deň". Vtedy z auta vystúpili dvaja neznámi muži a ako nám uviedli očiť svedkovia, nazdávali sa, že sú to turisti obdivujúci skvosty našej minulosti. Až v nasledujúci deň obyvatelia zistili, že v kaplnke chýba obraz. Hoci ho namaľoval neznámy ľudový tvorca, mal mimoriadnu hodnotu. Asi v tom istom čase bola obdobným spôsobom vykradnutá kaplnka Najsvätejšej Trojice vo Vyšných Lapšoch. Kaplnka sa nachádza na ceste do Lapšanky. Pátranie proti trúfalým zlodiejom viedla vtedajšia milícia v Nižných Lapšoch, žiaľ bezvýsledne. Ako nám povedal veliteľ nižnolapšanskej polície, prípad krádeže obrazov sice zaznamenali, avšak po trojmesačnom pátraní odlo-

žili ad acta, pretože sa im nepodarilo zistíť totožnosť páchatelov.

Týmto prípadmi sa podivné krádeže v sakrálnych objektoch na Spiši neskončili. V marci tohto roku neznámy páchateľ násilne vypáčil dvere kaplnky sv. Rozálie v Nedeci, odkiaľ odcudzil hodnotný obraz sv. Rozálie – patronky chorôb a moru. Kaplnku a obraz dali Nedečania vyhotoviť z vďaky za opateru pred šíriacou sa epidémiou cholery, po potlačení východoslovenského povstania v roku 1830. Aj v tomto prípade bola polícia bezmocná. Ako uviedol našej redakcii zástupca veliteľa Oblastnej polície v Novom Targu Tadeusz Łukaszka, po takmer trojmesačnom pátrani sa nepodarilo zidentifikovať páchateľa. Nedecký prípad je nadalej otvorený a zaznamenaný v Ústrednom zázname polície vo Varšave. Vyšetrovanie nasvedčuje, že obraz sv. Rozálie je nadalej v Poľsku, pravdepodobne v nejakej súkromnej zbierke. Informácia o tom, že bol nedecký obraz nájdený na varšavskom medzinárodom letisku Okęcie, bola falosná a neopodstatnená. Ako ukázalo vyšetrovanie, páchateľ veľmi dobre poznal okolie, ako aj stav kaplnky. Mohol sa do nej ľahko dostať, pretože nebola dostatočne zabezpečená.

Všetky tri krádeže sú varovným signálom pre obyvateľov Spiša, ale aj Oravy, že treba

Kaplnka sv. Rozálie v Nedeci

podniknúť rozhodné kroky pre zlepšenie ochrany tak vzácných pamiatok. Veď v tom nie je nič zlé opýtať sa náhodného turista, čo hľadá, bud čo chce vedieť. Zabezpečeniu sakrálnych objektov by väčšiu pozornosť mali venovať najmä miestne farské výbory.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

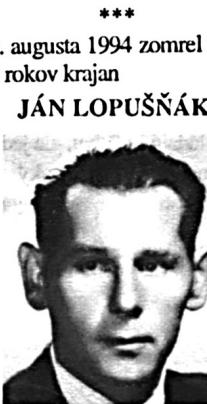
ODIŠLI OD NÁS

Dňa 18. mája 1994 zomrel v Novej Belej vo veku 82 rokov kraján

MICHAL KRIŠTOFÉK

Zosnulý patril k spoluzakladateľom Miestnej skupiny KSSČaS v Novej Belej. Bol obetavým a aktívnym krajským činiteľom. Odišiel od nás vzorný kraján, dobrý manžel a starý otec.

Česť jeho pamiatke!

Dňa 29. augusta 1994 zomrel v Novej Belej vo veku 67 rokov kraján

JÁN LOPUŠNÁK

Zosnulý patril k aktívnym členom miestnej skupiny a bol horlivým čitateľom Života. Odišiel od nás vzorný kraján, dobrý otec a starý otec.

Česť jeho pamiatke!

MS KSSČaS v Novej Belej

hlbokú sústrasť v súvislosti s úmrtím otca Jána Lopušnáka.

**ÚV KSSČaS
OV KSSČaS na Spiši
a redakcia Života**

Dňa 3. septembra 1994 zomrela v Novej Belej vo veku 87 rokov krajanka

MÁRIA BRODOVSKÁ

Zosnulá bola dlhoročnou členkou našej Spoločnosti a čitateľkou i propagátorkou Života. Odišla od nás vzorná krajanka, dobrá manželka, matka a babička.

Nech odpočíva v Pokoji!

MS KSSČaS v Novej Belej

Dňa 6. septembra 1994 zomrel v Kacvíne vo veku 79 rokov kraján

GREGOR ŠPERNOGA

Zosnulý bol dlhoročným členom našej Spoločnosti a čitateľom Života. Počas druhej svetovej vojny bol dlhší čas internovaný v zajateckomtábore v Nemecku. Odišiel od nás dobrý človek a kraján, manžel, otec a starý otec.

Česť jeho pamiatke!

MS KSSČaS v Kacvíne

Z KALENDÁRA NA NOVEMBER

Tento mesiac prináša prvé trvalejšie mrazy a nezriedka i sneh, preto by záhradka mala byť pripravená na zimný odpočinok. Komu sa ju doteraz nepodarilo zráľovať či zaorať, musí teraz čo najskôr dokončiť túto dôležitú prípravu pre budúci rok. Umožňuje to lepší príjem zimnej vlahy, ako aj premrznutie pôdy, ktorá na jar je kyprejšia a vyzretá. Samozrejme pred rýšovaním záhony hnojíme. V tomto mesiaci končime zároveň ukladanie kompostu, na ktorého prípravu využívame všetky organické zvyšky zo záhrady, lístie, kuchynský odpad, ba aj popol zo spálených odpadov a chorých rastlín.

Pred napadnutím snehu treba skontrolovať stav zeleniny ponechanej na prezimovanie a urobiť prípadné úpravy. Súčasne – aby sme získali nások v jarnej vegetácii – môžeme vysiať krátko pred príchodom zimy napr. karotku, cibuľu a petřien pre budúci rok. Pestovanie je úspešné len vtedy, keď semená vyklísia až na jar. Nesmieme zabúdať, že porasty určené na prezimovanie na záhone lahlko prikryjeme čičinou, aby nevymrzli. Nezakrývame len kel.

Vo voľnom čase kontrolujeme uloženú zeleninu, či nehnije, alebo nevádne a v prípade potreby, popri vetraní skladovacích priestorov, robíme príslušné opatrenia. Bojujeme tiež proti myšiam a hrabošom kladením otrávených návad koreňovej zeleniny.

Pre majiteľov ovocných záhrad je november obdobím veľmi dôležitých prác – jesennej výsadby ovocných stromov a krov. Skúsení ovocinári pripravujú jamy pre výsadbu už skôr, v septembri buď na začiatku októbra. Teraz len vypĺnia jamy prevetranou a pohnjenou ornicou a môžu sadiť – jablone, hrušky, slivky, ba aj

čerešne. Sadenie môže trvať až do príchodu mrazov. Keby sme zakúpené stromčeky a kry nestihli vysadiť, môžeme ich zazimovať vo vlhkom piesku, prípadne v pivnici, alebo v hrobli vonku na stojato asi o 20 cm hlbšie, než boli v škôlke. Zasadenie stromčeky a kry obhrnieme zeminou, aby sme ich chránili pred silnejšimi mrazmi. Korunku vysadených stromov narežeme, alebo ich zrežeme iba čiastočne.

Po opadaní lístia treba sa venovať aj intenzívnej mechanickej ochrane stromov, tzn. prezrieť kmene a konáriky a prípadne plody a hniezdá húseníc odstrániť a spaliť. Dobre je tiež očistiť záhradu z opadaného listia a využiť ho napr. na kompost, ktorý je vynikajúcim organickým hnojivom. Chránime kmene proti ohryzániu – najlepšie pomocou chráničov z drôtenejho pleativa alebo plastov, a keď ich nemáme – aspoň slamou.

Dôležité už teraz je pomerne pravidelné kontrolovanie uskladneného ovocia. Pokazené odsŕaníme. Zo skladových chorôb treba spomenúť najmä sklovitosť jablk a hnednutie šupky resp. plodov o.i. z nedostatku slnečného žiarenia.

Prvoradou povinnosťou chovateľov hydiny a iných zvierat je skontrolovanie ustajňovacích priestorov. Ak treba, uteplíme ich. Aby hydina dobre trávila a využívala potravu, treba si pripraviť dostatok gritu. Ak ho nemáme, môžeme si pomôcť aj riečnym pieskom. V polovici mesiaca začíname vykrmovať husi a kačice. Výdatnejšie treba krímiť i podškibané husi, ako aj sliepky, aby nezaostali v znáiske, ktorú treba udržať aj v zimnom období na úrovni jarných a letných mesiacov. Dobre je pripraviť pri kuríne priestranné hrabanisko, kde by sa

mohli sliepky zdržiavať najmä za daždivého počasia. Každý deň im treba meniť pitnú vodu. Treba dbať, aby sme mali sucho vo všetkých ustajňovacích priestoroch.

V novembri už nemajú včelári príliš veľa práce. Včely už skoro vôbec nevylietavajú z úla a čoraz častejšie sa zomkýnajú do zimného chumáča. Za pomerne teplých dní visia medzi plástami až do podmetu, za chladnejších dní zaliezajú do medziplástových uličiek. Teraz je vhodný čas na kladenie podložiek do podmetov. Podložka je nepieskovana lepenka takých rozmerov, aby sa mohla vsunúť do podmetu na dno úla. Nou zlepšíme uteplenie dna. Jej hlavnou úlohou je však zadražať všetko, čo cez zimu padne na dno: voskové melivo po odviečkovanych bunkách, mŕtvolky včiel, prípadne kukly, mŕtvu matku, kryšálky medu (signalizujú smäd vo včelstve) a pod. Týmto zároveň ušetríme včelám na jar veľa práce, ktorú by mali s odstraňovaním spomínaných odpadkov z dna úla.

Zimovanie včiel kontrolujeme len občasným prejdením sa po včelnici a pozorovaním situácie na letáchoch. Prípadne nedostatky ihneď odstraňujeme. Včelstvá ochraňujeme pred rušiteľmi zimovania. Počojné zimovanie môžu narúšať ľudia, zvieratá a vietor. V každom prípade musíme zamedziť prístup k úlom defom a drobným hospodárskym zvieratám. Z blízkosti úlova odstraňujeme všetko, čo by búchalo, vrízalo alebo inak narúšalo pokojné zimovanie včiel.

Teraz máme čas, aby sme sa venovali plástom uskladneným v komore a môžeme si ich roztrediť. Osobitne ukladáme nevystavané a vystavané, ale ešte plodom neobsadené plasty, osobitne svelé a tmavé. Svetlý je taký plášt, ktorý ešte prepúšťa svetelné lúče, ak ho obrátíme proti svetlu. Takéto plasty možno ešte použiť v plodisku, kym tmavé len v medníku. (J)

ORAVSKÉ DOŽINKY

Jablonská gmina usporiadala 4. septembra t.r. oravské dožinky. Uskutočnili sa v Chyžnom, ktoré po 28. rokoch bolo opäť dejiskom tejto ľudovej slávnosti zavŕšujúcej žatevnu prácu. Zástupcovia jednotlivých obcí patriliach do gminy Jablonka pripravili zaujímavé dožinkové vence, s ktorými prišli do Chyžného na vyzdobených starodávnych vozoch, ľahaniach párimi koní. V parádom sprevode viac ako desiatich vozov sa popri predstaviteľoch jednotlivých dedín a sláčikových kapelach viedli aj pozvaní hostia.

Dožinkové slávnosti začali sv. omšou vo farskom kostole v Chyžnom, počas ktorej miestny farár posvätil vence symbolizujúce výsledok ľahkej práce oravských rolníkov. Potom na provizórnej scéne nasledovalo odovzdávanie vojtovi dožinkových vencov, príležitostné prejavov a krátky kultúrny program. Chyžianski rolníci predviedli v rôznom starodávny spôsob mlátenia, osievania a mletia obilia. Použili pritom dávne drevené náradie, cepy, metly, ručný mlynček – šrotovník a pod. Dožinkové vence a výzdobu vozov a konských

postrojov hodnotila zvláštna komisia, ktorá najlepším udeliла peňažné odmeny. Najkrajší záprah z Hornej Zubrince dostal aj osobitný pohár od redakcie novín Dziennik Polski.

Popoludní sa dožinková slávnosť premiestnila do Jablonky, kde na scéne tamojšieho amfiteátra pokračoval kultúrny program. Vystúpili oravské kapely a súbory z gminy Jablonka, detský štylizovaný súbor Male Slowianki z

Sprievod oravských rolníkov s dožinkovými vencami

Krakova a vynikajúci folklórny súbor Spiežovec z Tvrdošína.

Oravské dožinky filmovala krakovská televízia. Zúčastnili sa ich zástupcovia Vojvodského úradu v Novom Sáči, oblastných inštitúcií v Novom Targu, predstaviteľia miestnych organizácií a vojto susednej oravskej gminy Veľká Lipnica.

Text a foto: EUGEN MIŠINEC

ANTON HABOVŠTIAK

CHOVANEC

Raz koncom leta, keď sa už zbožie zvážalo do stodôl, vybral sa istý gazda z Dlhej Líkym pri Bardejove s kosou na pleci, že nakosí mládze pre kravy. Mladza bola pekná, hustá, nuž dosť chytrá nakosil, kolko mu bolo treba.

"Ej, dobre by bolo, keby som teraz čím prv domov došiel, žeby ma v poli dážď nechytil," pomysel si. No ani si to nedomyslel, už sa aj spustil hustý, drobný dážď. A čím ďalej, tým viac pršalo.

I zhrabol chytrá ostatnú mládzu, natlačil ju do koša a pobral sa domov. Sotva však urobil zopár krokov a došiel na úvrať, kde bol aj kúsok močiara, zrazu začuje, že kdesi čosi čivká a pišť ako kuriatko. Gazda sa dobre poobzeral, či ho nezočí, ale nikde nič. A keď nie a nie dačo zazrieť, skoro zahromžil a skričal s hnevom:

"Ved' sa aspoň ukáž, keď ti je zle!" Len čo dopovedal ostatné slovo, zrazu mu vyskočilo pred oči dačo také ako kurča. Hlavu malo holú, ošklbanú, iba kde-tu kostrnok z nej trčal. I mokré bolo, celkom také, ani čo by sa ustavične čliapkalo dakde v močiari. I neprestajne sa triaslo, zima ho drvíla. Gazdovi sa kurčaťa ulútilo i povedal mu, akoby si bol istý, že rozumie ľudskej reči:

"Vezmerná domov. Keď obschner a keď sa aj pri peci dobre zohreješ, možno dačo bude z teba". A kurča v tú chvíľu naskutku prestalo pišťať.

I vopchal potom kurčaťa do kapsy a hybjal s ním aj s košom mládze na chrbe domov. Gazda čerstvú trávu nechal v koši pred maštaľou a šiel čo najskôr vyslobodiť kurča z kapsy. Nuž chytrá ju otvoril, vytiahol zmoknuté kurča na svetlo a položil ho v kuchyni na pec. A povedal s úsmevom:

"Tu ti bude lepšie ako tam v špinavej hnušobe. A či sa to patrí na kurča čliapkať sa v močiari?"

Kurča zdvihlo hlavu, ani čo by porozumelo tejto reči, potom sa troška pootriasio i krídelká vystrela, ale hlas zo seba už nevydal. Načisto utichlo. Iba keď už bolo celkom suché, gazda naraz počuje celkom zreteľne spoza pece:

"Gazdičko, a či by som ti mohol dačo nanosiť?" Ten dobre z nôh nespadol, keď počul tieto slová. Dobre vedel, že okrem neho v kuchyni nikoho nebolo. Ani živej duše, iba to kurča... I veru si len tak pomyšľel, že ho najskôr uši klamú, alebo, že sa mu len tak zdalo. Nakoniec hodil rukou a odvrkol:

"Iba ak nečinu by si mi nanosilo, keď si taká špata." A tu div-divúci! Z kurčaťa sa naozaj začala kydať špina, hnus, že sa gazdovi z toho načisto zakrútila hlava. Ale nečakal, kým mu kurčaťa zanosí hnusobou celú kuchyňu, nuž chytrá zvolala:

"Tiha, keď je tak, radšej mi ty zrna naznášaj do sýpky!"

Kurča zaraz poslúchlo. Zvrtlo sa na mieste a hned nato fuk von dverami. A jak nosí, tak nosí, krásne, čistučké zrno do sýpky. Každé zrniečko bolo celkom svieže, ani čo by ho bolo mlatcom spod cepov vyhrabal a previalo pred chvíľočkou na čerstvom vetre.

"Oj, ako badám, budem mať odo dneška dobrého pomocníka v dome!" pomysel si gazda a nie a nie uveril svojim očiam. Len keď sa pozrel do sýpky a viac ráz sa presvedčil, že zrna navidomoči pribúda, nuž si bol načistom, že je to všetko tak, ako videl.

Keď však v sýpke už bolo viac zrna, ako mával po iné roky, začalo sa mu to akosi nepozdávať. Ved' čo ak kurčaťa kradne zrno daktorému gazdovi a prenáša ho do jeho sýpky? Z takého zrna sa mu naskrž nechcelo jest chlieb. Odjakživa býval radšej hladný, akoby sa mal lakoviať na to, čo mu nepatrilo.

"Len čo teraz urobiť, s kym by som sa mal poradiť?" pomysel si. No veľmi dlho nerozmýšľal, ale hybjal zrazu k svojmu susedovi. A tomu dopodrobna vyzrozprával, čo sa robí v jeho dome. Sused sa mu pozrel do očí a začal:

"Keď je tak, čochvíla budeš najväčší boháč v dedine. Ved' ty máš chovanca v dome. A ten ti

odteraz nanosi, čo sa ti len zachce." Gazda si vtedy udrel pästou do čela a zvolal:

"Máš pravdu, tak je!" Lenže hned vošiel do neho aj veľký strach, lebo mu prišlo na um, že chovanec nie je nikto iný ako zlý duch. Aj to vedel, že čokoľvek od neho prijme, draho bude musieť zaplatiť.

I pobral sa veru od suseda skôr smutný ako pri dobrej myсли. Gazda sa hned potom rozhodol, že musí sa tej potvory zbaviť. A čím skôr sa jej zbaví, tým bude pokojnejší. I znova sa začal radiť u ľudí, čo by bolo najlepšie urobiť. Najprv mu jedna žena tak povedala:

"Keď nosí, nech nosí, dakedy vari len prestane!"

Ale chovanec zrno nosiť do sýpky neprestal. Nanosil ho do nej už takto, že sa v nej nedalo pohnúť. Zrno sa začalo vysýpať obľôčikmi.

Keď si už gazda naskrž nevedel poradiť s týmto nepredrencom, vtedy mu ktosi dal takú radu:

"Keď sa ho chceš zbaviť, odnes ho na krížne cesty a daj mu takú robotu, čo ju nezdolie urobiť. Pretrhne sa a budeš mať pokoj!"

Gazda sa znova zamyslel, ale hned potom sa aj usmial, lebo mu prišlo na um, čo teraz vykoná. Vošiel do sýpky a kurča vložil do tej kapsy, v ktorej ho doniesol. A hybjal potom kdeši do bardejovského chotára hľadať krížne cesty. Keď ich našiel, položil kurča na zem a rozkázal mu:

"Zrna už mám dosť v sýpke. Teraz radšej začni stavať na tomto mieste vrch, čo bude vyšší ako tie ostatné v tomto chotári. Kým tak neurobíš, neukazuj sa mi na oči!"

Gazda sa vrátil domov, no jednostaj tŕpol, či chovanec jedného dňa k nemu znova nepritrieľ. Ale ho viac nezazrel vo dvore. Iba ľudia ho vraj zazreli na tom mieste, kde ho zložil, ako nosí zem i všakové kamene na hrabu.

Lenže kurčaťa dlho kopec nevŕšilo. Od veľkej námahy sa oborvalo a napokon sa navždy kdeši prepadlo. Iba kopec po ňom ostal. Ten ešte časom rastol aj vtedy, keď už naň nikto nič nenosi. To preto, že v dávnych časoch nerástli iba ľudia, divé zvery, alebo tráva a stromy, ale aj vrchy.

Ľudia dali tomuto vrchu po rokoch aj meno. Nazvali ho Chovanec.

NA ZELENOM ÚHORE

Živo

A. D. Svoboda, 1894, Stankovce, Trenčiansko

Na ze - le - nom ú - ho - re li - bi - zi - ja,
pá - sol Jan - ko dva ko - ne,

li - bi - zi - ja lab - som, lab - za - ty bom - bom, dva ko - ne.

Prišli k nemu hájnici,
dva stankovskí mládenci,
libizija, libizija labsom,
labzaty bom-bom, mládenci.

Daj sem, Janko, halenku,
zelli kone pohanku,

libizija, libizija labsom,
labzaty bom-bom, pohanku.

Ja vám halenku nedáim,
lebo sa s ňou prikrývám,
libizija, libizija labsom
labzaty bom-bom, prikrývám.

O ZTRACENÉM ZRCÁTKU

V chaloupce u lesa žili dědeček s babičkou. Babička vařila a starala se o domácnost, dědeček, jak mohl ztratil se do lesa, lehl si tam pod strom a pozoroval mraky na obloze.

"Už jsem se v životě napracoval dost," usoudil. A tak mu hospodářství chátralo.

Jednou ráno babička odjela nakupovat do města. Přivezla odtamtud plný košík a celé odpoledne si zpívala. Když ale přišel děda z lesa domů, byla už zase tichá.

"Copak?" diví se dědeček.

"Něco jsem si ve městě koupila pro radost, ale už to nemám," řekla mu po chvíli. "A od tebe potřebuji, abys mi to našel."

"Co ti mám najít?" nechápal dědeček.

"Hádej! Je to kulaté jako naše prasátko, ale není to prasátko, nemá to oči, a přece všechno vidí. Co to je?"

"Namoudruši, nevím."

"Ty můj dědo hľoupý! To je přece hezké, kulaté zrcátko. Leželo v kuchyni na stole, a najednou jako by se po něm zem slehla."

Hledá děda v komoře, ve světnici, na dvoře. Potká kuře.

"Pověz mi, kde najdu ztracené zrcátko?"

Odměním pšenicí tvé malé volátko."

"Radší sprav plot, aby k nám nemohla liška," pípolo kuře. "Pak ti poradím."

Vzal dědeček kladivo, laťky a hřebíky a plot vyspravil.

"Jdi za psem Alíkem," řeklo mu kuře. "Ten ví o všem, co se na dvorku děje."

"Alíku, pověz mi, kde najdu zloděje. Tvůj mlsný jazyček se dobře poměje," sliboval psu dědeček, ale Alík zavíčel: "Nepovím, dokud mi neuděláš novou boudou. Tahle je malá a ošklivá."

Nic neplat, dědeček musel boudu udělat. Když byla hotova, Alík zavíčel očáskem: "Jdi za holubem pávíkem. Daleko létá a všechno vidí." A dědeček šel.

"Pověz mi, holube, kde hledat mám, ať smutné babičce zrcátko brzy dám."

"Najdu ti je," zavíčel holub, "ale až spravíš okapy kolem chalupy. Teče mi do holubho domečku." Pak strčil hlavu pod křídlo a dělal, že spí. Dědeček vzal žebřík a spravil okapy.

"Dobrá," zamžoural ospalýma očima holub. "Poletím do lesa, a ty jdi za mnou pod strom, kde leháváš. Na stromě má hnizdo straka. Chvíliku tam postoj, a uvidíš."

Zrcátko spadlo dědečkovi rovnou do natažených dlaní. Pěkně je vyleštíl a pomyslel si: Ted budeme mít radost všichni. Babička ze zrcátka, slepice ze spraveného plotu, Alík z boudy, holub z okapu, co neteče. A já zase z toho, že je naše hospodářství jako nové. Vstříl zrcátko do kapsy a honem s ním pospíchal domů.

EVA FEDOROVÁ ŠARKAN

Narodil sa na papieri,
šíbol chvostom, k nebu mieri,
Počkaj, vetrík, kamarát,
rád poletím s tebou rád!

O chvíľu už divým letom
sťa raketu letia svetom,
a zosadnú do záhrad
abo na pieskový hrad.

JOSEF BRUKNER LISTOPADOVÉ BUBNOVÁNÍ

Na červenou střechu
prší bez oddechu.
A to bubnování
svolává a shání
ovce z hor a strání.

Až se všechny vrátí
pod červenou střechu,
bude nás tu hřátí
teplo jejich dechu.

MÁRIA
RÁZUSOVÁ-MARTÁKOVÁ

VTÁČIK

Sedí vtáčik v hore
na zelenom bore,
vietor hvízda okolo.
Hlad mu telko kriví,
že mu, čo je živý,
nikdy tak zle nebolo.

"Ach, zelené chvoje,
kde sú piesne moje,
kde je leto plné krás?..."
Ale chvoj je tichá,
len vietor v nej vzdychá:
"Potr, i zlé prejde raz!"

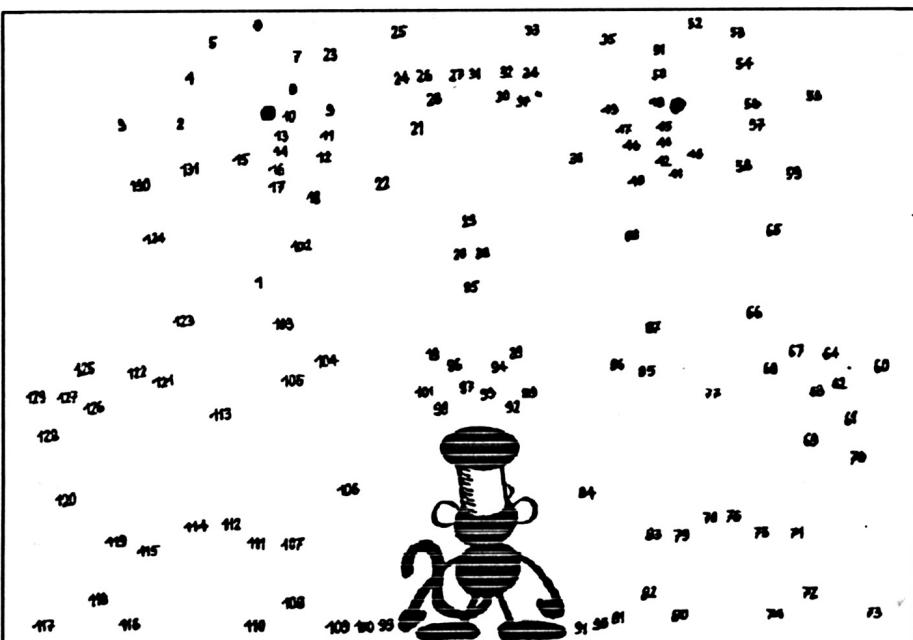
A hej. Prišla chvíla,
zima dozúrila
a les nové rúcho tkal...
No ten vtáčik v chvoji
spí už na pokoji. –

Ten sa jari nedočkal.

KRESLITE S NAMI

Úsečkami pospájajte jednotlivé čísla od 1 do 131. Dozvieme sa vtedy, čo je na našom dnešnom obrázku.

Z najkrajších prác septembrového čísla časopisu sme vyžrebovali troch výhercov, ktorým pošleme slovenské knihy. Sú to: Mária Oskvareková z Harkabuza, Patryk Devera z Fridmana a Barbara Svočíková z Výšnych Lápš.

SUPERTALENT

Svetová atletika dosiahla v posledných rokoch tak závratnú úroveň, že na prekonanie svetových rekordov napr. v behoch nestačí len vysoká forma, ale musia byť aj priam ideálne vonkajšie podmienky na štadiónoch. A bez tzv. "zajacov", pomáhajúcich udržať tempo, je to skoro nemožné.

Večer 2. septembra t.r. boli na štadióne Ludovítia II. v Monte Carlo práve takéto podmienky, keď sa Alžírčan Noureddine Morceli pokúsil prekonať svetový rekord v behu na 3 km. Zo spravodajských relácií z tohto behu vieme, že na 1. kilometri diktovať tempo známenitý keňský "zajac" J. Chesire, potom Maročan M. Choumassi a keď do cieľa zostali dve kolá, vyrútil sa nečakane dopredu svetový rekordér na 5 km Etiopčan H. Gebreselassie. Na Morceliho však v ten večer nestačil. Len v poslednom kole prehral s "alžírskou streľou" – ako Morceliho niektorí volajú – viac ako 50 m. Rekordný čas predstavoval 7,25,11 min. a bol skoro o 4 sek. lepší od predošlého rekordu Keňana M. Kiptanua. Tento beh uznali odborníci za jednu z troch najväčších atletických udalostí roku 1994.

Po tomto behu N. Morceli vyhlásil, že sa v najbližšom období pokúsi prekonať rekordy na všetkých tratiach od 800 m po 5 km. Jeho vzorom je slávny Maročan S. Aquita, ktorý v 80. rokoch prekonal najlepšie svetové výsledky na 1500 m, 2, 3 a 5 km a na 2 miľ. Morceli chce byť ešte lepší. Už teraz ako 24-ročný je majiteľom troch rekordov – na 1500 m, 1 miľu a na 3 km.

Narodil sa v mestečku Tanes, západne od Alžíru, ako jeden z desiatich detí. Spociaťku

obdivoval staršieho brata, taktiež dobrého bežca, potom S. Aquitu, najmä jeho bežecký štýl. Teraz si vypracoval vlastný. Zatiaľ má tri rekordy a dva tituly majstra sveta – na 1500 m z Tokia (1991) a zo Stuttgartu (1993). Predtým bol už vicemajstrom sveta juniorov (1988), halovým majstrom sveta zo Sevily (1991) a raz víťazom Grand Prix-IAAF na 1500 m. Nečudo, že po toľkých úspechoch mu v r. 1991 udelili titul najlepšieho športovca Afriky. S tým sa spájala aj peňažná odmena vo výške 20 tis. dolárov.

Dnes, keď si získal meno rekordéra a stal sa bežeckým pojmom, by za "také peniaze" hľadali ani nevyšiel na štadión. Zarába milióny. Popri "královi tyče" Sergeovi Bubkovi je vari najlepšie plateným ľahkým atlétom na svete. Vie sa dobre predať, lebo je spoľahlivý, lebo behy s jeho účasťou sú mimoriadne napínavé a plné emócií, lebo v nich dáva zo seba prakticky všecko. Vždy beží naplneno, vždy je pripravený zaútočiť na svetový rekord. V tomto roku mal viac takýchto pokusov na rôznych tratiach, v ktorých – aj keď boli neúspešné – dosiahol vynikajúce časy. V spomínanom behu v Monte Carlo zabehol poslednú štvorstovku za necelých 55 sekúnd. To už niečo hovorí o jeho možnostiach a každého presvedčuje, že jeho túžba po prekonaní všetkých rekordov od 800 po 5000 m je reálna.

Jeho trénerom je od začiatku brat Abderrahmane, kedy sú taktiež vynikajúci bežec, a manažerom, ktorý dbá o jeho záujmy a sprevádzka ho na každom miestingu – Amar Brahmi. Morceli so svojím fantastickým talentom je pre nich veľkou zlatou žilou. Dá sa povedať, že priam nevyčerpateľnou, tým viac, že má iba 24 rokov. Sám hovorí, že nie je umením dosiahnuť jeden úspech. Skutočne veľký športovec dosahuje úspechy mnoho rokov, v

rôznych oblastiach. To by mohlo znamenať, že v honbe za chýbajúcimi rekordmi a titulmi bude pokračovať. V tejto snahe ho nepochybne upevnil aj úspech na posledných pretekoch tohorečnej sezóny v Paríži, kde vyhral beh na 1500 m a stal sa tak najlepším ľahkým atlétom v súťaži Grand Prix-IAAF za rok 1994. Za víťazstvo dostal samozrejme odmenu vo výške 100 tis. dolárov. Pre zaujímavosť uvedme, že v súťaži žien sa víťazkou Grand Prix-IAAF stala americká skokanka Jackie Joynerová-Kerseeová.

J.Š.

Hviezdy svetovej estrády

CARLOS SANTANA

Svetoznámy americký gitarista mexického pôvodu vystupujúci na estrádach už skoro 30 rokov. Narodil sa v 1947 v mexickom meste Autlan. Už ako 15-ročný hrával v baroch v Tijuane. V r. 1967 sa prestúpil do San Francisca, kde o rok neskôr založil dnes už legendárnu skupinu Santana. Charakteristickou črtou jej hudby bolo spojenie afrických a kubánskych rytmov s bluesom, ktoré si čoskoro získalo mnohých obdivovateľov a pomohlo skupine k dlhodobej zmluve s gramofónovou výrobňou Columbia.

Rastúca popularita skupiny spôsobila, že už jej druhá platňa *Abraxas* si získala titul zlatej. Obsahovala o.i. také hity ako *Black Magic Woman*, *Oye Como Va* alebo *Samba Pa Ti*. Ako píšu kritici, skupina je nádherným rytmickým strojom s rozšíreným zastúpením bicích nástro-

gov, ale len vďaka Carlosovej gitare má jej hudba nadčasový rozmer. Jeho improvizácie a vôbec sôlové partie si u znalcov vyslúžili meno superdokonalého gitarového umenia.

V rokoch 1972-81 sa Santana dostał pod vplyv bengálskeho guru Sri Chinmoya a začal experimentovať, čo sa odrazilo i na takých platniach skupiny ako *Caravanserai* resp. *Love, Devotion, Surrender*. Vďaka spolupráci s inými hodobníkmi, napr. s H. Hancockom sa Santana pustil i do džezu. Z jeho najznámejších džezových skladieb treba uviesť aspoň také hity ako *Golden Hours* a *Gardenia*. To, že ovláda všetky formy komponovania dokázal v r. 1986, keď spolu s W. Dixonom zložil hudbu pre film *La Bamba*.

Carlos Santana je dnes vari najväčším majstrom gitary a vzorom pre mnohých hudobníkov. Sám priznáva, že jeho najlepšie skladby vznikajú v Paríži, kde býva mnoho afrických hudobníkov a skladateľov (o.i. Salif Keita – podľa Santanu číslo jedna). Podľa neho hudba musí obsahovať myšlienku a čin, a nie iba prázne zvuky. Práve preto si veľmi cení Stinga a skupinu U2, preto verí idei dobročinných

koncertov a často sa ich zúčastňuje. Niektorí kritici mu súčasť občas vyčítajú istý schematizmus a prílišnú sentimentalitu, ale nie je to pravda. Stačí si vypočuť napr. skladbu *Europa*, v ktorej jeho hra predstavuje vrchol gitarového umenia. (J.S.)

Povráva
sa, že kto
si kúpil
zimný
kabát
v
minulom
roku,
urobil
dobre.
V ich
strihoch

sa až
tak veľa
nezmienilo
a
samozrejme
ušetril
nemalú
sumu.

Aj
keď v
oblečení
vládne
rovako
mini ako
maxi, kabáty sú
prevažne dlhé.
Sú ušité z
mäkkej vlnenej
látky, výlučne
ktorú
doporučujú
aj módní
návrhári.
Prevládajú
smutné farby
– čierna,
odtiene zelenej,
hnedej a sivej.

Cestu si však
začína razíť aj

ZIMA ZA OKNAMI

červená,
ktorú
prešadzujú
hlavne francúzski
štýlisti. Rovnako,
ako štýl "kimono"
– rovný strih,
šálový golier,
široké rukávy a
opasok. Vídeť
to aj na našom
modeli.

A čo si má
obliecť
elegantný
muž?

Rozhodne by mal mať vo svojom
šatníku zimný kabát a teplý
kašmírový šál. Vetrovky a bundy sú
tiež potrebné, ale nie na každú
príležitosť.

V.J.

WĘTERYNARZ

WŚCIEKLIZNA OWIEC

Jest to zaraźliwa i nieuleczalna choroba występująca u wszystkich zwierząt gospodarskich. Na początku choroby zwierzę jest smutne i oso-wiale. Po pewnym czasie staje się niespokojne, podniecone, gryzie miejsce ukąszenia, ślini się, biegnie bez celu, wdrapuje się na ściany, uderza rogami o ściany, żłoby, zgrzyta zębami i zjada zamiast normalnego pokarmu – kawałki drewna, kamienie itp. Niekiedy rzuca się na inne zwierzęta i na ludzi. W wielu wypadkach pojawia się wzmożony popęd płciowy. Przed śmiercią następuje ogólne porażenie kończyn zwierzęcia.

WĄGLIK OWIEC

Na wąglik, który jest chorobą zaraźliwą, mogą chorować wszystkie zwierzęta oraz ludzie. Zarazek wydalany jest z moczem i kałem, śliną lub mlekiem, a muchy, bąki i komary mogą roznosić wyssane z krwią zarazki. U owiec i kóz wąglik może przebiegać bardzo gwałtownie. Chorze zwierzę chwieje się na nogach, pada na ziemię, dostaże drgawek, z nosa i odbytu wypływa krew. Choroba kończy się śmiercią po 1-2 godzinach. Choroba jednak może także trwać 2 dni. Zwierzę jest podniecone i niespokojne, temperatura ciała dochodzi do 41-42 stopni a

oddech jest przyspieszony. Wkrótce następuje ogólne osłabienie, chwianie się na nogach i śmierć. Zwłoki padlego zwierzęcia są wzdęte, z odbytu wypływa krew. Waglik może następować także w postaci skórnej. Pojawiają się wtedy twarde i gorące obrzęki w okolicy narządów płciowych, na brzuchu, lędźwiach oraz szty. Taka postać waglika rozwija się u owiec zwykle po strzyży. Skóra w miejscu obrzęków obumiera i odpada a na tym miejscu powstają nowe wrzody. Dawniej waglik występował bardzo często i stanowił plagę, gdyż powodował śmierć olbrzymich ilości owiec i bydła. Obecnie dzięki wieloletniemu zwalczaniu tej choroby i szczepieniom ochronnym występuje tylko gdzie niegdzie w okolicach podmokłych.

SZELESTNICA OWIEC

Występuje na terenach podmokłych. Choroba wywołuje zarazek przebywający na pastwiskach w ziemi. Może on przetrwać szereg lat nie tracąc zdolności. Owce zakażają się zjadając zarażoną karmę. Zarazek może też dostać się do organizmu przez rany na skórze, szczególnie na nogach. Choroba rozpoczyna się gorączką. Zwierzę nie ma apetytu, jest smutne, nie przeżewiuwa, oddycha z trudnością i zgrzyta zębami. Wydalany kał jest pienisty. Zmniejsza się też ilość wydzielanego mleka. Wkrótce na całym ciele pojawiają się gorące, twarde i bolesne obrzęki, które po paru godzinach stają się zimne,

miękkie i niebolesne. Obrzęk przy dotyku szelesti, gdyż pod skórą gromadzi się gaz. U owiec w miejscu występowania obrzęku wełna jest nastroszona. Szelestnica najczęściej kończy się śmiercią zwierzęcia w ciągu 12-48 godzin. Młode sztuki mogą paść jeszcze przed wystąpieniem obrzęków.

ŚWIERZB OWIEC

Świerzby wywołują małe pasożyty zwane świerzbowcami. Żyją one tylko w skórze zwierzęcia i dążą w niej korytarze, co wywołuje silne swędzenie skóry. Zarażenie następuje przez stykanie się zdrowych zwierząt z zaświerzionymi. Poza tym pasożyty mogą być przenoszone przez inne zwierzęta jak psy oraz przez ludzi. Zarażenie może też nastąpić przez wprowadzenie do pomieszczeń po chorych zwierzętach zdrowych zwierząt oraz przez używanie zakażonych przedmiotów jak derki, szczotki itp. Pasożyty gromadzą się w silnie owłosionych miejscach skóry. Na skórze pojawiają się czerwone plamy, guzki, pęcherze i krostki. Skóra obrzęka, staje się gruba i popękana, wełna wypada całymi platami. Silne swędzenie skóry odczuwają zwierzęta szczególnie w cieplej porze roku oraz w cieplym pomieszczeniu – ocierają się one o różne przedmioty, są niespokojne, tracą apetyt i szybko chudną. Szczególnie ciężko przechodzą tę chorobę młode sztuki. Jeżeli na skórze występuje dużo pasożytów, to schorzenie może

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

CHRENOVÁ POLIEVKA. Rozpočet: 40 g masti, mletá červená paprika, 1 l vývaru z bravčových kostí a nožičiek, 1,5 postrúhaného chrenu, 40 g cibule, 200 g žemle, 20 g masla na oprájenie žemle, soľ.

Na masti oprážime pokrájanú cibuľu, pridáme mletú papriku, zalejeme horúcim vývarom z kostí a nožičiek, osolíme a povaríme. Nakoniec primiešame postrúhaný chren. Do hotovej polievky vložíme pokrájané uvarené mäso z nožičiek. Podávame s pokrájanou a opráženou žemľou.

RYBIE FILE ŽAPEČENÉ SO SYROM. Rozpočet: 600 g rybieho file, soľ, 100 g masla, 80 g tvrdého syra, zelená petržlenová vŕňať.

Zmrrozené rybie file pokrájame na porcie, osolíme a z oboch strán opečieme na masle. Opečené file poukladáme na vymaslený pekáč, posypeme postrúhaným syrom a posekanou petržlenovou vŕňaťou, polejeme maslom, v ktorom sa opekaloo a dáme do rúry zapieť. Podávame so zemiakmi.

KRAKONOŠOVÝ ŽEBÍRKOVÝ FILÉ. Rozpočet: 4 veľké žebírky, hladká mouka, 60 g sádla, asi 1,5 dl vývaru, 20 g mäsla, petrželka, mletý pepř, sůl.

Houbová obloha: 40 g rostlinného tuku, 300 g žampiónu, 2 vejce, kmín, sůl.

V rozechátem tuku dusíme na plátky nakrájené houby se soľ a drceným kmínem domčeká a do vysmahnutí. Potom je zalijeme rozšlehanými, mierně osolenými vejci a za ďalšho mičania necháme zhoustnout. Žebírka častečne uvolníme od kostí, pri okrajoch na několika miestech nařízeme, osolíme, opepríme, poprážime po jednej strane moukou a v dobre rozechálem sádle opečeme prudce po obou stranach, až jsou měkká. Ze šťavy slijeme prebytečný tuk, podlijeme, osolíme, povaříme a zjemníme máslem. Žebírka klademe na talíře, poléváme vroucí šťavou a navrch klademe udušené houby. Jako príloha vařené brambory, hranolky nebo bramboráky pečené na lívanečníku. Doplňujeme salátem.

ZAPRÁVANÝ HRÁŠOK. Rozpočet: 400 g mrazeného zeleného hrášku, 50 g masla, soľ, 0,25 l mlieka, 30 g hladkej múky, 10 g cukru, ocoť alebo štava z citróna.

Mrazený hrášok dáme na maslo, trocha podlejeme teplou vodou, osolíme a dusíme. Keď je hrášok mäkký, pridáme zátrepku z mlieka a múky, pomiešame a varíme 10 minút (ak je omáčka prihustá, dolejeme trocha vody). Nakoniec na zvýraznenie chuti pridáme cukor upálený na karamel a trocha okyslíme octom alebo štavou z citróna. Podávame ako prílohu k prírodnému reziu.

KAPUSTA NA RUMUNSKÝ SPÔSOB. Rozpočet: 1 kg hľávkovej kapusty, 2 cibule, 50 g tuku, 500 g bravčového mäsa z pliecka, soľ, 4 ks zelených paprik, 250 g rajčiakov.

Nadrobno nakrájanú cibuľu oprážime na tuku do sklovita, pridáme na kocky pokrájané bravčové pliecko, osolíme a prikryté dusíme asi pol hodiny. Medzičas hľávkovú kapustu pokrájame na rezance a zelenú papriku na kolieska, pridáme k podusenému mäsu, premiešame s horúcou vodou a prikryté pomaly dusíme. Nakoniec pridáme na štrvky pokrájané olúpané rajčiaky, podľa potreby dosolíme a udusíme do mäkkia.

DOMÁCÍ BRAMBORAČKA. Rozpočet: 5 větších brambor, 1 cibule, 2 lžíce sádla, 3 lžíce hladké mouky, 100 g kořenové zeleniny, 1/4 kapusty, pepř, majoránka, kmín, česnek, petrželová nať, sušené houby, polévkové koření, sůl.

Olupanou nadrobno nakrájenou cibuli osmahneme na sádle, přidáme hladkou mouku, promícháme a po zasmahnutí zalijeme vodou nebo vývarem z kostí. Přidáme očištěnou, drobně nakrájenou zeleninu a kapustu a na kostičky nakrájené brambory. Okořením, přidáme předem namočené houby, utřený česnek se solí a dobře prováříme. Nakonec dochutíme polévkovým kořením a sekanou petrželovou natí. K polévce podáváme slané pečivo nebo chléb.

TATRSKÉ HOVÄDZIE MÄSO. Rozpočet: 500 g hovädzieho mäsa, 70 g tuku, 1 cibuľa, soľ, 100 g slaniny, mleté čierne korenie, 600 g zemiakov, 100 g rajčiakového pretlaku.

Mäso umyjeme a pokrájame na kocky. Na tuku oprážime pokrájanú slaninu a nadrobno posekanú cibuľu, pridáme na kocky pokrájané mäso, osolíme, okoreníme a za občasného miešania a podlievania prikryté dusíme. Keď je mäso

doprowadzić do silnego wyniszczenia organizmu a nawet śmierci. Uowiec można zaobserwować też inny rodzaj świerzbu, który występuje na słabiej owłosionych częściach ciała, głównie na głowie i na nogach. Ta postać jest lagodniejsza niż poprzednia. Leczenie chorych sztuk przeprowadzać powinien tylko lekarz i trzeba ścisłe stosować się do jego zaleceń. Z chwilą stwierdzenia świerzbu u jednej sztuki wszystkie zwierzęta tego gatunku w gospodarstwie należy uważać za zarażone. Należy pamiętać, że samo leczenie nie daje wyników, jeżeli jednocześnie nie odkazi się pomieszczenia i przedmiotów, z którymi stykają się zwierzęta. Trzeba także odświerzyć psy pasterskie, które często są przenosicielami świerzbu, ubrania osób stykających się z chorymi oraz usunąć ściółkę, nawóz a także paszę. Pasozyty poza skórą zwierzęcia, a więc w pomieszczeniu lub na pastwisku, żyją do 60 dni. Podczas suszy na słońcu giną w ciągu kilku dni. Ma to praktyczne znaczenie przy niszczeniu pasożytów w pomieszczeniach lub na pastwisku, nie wypuszczamy wtedy żadnych zwierząt na pastwisko przez 3 tygodnie a pomieszczenie zamkamy na 3 miesiące. Aby zapobiec świerzbowi, nie dopuszcza się do stykania zwierząt chorych ze zdrowymi. Wszystkie nowo nabycie owce powinny być zbadane przez lekarza i trzymane przez 3 tygodnie w osobnym pomieszczeniu.

HENRYK MĄCZKA

takmer mäkké, pridáme na kocky pokrájané zemiaky a rajčiakový prelak, podľa potreby podlejeme vodou, osolíme a udusíme do mäkká.

MÚČNIKY

KARAMELOVÉ REZY. Rozpočet: 350 g mýky, na hrot noža prášku do pečiva, 120 g masla alebo margarínu, 100 g práškového cukru, soľ, 1 vajce, 4 lyžice mlieka: tuk na vymästenie plechu.

Krém: 100 g kryštálového cukru, 0,5 l mlieka, 3 lyžice polohrubé mýky, 150 g masla, 250 g práškového cukru.

Kakaová poleva: 150 g kryštálového cukru, 1 dl vody, 10 g masla, 40 g kakaa.

Na doslu preosejeme mýku s kypriacim práškom, pridáme maslo, cukor, soľ, vajce, mlieko a všecko spolu zmiesíme. Vypracované cesto rozdelíme na štyri diely, každý diel vyválkáme na rovnakú hrúbku i veľkosť a jednotlivo upečieme na vymästenom plechu. Po upečení vyklopíme z plechu a necháme vychladnúť. Upečené pláty naplníme krémom, spojíme a povrch polejeme kakaovou polevou.

Krém: Kryštálový cukor upálime do złata, zalejemy mlekiem, rozvaríme a necháme vychladnúť. Do vychladnutého rozbarkujemy mýku a uvaríme hustú kašu. Maslo s cukrom vymiešame, po častiach pridáme vychladnutú kašu a znova miešame, až kym krém nie je hladký.

Kakaová poleva: Cukor zalejeme vodou a uvaríme na niť. Maslo vymiešame s kakaom, postupne prilejeme trocha vychladnutý sirup a spolu vymiešame do zhusnutia.

PRAWNIK

PRZYWRACANIE UPRAWNIEN KOMBATANCKICH

Sejmowa Komisja Polityki Społecznej przygotowała projekt nowelizacji ustawy z 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego.

Przepisy ustawy pozbawiły ponad 200 tys. osób uprawnień kombatanckich nabytych z tytułu walk z hitlerowskim okupantem. Utracili je ci wszyscy, którzy w latach 1944-1956 pracowali bądź pełnili służbę w aparacie bezpieczeństwa państwa. Zastosowana tutaj zasada odpowiedzialności zbiorowej wzbudziła zastrzeżenia m.in. prezydenta oraz Trybunału Konstytucyjnego.

Wielomiesięczne prace, nad którymi ciążyły spory polityczne, dotyczyły przede wszystkim kwestii, komu należy zabrać bezwzględnie nabyte w czasie okupacji uprawnienia kombatanckie, a komu z pracowników aparatu bezpieczeństwa przywrócić je, gdyż nie mieli nic wspólnego ze stosowaniem represji wobec członków organizacji niepodległościowych.

Przewiduje się zatem, że nabytych wcześniej uprawnień kombatanckich pozbawione zostaną osoby, które w latach 1944-1956 pełnili służbę lub były zatrudnione w służbach urzędu bezpieczeństwa, w nadzorujących je komórkach jednostek zwierzchnich albo w służbach informacji wojskowej bezpośrednio związanych ze stosowaniem represji wobec działających na rzecz suwerenności i niepodległości Polski. Dotyczy to będzie również osób zatrudnionych lub pełniących funkcje w jednostkach organizacyjnych lub na stanowiskach związanych ze stosowaniem represji w organach cywilnej i wojskowej prokuratury, sądownictwa i służby więziennej. Chodzi o osoby, które dopuściły się zabójstwa lub innej zbrodni wobec obywateli polskich, potwierdzonej wyrokiem sądowym, orzeczeniem wydanym na podstawie postępowania dyscyplinarnego oraz dokumentami znajdującymi się w archiwach. Jednostki organizacyjne, służby, formacje, funkcje i stanowiska związane ze stosowaniem represji określiły kierownik Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych w porozumieniu z właściwymi ministrami. Zasady nie będą stosowane wobec osób, które udowodnią, że do służb tych organów zostały skierowane lub zwerbowane przez organizacje niepodległościowe. Unikną restrykcji także ci, którzy wykonywali zadania nie związane ze zwalczaniem organizacji i osób działających na rzecz suwerenności i niepodległości państwa, a potwierdzi to właściwy minister.

Z dwóch pozostałych wariantów przepisu art. 21 pierwszy przewiduje, że uprawnienia kombatantkie odbierane byłyby funkcjonariuszom organów bezpieczeństwa publicznego, informacji wojskowej, sądownictwa, prokuratury i więzienia, którzy popełnili przestępstwo przeciwko wymiarowi sprawiedliwości i naruszyli dobra osobiste obywatela i za to byli karani.

Drugi natomiast pozbawiły uprawnień kombatantkich wszystkich pełniących służbę lub pracujących w UB lub na stanowiskach związanych ze stosowaniem represji w cywilnym i wojskowym sądownictwie, prokuraturze i więzieniu, chyba że na stanowiska te zostali skierowani przez organizacje niepodległościowe.

Spory i kontrowersje budziła także poprawka dotycząca uprawnień kombatantkich uczestników walk o ustanowienie i utrwalenie władzy ludowej. Przyjęto propozycję rządową, która pozostawia tym osobom uprawnienia kombatantkie tylko w razie nabycia ich za walkę z okupantem, natomiast "utrwalenie władzy ludowej" przestaje być tytułem do tych uprawnień.

Nowela przywraca odebrane ustawą z 1991 r. uprawnienia kombatantkie uczestnikom walk w Hiszpanii. Ustanawia też dodatek równoważny z kombatantkim dla uprawnionych do niego i będących już w wieku emerytalnym, ale nie posiadających jeszcze emerytury bądź renty. Chodzi o ok. 1,5-2 tys. osób, głównie kobiet wiejskich. Postanowiono także pozbawić uprawnień osoby współdziałające z radzieckimi władzami okupacyjnymi w latach 1939-1941 przeciw niepodległościowym polskim organizacjom podziemnym.

Przywrócenie odebranych uprawnień będzie następowało na wniosek zainteresowanych, a wznownione wypłaty obejmą trzy miesiące wstecz od daty zgłoszenia.

ODSZKODOWANIA WYPADKOWE WYŻSZE

Od 16. sierpnia tego roku obowiązują podwyższone stawki jednorazowych odszkodowań z tytułu wypadku przy pracy i chorób zawodowych. Wprowadza je obwieszczenie ministra pracy i spraw socjalnych z 6. września br. (M.P. nr 50, poz. 427). Wynoszą one:

- 1.216.000 zł za każdy procent uszczerbku na zdrowiu doznanego wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej, nie mniej jednak niż 4 560 000 zł, jeżeli ten uszczerbek ma charakter stały lub długotrwały;

- 22.588.000 zł z tytułu zaliczenia do 1 grupy inwalidów, jeśli inwalidztwo zostało spowodowane wypadkiem przy pracy bądź chorobą zawodową;

- 1.216.000 zł za każdy procent uszczerbku na zdrowiu z tytułu zwiększenia się tego uszczerbku;

- 112.725.000 zł, gdy do odszkodowania uprawniony jest małżonek lub dziecko zmarłego, oraz 22.588.000 zł z tytułu zwiększenia odszkodowania przysługującemu drugiemu i każdemu następnemu uprawnionemu;

- 56.540.000 zł, gdy do odszkodowania uprawnieni są tylko inni członkowie rodziny niż małżonek i dzieci zmarłego, oraz 22.588.000 zł z tytułu zwiększenia odszkodowania na drugiego i każdego następnego uprawnionego;

- 22.588.000 zł, gdy do odszkodowania równocześnie z małżonkiem i dziećmi zmarłego uprawnieni są inni członkowie rodziny; każdemu z nich przysługuje ta kwota niezależnie od odszkodowania przysługującego małżonkowi lub dzieciom.

HVĚZDY O NÁS

STŘELEC (24.11.-21.12.)

Nepoháněj rozvoj událostí. I když máš spoustu plánů a nápadů, všechno má svůj čas a rytmus. Rozmysli si, které věci jsou nejdůležitější, a realizuj je postupně, trpělivě a bezé spěchu. Vyhne se díky tomu únavě a rozčilení. Dojde-li k nějakému konfliktu, první podej ruku ke smíru. Naplánuj si také alespoň krátký odpočinek, budeš potřebovat osvěžení.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Nové styky a známosti budou mít příznivý vliv na tvé společenské postavení. Snaž se, abys nepromamil příležitost. Ve finančních otázkách musíš počítat se ztrátou, ale v budoucnosti ti dnešní oběť přinese značný zisk. V práci můžeš očekávat postup, bohužel však bez finančních důsledků.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

V poslední době si nemůžeš poradit s návalem rodinných a pracovních problémů – na všechno ti nestačí čas. Tvoje důslednost a diplomatický talent ti však pomůže všechno zvládnat. Nějaká neočekávaná událost v osobním životě tě přinutí ke změně některých plánů, ale vynahradí ti to značné zvýšení příjmů.

RYBY (19.2.-20.3.)

Peníze ti budou dělat mnoho starostí. Musíš se naučit počítat a dobré plánovat všechny výdaje, i ty nedrobnější. Deprese a pocit zklaňání jsou pravděpodobně následkem přepracování. Dobre by ti udělala už dávno plánovaná cesta do zahraničí. Harmonie a pochopení v rodině ti pomůže všechno překonat.

BERAN (21.3.-20.4.)

Všechny nesnáze se postupně vyřeší, zejména v práci. Odhadláš se k řadě předsevzetí, dost neobvyklých a plných fantazie. Doma vyvolá trochu zneklidnění zpráva z daleka od osoby, od které bys to nikdy nečkal. Přinese to oživení společenského života, v poslední době dost jednotvárného a nudného.

LEV (23.7.-23.8.)

Máš příležitost uskutečnit výhodnou finanční transakci. Měli by je dobré investovat, aby neztratili. Kolem tvé osoby se mohou objevit drobná nedorozumění – ne všichni kolem tebe ti přejí. Neber si k srdci kritické poznámky, ale nad některými se zamysli, nejsou-li náhodou oprávněné.

BÝK (21.4.-20.5.)

Čeká tě mnoho svědomité mravění práce. Na své okolí uděláš velký dojem svou plíš a důsledností. V několika věcech se budeš muset rychle rozhodnout. Jsi-li si jist, že máš pravdu, ne dej se svést k vahnání. Ti, kteří mají pochybnosti, se přesvědčí o opaku, až uvidí výsledky tvé práce.

PANNA (24.8.-23.9.)

Nebudeš mít důvody k jádotu, ale také ne k zoufalství. Jak to už v životě bývá, některé věci se uloží lépe, jiné hůř. Objeví se nové možnosti a nabídky, porad se s někým důvěryhodným, stojí-li za využití. Finance plánuj opatrně, čekaj tě v nejbližší budoucnosti značně výdaje, a neočekávané nákupy.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Neodmítej pomoc, kterou ti nabízí příznivě ti nakloněná osoba. Pomůže ti to vyřešit problémy, ze kterých se ti už točí hlava. Smíření s někým blízkým ti přinese uspokojení a radost. Bude to dobré období pro finanční podnikání – plánuješ-li nějaké investice, udělej to teď.

VÁHY (24.9.-23.10.)

Kariéra v práci se rýsuje slabně, čeká tě vážný rozhovor a můžeš dostat nové, zajímavé pracovní nabídky. Rozhodnut se musíš sám. Dobře si všechno rozmysli, především ta předsevzetí, která vyžadují vklad tvých vlastních financí. Někdo by tě mohl ošidit. V rodině dojde k nemilému nedorozumění, v němž budeš muset být arbitrem.

RAK (22.6.-22.7.)

Podzim má na tebe uklidňující vliv. Využij toho a vyříď věci, které ti už dávno ležely na srdci a nedaly ti klidně spát. Chcete-li změnit práci nebo byt, je teď na to nejlepší doba. Můžeš se spolehnout na pomoc a finanční podporu přátele. Koncem měsíce dojde k milému setkání, které ti připomene milé chvíle.

ŠTÍR (24.10.-23.11.)

Plány, které sis vytyčil, tě mohou dovezt k úspěchu, i když se ti všechno nepodaří dokonale. Máš v poslední době mnoho práce, zpomal trochu tempo. Věnuj větší pozornost rodině, jinak se setkáš s výkámi osoby blízké tvému srdci. Udělej si trochu času na návštěvu u lékaře, a především se konečně vyprav k zubaři!

NÁŠ TEST

Vzdávate sa ľahko?

Ste vytrvalí, pevné idúci za svojím cieľom, alebo labilní, ktorých dokáže odraziť aj najmenšia prekážka? Akí vlastne ste? Dozviete sa to, keď odpoviete na naše otázky.

1. Zaujíname vás priame prenosy z parlamentu?

- a) Áno – 4 b., b) Podľa témy rokovania – 2 b., c) Nie – 0 b.

2. Mávate pred cestami cestovní horúčku?

- a) Nikdy – 4, b) Občas – 2, c) Často – 0.

3. Žiadajú vás ľudia často o nejakú láskavosť?

- a) Áno – 0, b) Niekedy – 2, c) Hádam nikdy – 4.

4. Mávajú ľudia niekedy pocit, že ste ich napadli, hoci vy si to neuvedomujete?

a) Niekedy – 0, b) Zriedkavo – 2, c) Nikdy – 4.

5. Kúpili by ste si lístok na filmové predstavenie, ktoré sa už začalo?

- a) Pravdepodobne áno – 4, b) Pravdepodobne nie – 1.

6. Stáva sa vám, že si kúpite niečo, čo vôbec nepotrebuje?

- a) Často – 4, b) Občas – 2, c) Nikdy – 0.

7. Máte nepriateľov?

- a) Nie – 4, b) Áno – 1.

8. Zverujete sa ostatným so svojimi problémami?

- a) Nezdá sa mi to vhodné – 4, b) Len dôverným znáym – 2, c) Veľmi rád(a) – 0.

9. Ste citlivý(a) na zmeny počasia?

- a) Veľmi – 0, b) Čiastočne – 4, c) Neveľmi – 2.

10. Ako si vyberáte program, ktorý budete pozerať v televízii?

- a) Podľa televízneho programu – 0, b) Prepínam všetky kanály – 4, c) Striedam oba spôsoby – 2.

11. Keby ste malí pred sebou dve dámy – štíhlu a obéznu, ktorá by sa vám zdala arogantnejšia?

- a) Štíhla – 4, b) Obézna – 1.

12. Ktorá z nich má podľa vás silnejšiu vôľu?

- a) Štíhla – 1, b) Obézna – 4.

- To vás strihal kamenár?
- Prečo?
- Také krásne schody...

*

Pýta sa lekár pacienta:

- Máte niekedy pocit strachu?
- Áno. Vždy, keď idem domov s výplatou mám strach, že ju manželka nebude chcieť.

*

Policejní výcvik pro začátečnice. Na povel instruktora "K zemi!" si jedna frekventantka lehla naznak. Instruktur ji kárá:

"Slečno, tady je policejní výcvik, tady nejste na mejdanu!"

*

- Môj muž hovorí zo sna, – zdôveruje sa jedna žena druhej.
- A môj sa iba usmieva, sviniar, – priznáva sa priateľka.

*

"Podívej, Honzíku, padá hvězda. Smím si něčo přát?"

"Cokoliv, miláčku. Pokud ovšem nebudeš chtít, abych ti to já kupil."

*

"Tvá žena prý rozbila sedm aut?"

"Jo, a už nevím, co s ní mám dělat..."

"No, jestli je to její koníček, tak ji přihlaš do klubu kaskadérů!"

*

– Vypil som viac, než bolo treba, – vraví hosť čašníkovi.

– Prineste mi niečo, aby som čím skôr vytriezvel!

– Nech sa páči! Tu je váš účet!

*

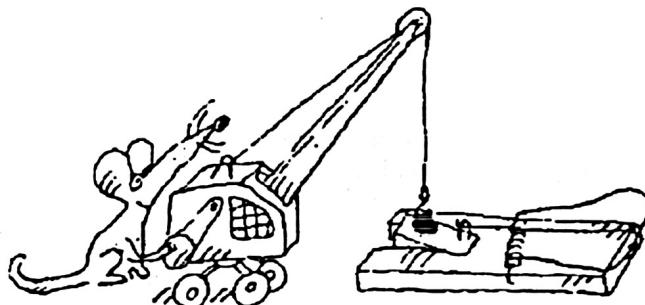
– Čo je to box?

– Skúška kvality materiálu, z ktorého je urobený človek.

*

Pri vjazde do istého švajčiarskeho mestečka je výrazné upozornenie pre vodičov:

"Prosíme vás, aby ste jazdili opatrné. Náš doktor aj hrobář majú dovolenku!"

VÝSLEDKY:

DO 17 BODOV: Keď vás chce niekto prinútiť ustúpiť, má ľahkú úlohu. Ak iní prejavujú čo len minimálny odpor alebo skepsu voči plánom ihneď sa vzdávate. Ste ochotný(á) urobiť kompromis, len aby ste sa vyhli konfliktom. Tako dosahujete harmonický vzťah s druhými ľuďmi, ale málokedy docielite svoje.

18 AŽ 36 BODOV: Keď ste zaujali nejaké stanovisko, v podstate ho aj ubránite. Ak narazíte na odpor, nevzdávate sa. Pri dobrých argumentoch ste však ochotný(á) svoj názor prehodnotiť. Nepovažujete to za porážku. Budete nadálej otvorený(á) voči názorom iných a zachovajete rovnováhu medzi neústupnosťou a pružnosťou.

VYŠE 36 BODOV: Máte jasné predstavy a pevné zásady, od ktorých sa nerád(a) odchyľujete. Usilujete sa ich presadiť a v nijakom prípade nedávate najavo svoju slabosť. Ostatní si vaše správanie môžu vysvetliť ako tvrdohlavosť. Zamyslite sa, či si takto zbytočne nerobíte nepriateľov.

MENO VEŠTÍ

RENÁTA – prosté, jasné, úprimné a dobrosrdečné meno. Je to často tmavšia blondína, niekedy žena s gaštanovými alebo červenými vlasmi, strednej budú nízkej postavy. Máva veľké, zelenkavé, alebo sivé oči a nezriedka zaoblenú postavu. Pochádza obyčajne z mnohodetnej rodiny a je často najmladším dieťaťom, alebo jediným dievčaťom medzi bratmi. Má rovné vlasy, okrúhlú tvár a rovný, priemerný nos. Je miláčikom celej rodiny. Napriek tomu musí od detstva pracovať, čo však znáša pokojne a trpeživo. Často sa smeje a vzbudzuje smiech aj u iných. Od raného detstva býva dobrú gazzinkou.

Renáta ako veľmi dôverčívá osoba dosť ťažko prezíva svoju prvú lásku a niekedy aj neveľmi vydarené manželstvo. Občas sa rozvádzza, ale druhýkrát sa už vydáva dobre a šťastne. Máva 2-3 deti, najčastejšie dcéry. Nie je príliš ctižiadostivá a učí sa priemerne. Pracuje obyčajne ako predavačka, rolnička, vychovávateľka v materskej škole, robotníčka v závode a pod. Na každom pracovisku sa však cíti dobre, je skrátka vo svojom živle. Nadriadení, zákazníci, priatelia a priateľky ju majú veľmi radi. Obyčajne vedie veľkú a dosť rušnú domácnosť a starostlivo udržuje všetky rodinné zväzky.

Vydáva sa za dobrého a pokojného človeka; manžel je často usmiaty a plný pohody, prostoduchý, úprimný a manželke vždy verný. Je domased, podobne ako manželka, ktorá je ináč znamenitá kuchárka. Vari chutne a bohatu. Jej polievky by mohli stačiť za celý obed. Renáta spolu s manželom sa snažia svojim deťom zaistieť vyššie vzdelenie. Tie však, aj keď sú dobre vychované a poslušné, bránia sa pred prílišou starostlivosťou rodičov a pomerne skoro sa osamostatňujú, samozrejme v dobrom zmysle. Dcéry sa pomerne skoro vydávajú, podobne syn, – ak ho majú, často už počas štúdia. Všetky manželstvá sú spravidla šťastné. Pomáha tomu i milé rodinné ovzdušie, v akom boli deti vychované. (jš)

SNÁŘ

Věřte snům? Ne? Ani my nevěříme, ale co to škodí podívat se občas do snáře? Je to přece jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo se vám o:

Kojné – mladé ženě těhotenství, jiným pozvání na křtiny; být jí – za svoji námahu sklidit nevděk.

Kokardě – válka.

Koktání – musíť být rozhodnější.

Kole jízdním – brzká svatba.

Kole – blahobyt; otácejícím se – rychle dojdeš k cíli; zlomeném – poruchy v obchodě; vyráběním – budeš jiným nápomocen.

Kolovratu – štěstí dosažené plíši.

Kolébce – svobodným brzká svatba, ostatním křtiny; houpati s ní – probdělé noci.

Komáreh – nepřátelé tě přepadnou.

Kometě – těžký rok s následujícími útrapami.

Komínová továrna – nalezeš dobrý výdělek; kouřícím – blahobyt; ohni z komína – získáš dobré místo; komínu bez ohně – ztratíš své místo.

Kolenu poškozeném – zhoršení poměru; klečeti za něm – budeš muset být pokorný; pěkném a zdravém – šťastné obchody.

Kominíkovi – budeš zproštěn podezření.

Kompasu – půjdeš do světa.

Koňaku – nebud nestřídmy.

Koncertu – zažiješ mnoho radostí.

Koníčků prchajících – neštěstí; jezditi na nich – získáš vážnost; vzpínajících se – velká cesta; padnouti je viděti – tvoji nepřátelé budou triumfovat; míti je – blahobyt; kovati je – obdržíš vysoké postavení; černých – smutek; bílých – radost a štěstí; pasoucích se – bezstarostný život; mrtvých – musíš těžce bojovat o svůj chléb; hubených – tvému postupu se staví v cestu překážky; krotiti je – rychle uděláš štěstí; vyskakovati z něj – získáš úřad a čest; pěkně sedlaných – seznámiš se s vysokou osobou.

JACQUELINE A DAVOVÁ SUGESCIA. Na cintoríne Arlington vo Washingtone sa každý deň zhromažďujú davy ľudí. Trvá neustála procesia mužov, žien a detí. Tu, kde sú pochovaní mnohí národní hrdinovia Ameriky, ešte nikdy nevideli toľko ľudí. Po boku svojho muža Johna F. Kennedyho, zavraždeného v roku 1963, bola tu pochovaná aj Jacqueline Kennedyová.

Správca cintorína novinárom povedal: "Naše parkovisko je obrovské, ale po pohrebe pani Kennedyovej na ňom nikdy nie je voľné miesto. Niekoľko až 60 autobusov čaká v rade na zaparkovanie. Veľa ľudí sem prichádza až z druhého konca Ameriky."

Tento nával sa zväčšuje, odkedy pri hrobe Jacqueline spozorovali zvláštne javy. Najpôsobivejší je prípad Sandry Wodehouseovej z Houstonu. "Dlhé roky som trpela na silnú nervovú depresiu – rozpráva pani Wodehouseová. – Prišla som na cintorín Arlington, aby som sa pomodlila pri hrobe pani Kennedyovej. Odrazu som pocítila vlnu tepla, ktorá premkla moje telo. Bolo to tak, akoby sa pochmúre zimné popoludnie zmenilo na jarné ráno. Moja depresia zmizla a môžem sa vrátiť do normálneho života. Som presvedčená, že to bola Jackie na druhom svete, ktorá ma zachránila pred sebevraždou."

Prípad Sandry Wodehouseovej nie je jedinečný. Sú aj iné osoby, ktoré tvrdia, že na Jacquelineinom hrobe sa ich zdravotné ťažkosti strácajú a v ich srdciach sa rodí nádej. Tento jav je určite neobvyklý. Pani Kennedyová, vdova po prezidentovi a neskôr vdova po multimilionárovi Onassisovi, bola inteligentná, pekná, dôvtipná, ale k sväticiam určite nepatrila. Odkiaľ sa teda berú spomínané "zázraky"? Nuž, sila davovej sugesie býva úžasná. Na fotografii: Jacqueline Kennedyová

*

POSLEDNÝ KOVBOJ. Znají ho dobре filmové a televízne diváci na celém svetle. Je jedným z najpopulárnejších filmových herců. Narodil sa v San Francisco pred 64 rokmi ako vzorné novorozenec – väžil 5 kg! Jeho matka

Ruth bola na svého syna pyšná a ještě než vyrostl z plíneček, predpovídala, že bude filmovým hercем.

Clint Eastwood se však stal mechanikom, ve 23 letech se oženil s Meggie, dveřetem ze sousedství.

Neustále však snil o zajímavějším životě – o filmu. Přestěhoval se do Los Angeles. Doufal, že v Hollywoodu si všimnou jeho 193 cm výšky, sportovní postavy a poutavých rysů. Na začátku hrál episody až do roku 1958, kdy mu byla svěřena jedna z hlavních rolí v seriálu o Divokém západě. Pak ho prosadil italský režisér Sergio Leone, který mu dal role v několika tzv. spaghetti-westernech. Filmy byly slabé, ale Eastwood získal popularitu. To byl začátek jeho mezinárodní kariéry. Mohl si vybírat role, natáčel jeden film za druhým. Pak se věnoval rovněž režii a produkcií filmů.

Eastwood, zvaný "poslední kovboj v Hollywood", je nejen známý, ale i vážený. Předseda poroty na festivalu v Cannes a v městečku Carmel v Kalifornii byl v roce 1986 zvolen starostou. Udělal pro to město mnoho dobrého.

Oženil se podruhé s o dvacet let mladší Frances a nedávno, v 63 letech, se stal otcem dcerušky.

Na snímku: Clint Eastwood

*

NA ZOZNAME OSÔB, ktoré boli pozvané na recepciu v zámku Drottningholm, usporiadanej pri priležitosti 50. narodenín kráľovnej Silvie, sa objavilo meno kniežaťa Henricha Ruzzo Reussa a jeho manželky, kňažnej Annifrid. Takto sa Švédi dozvedeli, že Annifrid Lyngslad, speváčka populárnej skupiny Abba, sa stala kňažnou! Doteraz si manželia priali, aby ich sobáš bol na určitý čas tajomstvom. Annifrid spoznala knieža Reusseho, ktorý má tiež titul grófa Plauen, počas koncertov Abby vo Švajčiarsku. Obaja sa do seba zažúbili už na prvý pohľad. Ale knieža bol ženatý a mal dve dcéry – dvojčičky. O sobáši zažúbeného páru teda nemohlo byť ani reči. Nerozišli sa však – Annifrid sa stala Reussovou priateľkou až na 6 rokov. Obaja trávili veľa spoločného času vo Švajčiarsku, kde ich niekolkokrát navštívila aj kráľovná Silvia, ktorá trávila zimnú dovolenkou v Alpách. Tá bola aj svedkom na sobáši a na prosbu mladomanželov o všetkom mlčala, až do chvíle, keď na recepcii v zámku Drottningholm mohla prítomným predstaviť novú kňažnú – bývalú speváčku.

*

PATTI DAVISOVÁ, dcera bývalého prezidenta USA Ronalda Reagana, dělá svým rodičům starosti. Ještě za prezidentské kadencie svého otce se písal, že kouř marihuany, protestovala proti jaderným zbraním, prozrazovala různé rodinná tajemství. V roce 1992 Patti vydala svou autobiografiu, v níž popsala své dětství. Tvrdí, že její matka byla závislá na uklidňujících léčích a že ji rodiče týrali fyzicky i emocionálně.

Ted je Patti hrdinkou ďalšieho skandálu. V nejnovějším čísle Playboye jsou její fotografie topless a na obálce fotka, na niž Pattina prsa zakrývají svalnaté ruce černocha. Snímky doprovází text prozrazující ďalší revelace z rodinného života prezidenta.

Ronald Reagan je prý tímto ďalším skandálem otresen. Doufá, že Patti se nakonec umoudri a vráti se do náručí rodiny...

Na snímku: Patti Davisová, rozená Reaganová

*

MANŽELSKÁ SENZÁCIA. Až niekoľko týždňov nebolo isté, či sa Michael Jackson naozaj oženil s Lisou Mariou Presleyovou, dcérou už nežijúceho "rockového kráľa". Čo to pravda, alebo ešte jedna klebeta?

Sudca Francesco Alvarez Perez, úradník matriky stredoamerického mesta La Vega (Dominikánska republika), oficiálne vyhlásil, že zosobášil 35-ročného Jacksona s 26-ročnou Lisie Mariou, rodenu Presleyovou, rozvedenou matkou 2 detí. Perez potvrdil, že svadobný obrad trval 15 minút, presne opísal oblečenie oboch snúbencov, uviedol, kolko zaplatili za sobáš a aké číslo má sobášny list. Hovorca Jacksona správu zdementoval: – To je hlúpost – povedal. Verejná mienka prijala sobáš excentrického speváka s nedôverou: predsa všetci vedia, že Jackson nemal doteraz vo svojom živote žiadne dievča, ale prítahovali ho radšej malí chlapci a najsympatickejší mu bol šimpanz Bubbles.

Až Michaelova agentúra pre styk s verejnou potvrdila správu o jeho sobáši. "100 miliónov sa oženilo so 100 miliónmi" – zneli titulky v americkej tlači. Obaja mladomanželia sú totiž veľmi bohatí – Lisa po 25. narodeninách zdedila po otcovi obrovský majetok. Spoločná návšteva Lisy a Michaela v Budapešti definitívne potvrdila ich manželstvo.

"Som zaľúbená do Michaela – vyhlásila Lisa Maria – môj život chcem venovať svojmu manželovi."

Mladá rodina – s 5 ročnou Danielou a polodruhoročným Benjamínom – Lisiňmi detmi, sa majú nastávať do Neverlandu, rozprávkovej Jacksonovej rezidencie vlastném ZOO a lunaparkom. Ďalej sa však objavujú pochybnosti, či bol sobáš uzavretý z reklamných dôvodov, aby sa poopravila verejná mienka o Jacksonovi, ktorý bol obvinený zo sexuálneho obtáčovania mladého chlapca, alebo je to naozajstná láska? Hovorí sa každopádne, že Lisa čaká dieťa. Na fotografii: Michael Jackson a Lisa Maria

Blatnské kroje – jižní Čechy

Mužský kroj z jižního česko-moravského pohraničí

Ženský kroj z okolí Olomouce

ČESKÉ A MORAVSKÉ KROJE

Chodovský kroj – západní Čechy

Kraj pod Tatrami

DRUKARNIA

WYKONUJE WYSOKIEJ JAKOŚCI, SZYBKO
I PO UMIARKOWANYCH CENACH m.in.:

FOLDERY, KATALOGI, PROSPEKTY, SKRYPTY,
ETYKIETY, BIULETYNY, AKCYDENSY, ULOTKI

PONADTO PROPONUJEMY USŁUGI W PEŁNYM ZAKRESIE:

PRZYGOTOWALNI OFFSETOWEJ
INTROLIGATORNI - ZSZYWANIA BROSZUROWEGO
KOMPUTEROWEGO SKŁADU TEKSTÓW I GRAFIK
SITODRUKU

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSKCiS 31-150 Kraków, ul. św.Filipa 7/4 tel./fax 34-11-27